

Møteinnkalling - Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Arkivsak: 23/220
Møtedato/tid: 02.06.2023 kl. 10:00 – 14:30
Møtested: Formannskapssalen, Rennebu kommunehus

Møtet avvikles for åpne dører, i tråd med kommuneloven § 11-5.

Eventuelle forfall, eller spørsmål om habilitet, meldes til Konsek Trøndelag IKS
v/ Ragnhild Aashaug på telefon 970 40 929, eller e-post: ragnhild.aashaug@konsek.no

Varamedlemmer møter etter nærmere innkalling.

Os, 26.05.2023

Olav Aasmyr (sign.)
Leder av kontrollutvalget

Ragnhild Aashaug
seniorrådgiver
Konsek Trøndelag

Kopi: Varamedlemmer, ordfører, kommunedirektør og Revisjon Midt-Norge SA

Sakliste

Saksnr.	Sakstittel
16/23	Ikke avgitt årsregnskap og årsberetning innen frist som følger av kommuneloven
17/23	Kontrollutvalgets uttalelse om årsregnskap og årsberetning 2022
18/23	Orientering til kontrollutvalget om tilskudd til Rennebu-Bjelken
19/23	Rapport fra forvaltningsrevisjon om IKT sikkerhet
20/23	Orientering om status for arbeidet med kommunens kommunikasjonsstrategi - ny behandling
21/23	Referatsaker
22/23	Eventuelt
23/23	Godkjenning av møteprotokoll fra dagens møte

Ikke avgitt årsregnskap og årsberetning innen frist som følger av kommuneloven Nummerert brev nummer 1 til kontrollutvalget

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

16/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug**Arkivkode** FE-216**Arkivsaknr** 23/26 - 3**Forslag til vedtak**

Kontrollutvalget tar revisors nummerert brev nr. 1 og kommunedirektørens redegjørelse om forholdet til orientering.

Saken oversendes kommunestyret til vurdering.

Vedlegg

Foreløpig revisjonsberetning

Nummerert brev nr 1

Varsel om at årsregnskap og årsmelding ikke ferdigstilles innen fristen

Saksopplysninger

Revisor har en plikt å ta opp vesentlige forhold i såkalte «nummererte brev». Brevet inneholder informasjon som revisor mener det er nødvendig å informere kontrollutvalget om. Brevene blir nummerert fortløpende og sendt til kontrollutvalget med kopi til kommunedirektøren.

Kontrollutvalgsbokas 3. utgave av desember 2021, anbefaler kontrollutvalget å håndtere nummererte brev som egen sak. I henhold til kommunelovens § 24-7, 1.ledd, skal revisor gi skriftlig meldinger til kontrollutvalget om bl.a.:

- a. vesentlige feil som kan føre til at årsregnskapet ikke gir riktig informasjon
- b. vesentlige mangler ved registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger
- c. vesentlige mangler ved den økonomiske internkontrollen
- d. manglende eller mangelfull redegjørelse i årsberetningen for vesentlige budsjettavvik
- e. enhver mislighet
- f. hvorfor han eller hun ikke har skrevet under på oppgaver som kommunen eller fylkeskommunen skal sende til offentlige myndigheter, og som revisor etter lov eller forskrift skal bekrefte
- g. hvorfor han eller hun sier fra seg revisjonsoppdraget

Rennebu kommune har ikke avlagt årsregnskap og årsberetning i henhold til lovkravet. Det har derfor kommet et nummerert brev fra revisor, og en melding om at revisjonsberetning ikke er avlagt. I henhold til kommunelovens § 14-6 skal årsregnskapet avlegges senest 22. februar, og § 14-7 sier at årsberetningen skal avgis senest 31. mars. Videre er det et krav i kommunelovens § 24-8 at revisor avgir revisjonsberetning 15. april selv om årsregnskap eller årsberetning ikke foreligger.

Ny revisjonsberetning vil bli avgitt når revisor har fått gjennomført nødvendige revisjonshandlinger.

Sekretariatet mottok tidlig en beskjed fra administrasjonen om at avleggelse av årsregnskap og årsberetning ble forsinket, og administrasjonen har vært opptatt av å finne frem til løsninger slik at kommunestyret kan få behandlet årsregnskap og årsberetning senest seks måneder etter regnskapsårets slutt (kommunelovens § 14-3, 2.ledd). I beskjeden kommer det frem at det er betydelig redusert kapasitet i økonomiavdelingen som er årsaken, se vedlagt e-post korrespondanse.

Det er bedt om en orientering fra kommunedirektør om årsaken til den sene avleggelsen. Oppdragsansvarlig revisor vil også være til stede, og kan gi en orientering om deres vurderinger.

Vurdering og konklusjon

Årsregnskap og årsberetning er ikke avlagt før i midten av mai, og er følgelig vesentlig forsinket. I § 3 i «Forskrift om kontrollutvalg og revisjon» kommer det frem at kontrollutvalget skal påse at regnskapsrevisors påpekninger blir rettet eller fulgt opp. En kan si at en avleggelse av årsregnskap og årsberetning vil rette opp forholdt når det kommer, men det er viktig å få frem årsaken til at avleggelsen er såpass forsinket og om det vil ha noen konsekvenser.

En forsinkelse av årsregnskap og årsberetning kan utover et brudd på fristen for avleggelse, føre til at det øvrige arbeidet hos administrasjonen blir forsinket. Det kan gi styringsutfordringer både administrativt og politisk.

Sekretariatet mener at kontrollutvalget kan ta nummerert brev nr. 1 til orientering. Videre anbefaler sekretariatet at saken oversendes til kommunestyret slik at de er kjent med forholdet. Kommunestyret vil være de rette til å vurdere om eventuelle tiltak bør settes inn.

Til kommunestyret i Rennebu kommune

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658

M post@revisjonmidt norge.no

T +47 907 30 300

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Kommunedirektøren har ikke avgitt årsregnskap og årsberetning for Rennebu kommune for regnskapsåret 2022 innen den frist som følger av kommuneloven. Vi har følgelig ikke vært i stand til å utføre revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk innen fristen for å avgj revisjonsberetning 15. april, jf. kommuneloven § 24-8.

Denne revisjonsberetningen vil bli trukket tilbake når årsregnskapene og årsberetning er avgitt og vi har fått tid til å gjennomføre de revisjonshandlinger vi finner nødvendige for å bekrefte årsregnskapet.

Orkanger 15. april 2023

Kjell Næssvold
Kjell Næssvold
Oppdragsansvarlig revisor

Kopi:
Kontrollutvalget
Formannskapet
Kommunedirektøren

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Kontaktperson:
Kjell Næssvold

Dato og referanse:
15. april 2023

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Besøksadresse:
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658
M post@revisjonmidtnorge.no
T +47 907 30 300

Brev nr. 1

REVISJONSBERETNING MED FORBEHOLD

Revisor har avgitt en negativ revisjonsberetning knyttet til sein avgivelse av årsregnskap og årsberetning.

Iht. kommunelovens § 14-6 skal årsregnskapet avlegges senest 22. februar, og iht. § 14-7 skal årsberetningen avgis senest 31. mars. Årsregnskap og årsberetning er ikke mottatt per i dag.

Iht. kommunelovens § 24-8 skal revisor avgi revisjonsberetning 15. april selv om årsregnskap eller årsberetning ikke foreligger.

Ny revisjonsberetning vil bli avgitt når revisor har fått gjennomført nødvendige revisjonshandlinger.

Med vennlig hilsen

Kjell Næssvold
Kjell Næssvold
Oppdragsansvarlig revisor

Direkte ☎ 913 29 475 eller ✉ kjell.nassvold@revisjonmidtnorge.no

Kopi:
Kommunedirektøren
Formannskapet

Fra: [Bent Ove Hyldmo](#)
Til: [Ragnhild Aashaug](#)
Kopi: [Kjell Næssvold](#); [Per Øivind Sundell](#)
Emne: VS: Kontrollutvalgsmøte 3. mai ønskes flyttet
Dato: 1. februar 2023 21:23:28
Vedlegg: [image001.png](#)
[image003.png](#)

Hei igjen,

-Ser at jeg må benytte ny ePost-adresse for å nå deg heretter. Se eposten fra meg nedenfor vedr. henvendelsen.

Med vennlig hilsen

Bent Ove Hyldmo

Økonomisjef

+47 947 86 930 / +47 924 26 057

www.rennebu.kommune.no

www.facebook.com/rennebukommune

RENNEBU KOMMUNE

Fra: Bent Ove Hyldmo
Sendt: onsdag 1. februar 2023 21:20
Til: Ragnhild Aashaug <ra@kontrollutvalgjfjell.no>
Kopi: Kjell Næssvold <kjell.nassvold@revisjonmidtnorge.no>; Per Øivind Sundell <Per.Sundell@rennebu.kommune.no>
Emne: Kontrollutvalgsmøte 3. mai ønskes flyttet

Hei Ragnhild,

Pga. betydelig redusert kapasitet i økonomiavdelingen i vinter er det nå på det rene at vi ikke rekker fristen for levering av årsregnskap den 22. feb. og heller ikke fristen for årsberetning den 31. mars. Jeg har orientert revisor om dette i ettermiddag samt diskutert realistiske frister for levering av regnskap/årsberetning. Vi kom fram til at 15. mai er siste frist for å levere regnskap/årsberetning for å få dette revidert og klart for behandling i f.skap/k.styre innen utgangen av juni då.

Men det betinger at møte i kontrollutvalget blir flyttet fra 3. mai og til en dato etter 22. mai. Det er formannskapsmøte den 31. mai, så jeg ønsker at dere ser på muligheten av å gjennomføre møte slik at jeg rekker å få med kontrollutvalgets innstilling til dette møte.

Er tilgjengelig for en prat om dette ved behov.

Med vennlig hilsen

Bent Ove Hyldmo

Økonomisjef

+47 947 86 930 / +47 924 26 057

www.rennebu.kommune.no

www.facebook.com/rennebukommune

RENNEBU KOMMUNE

Kontrollutvalgets uttalelse om årsregnskap og årsberetning 2022

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

17/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug**Arkivkode** FE-216**Arkivsaknr** 23/26 - 5**Forslag til vedtak**

1. Kontrollutvalget vedtar forslag til uttalelse om kommunekassens årsregnskap og kommunens årsberetning 2022.
2. Kontrollutvalgets uttalelse sendes kommunestyret, med kopi til formannskapet. Uttalelsen skal følge kommunens behandling av årsregnskap og årsberetning.

Vedlegg

Kontrollutvalgets uttalelse 2022 Kommunekassen

Brev nr. 2 til Kontrollutvalget

Revisjonsberetning 2022 - Rennebu kommune

Årsregnskapet 2022

Årsberetning for 2022_sign

Årsmelding 2022 personvern RK

Saksopplysninger

Kommunestyret er ansvarlig for å forvalte kommunens økonomi, herunder vedta årsregnskap og årsberetning, jf. kommuneloven § 14-2. Årsregnskapet skal vise kommunens inntekter og bruk av midlene den har til rådighet. Årsregnskapet må sees i sammenheng med kommunens årsberetning. Sammen utgjør disse noen av de viktigste dokumentene kommunestyret behandler i løpet av året.

Fristen for å levere årsregnskap og årsberetning er henholdsvis 22.02. og 31.03, jf. kommuneloven §14-6 og 14-7. Revisjonsberetningen skal avlegges innen 15.04. I 2023 falt denne dato på en lørdag, så fristen var 17.04.

Kommunestyret må behandle årsregnskap og årsberetning innen 30.06.

Årsregnskapet skal bestå av driftsregnskap, investeringsregnskap, balanseregnskap, økonomisk oversikt og noteopplysninger. Årsregnskapet skal vise regnskapstall på samme detaljnivå som i årsbudsjettet.

Det følger videre av kommuneloven § 14-3 at kontrollutvalget skal uttale seg til kommunestyret om årsregnskapene og årsberetningene før formannskapet innstiller til vedtak.

Det er opp til kontrollutvalget selv å bestemme hva uttalelsen skal inneholde. Hverken kommuneloven eller forskrift om kontrollutvalg og revisjon stiller konkrete krav til hva uttalelsen skal inneholde, utover at den skal knytte seg til forhold i årsregnskapet eller årsberetningen og tilhørende revisjonsberetning. Det vises til sekretariatets kommentarer under vurdering.

Administrasjonen er innkalt til møtet for å presentere årsregnskap og årsberetning 2022 for Tolga kommune. Oppdragsansvarlig revisor vil delta i møtet for å redegjøre for revisjonsberetningen og kunne svare på spørsmål fra utvalgets medlemmer.

Kommunekassens årsregnskap:

Kommunekassens årsregnskap er utformet i samsvar med gjeldende lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk.

Årsregnskapet er avlevert 69 dager for sent.

Noen kommentarer til årsregnskapet:

Driftsregnskapet

- Driftsregnskapet viser at kommunekassen hadde kr 231.500.803 til fordeling drift i 2022.
- Netto driftsresultat viser driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag og er negativt kr 18 224 254.
- Netto driftsresultat i % av driftsinntektene er på -5.6%. Nasjonale måltall anbefaler at denne prosenten skal være høyere enn 4%.

Budsjett

Bortsett fra «Folkevalgte organer og kontroll» har alle rammeområder hatt et merforbruk i forhold til revidert budsjett. Samlet merforbruk for sektorene er på ca. kr. 18 mill.

Lånegjeld

Kommunens netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er på 109,9%. Dette er høyt i forhold til det som er anbefalt, mellom 50%-60%.

Likviditet

Likviditeten kan måles som arbeidskapital i % av driftsinntektene. En reduksjon i arbeidskapitalen innebærer at kommunens eksterne finansiering ikke dekker finansieringsbehovet. Rennebu kommunes arbeidskapital ligger for 2022 på 3,3 %. Regnskapet for 2021 viste 3,8%, altså en reduksjon i arbeidskapitalen på 0,5%.

Noter til regnskapet

Noter er opplysninger som gis som en del av årsregnskapet. Notene skal bidra til å øke forståelsen av regnskapet, og skal ha en klar henvisning til postene i regnskapet som kommenteres. Sekretariatet har ingen kommentarer til disse.

Årsberetningen:

Kommuner skal utarbeide en årsberetning for kommunens samlede virksomhet. Årsberetningen inneholder opplysninger om regnskapet og redegjørelser som loven krever. Årsberetningen er samtidig årsmelding for kommunen og gir vesentlig utfyllende opplysninger om virksomheten i 2022. Årsberetningen ble avlevert 45 dager for sent.

Revisjonsberetningen:

En negativ revisjonsberetning er avlagt 15. april, innenfor kommunelovens frist. Ny beretning er avlagt 24. mai 2023, og denne erstatter tidligere avgitt beretning.

I henhold til forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 3 skal kontrollutvalget påse at regnskapsrevisors påpekninger etter kommuneloven §24-7 til 24-9 blir rettet eller fulgt opp. Kontrollutvalget har ikke mottatt påpekninger i fra revisor.

Nummererte brev:

Ifølge kommuneloven § 24-7 plikter revisor å påpeke en del nærmere angitte forhold i nummerert brev. Dette gjelder vesentlige forhold, som for eksempel forhold som kan medføre feilinformasjon i årsregnskapet eller mangler i rutiner for økonomisk intern kontroll.

I forbindelse med revidering av årsregnskap er det utsendt nummerert brev nr. 1 og nummerert brev 2 som er vedlagt denne saken. Nummerert brev nr. 1 omhandlet ikke avlevert årsregnskap og årsberetning innen lovpålagte frister, og dette er behandlet i egen sak.

Nummeret brev nr. 2 omhandlet to forbehold til revisjonsberetningen som er følgende:

1. Kommunen har ikke tilfredsstillende rutiner for avstemming og dokumentasjon for enkelte vesentlige balansekontaer, iht. bokføringslovens § 11. Det er dermed ikke funnet gode nok revisjonsbevis for vesentlige beløp i balansen:
 - a. Periodisering av påløpte renter er ikke foretatt, medfører ca 2,6 mill. som ikke er utgiftsført i regnskapet for 2022.
 - b. Konto 23214003 «Skatt-tilleggskraft» mangler avsetning, og det anslås at det er mellom 0,3 mill. kr og 0,7 mill. kr. som ikke er utgiftsført i regnskapet for 2022.
 - c. Det synes som at kr 361.700 som ikke er oppgjort/inntektsført i regnskap for 2022.
2. Det er regnskapsført kr 10.295.567 mer i bruk av lån enn budsjettet. Revisjonen mener at investeringsregnskapet skulle vært gjort opp med et udekket beløp.

Forholdene omtales i kontrollutvalgets uttalelse.

Vurdering:

Kontrollutvalget står i utgangspunktet fritt til å bestemme innhold i uttalelse til årsregnskap og årsberetning. Sekretariatet vil likevel påpeke at formålet med uttalelse fra kontrollutvalget primært er å gi innspill til kommunestyret og formannskapets behandling av årsregnskap og årsberetning. Det vil si at forhold som er knyttet til økonomiforvaltning, svakheter i rutiner og lignende som kontrollutvalget er blitt kjent med, f.eks. gjennom oppfølging gjennom året med revisor, kun bør omtales i uttalelsen i den grad kontrollutvalget mener at disse forhold må få betydning for godkjenning av årsregnskap/årsberetning i kommunestyret.

Forhold knyttet til internkontroll og økonomiforvaltning som ikke påvirker godkjenning av årsregnskap/årsberetning bør håndteres av kontrollutvalget som egne saker som eventuelt også oversendes kommunestyret til behandling.

Bortsett ifra de forhold som er omtalt ovenfor er ikke sekretariatet kjent med at det gjennom året eller i forbindelse med revisors oppsummering i forbindelse med årsoppgjørrevisjonen har kommet frem andre forhold som tilsier at kommunestyret ikke bør godkjenne årsregnskapet eller årsberetningen som det er lagt frem.

Sekretariatet anbefaler kontrollutvalget å gi en uttalelse i samsvar med vedlagt forslag. Kontrollutvalget har likevel anledning til å gi flere kommentarer til årsregnskap og årsberetning.

**Til
Kommunestyret**

Kontrollutvalgets uttalelse om kommunekassens årsregnskap og årsberetning for 2022

Kontrollutvalget har i møte 02.06.2023, under sak 17/23, behandlet kommunekassens årsregnskap og årsberetning for 2022.

Grunnlaget for behandlingen har vært avlagt årsregnskap, datert 02.05.2023, kommunedirektørens årsberetning datert 15.05.2023 og revisors revisjonsberetning datert 24.05.2023.

Årsregnskapet viser et negativt netto driftsresultat på kr 18 224 254

I forbindelse med gjennomgangen har kontrollutvalget fått muntlig orientering fra kommunedirektør og økonomisjef. Kontrollutvalget har også fått orientering fra oppdragsansvarlig regnskapsrevisor. Kontrollutvalget har fått alle opplysninger og dokumenter som de har bedt om.

Kontrollutvalget mener at årsregnskap med tilhørende spesifikasjoner og noter tilfredsstillende brukernes informasjonsbehov. Etter kontrollutvalgets vurdering er regnskapet ført i samsvar med gjeldende lover og regler, med 2 forbehold fra revisor som omhandler manglende rutiner for avstemming og dokumentasjon for enkelte vesentlige balansekonti og regnskapsføring av mer bruk av lån enn budsjettet. Dette er omtalt i nummerert brev nr. 2, og er vedlagt uttalelsen.

Kontrollutvalget mener at årsberetningen tilfredsstillende lovens krav.

Kontrollutvalget vil likevel påpeke at:

- Kommuneregnskapet ble avlagt for sent i henhold til fristen. Dette førte til at revisor først ga en negativ revisjonsberetning og nummerert brev nr. 1 med informasjon om at revisor ikke var i stand til å utføre revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk innen fristen for å avgi revisjonsberetning.
- det er et stramt driftsnivå med lite rom for uforutsette utgifter
- dagens drifts- og investeringsnivå synes å være noe høyt for å kunne ivareta den økonomiske handleevnen over tid

Ut over dette har kontrollutvalget ingen merknader til årsregnskap og årsberetning for 2022 og anbefaler at disse vedtas.

Vedlegg: Nummerert brev nr. 2 av den 24.05.2023.

Kopi: Formannskapet

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Kontaktperson:
Kjell Næssvold

Dato og referanse:
24. mail 2023

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Besøksadresse:
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658

Mpost@revisjonmidt norge.no

T +47 907 30 300

Brev nr. 2

REVISJONSBERETNING MED FORBEHOLD

Revisor har avgitt en positiv revisjonsberetning, men tatt to forbehold:

1. Kommunen har ikke tilfredsstillende rutiner for avstemming og dokumentasjon for enkelte vesentlige balansekontoe, iht. bokføringslovens § 11; «Ved utarbeidelse av årsregnskap og næringsoppgave skal det foreligge dokumentasjon for alle balanseposter med mindre de er ubetydelige». På grunn av disse svakhetene i den interne kontrollen har vi ikke kunnet innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for vesentlige beløp i balansen:
 - a. Periodisering av påløpte renter er ikke foretatt. Konto 23275533 «Påløpne ikke forfalte renter» viser kr. 987.775. Dvs. samme beløp som per 31.12.2021. Vi anslår at det er cirka kr 2,6 mill. som ikke er utgiftsført i regnskap for 2022.
 - b. Konto 23214003 «Skatt-tilleggskraft» mangler avsetning. Vi anslår at det er mellom kr 0,3 mill. og kr 0,7 mill. som ikke er utgiftsført, ut fra de 5 foregående års regnskap.
 - c. Konto 23275532 Diverse årsoverganger. Gjenstående poster fra avslutning for 2021. Det synes som at kr 361.700 som ikke er oppgjort/inntektsført i regnskap for 2022.
2. Det er regnskapsført kr 10.295.567 mer i bruk av lån enn budsjettet. Det vises til kommunelovens § 14-5 om årsbudsjettets bindende virkning. Vi mener at investeringsregnskapet skulle vært gjort opp med et udekket beløp.

Med vennlig hilsen

Kjell Næssvold
Kjell Næssvold
Oppdragsansvarlig revisor

Direkte ☎ 913 29 475 eller ✉ kjell.nassvold@revisjonmidt norge.no

Kopi:
Kommunedirektøren
Formannskapet

Til kommunestyret i Rennebu kommune

Revisjon Midt-Norge SA
Brugata 2
7715 Steinkjer

Org nr: 919 902 310 mva
Bank: 4270 18 38658

M post@revisjonmidt norge.no

T +47 907 30 300

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Konklusjon med forbehold

Vi har revidert Rennebu kommunes årsregnskap som viser et negativt netto driftsresultat på kr 18.224.254. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2022, bevilgningsoversikter drift og investering, økonomisk oversikt drift og oversikt over samlet budsjettavvik og årsavslutningsdisposisjoner, for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og noter til årsregnskapet.

Etter vår mening er, med unntak av virkningen av forholdet som er omtalt i avsnittet «*Grunnlag for konklusjon med forbehold*»:

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og
- gir årsregnskapet en dekkende fremstilling av den finansielle stillingen til kommunekassen per 31. desember 2022, og av resultatet for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med kommunelovens regler og god kommunal regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen med forbehold

Kommunen har ikke tilfredsstillende rutiner for avstemming og dokumentasjon av enkelte vesentlige balansekonti, slik bokføringslovens § 11 krever. På grunn av disse svakhetene i den interne kontrollen har vi ikke kunnet innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for vesentlige beløp i balansen. Svakheter i den interne kontrollen på dette området er omtalt i nummerert brev til kontrollutvalget med kopi til kommunedirektøren.

Investeringer i anleggsmidler er kr 12.955.060 høyere enn regulert budsjett for 2022. Vi viser til redegjørelsen om dette budsjettavviket på side 9 i kommunedirektørens årsberetning.

Det er regnskapsført kr 10.295.567 mer i bruk av lån enn budsjettet. Etter vår mening er det ikke anledning til å bruke mer av lånemidlene enn det som framkommer av regulert budsjett for 2022.

Vi mener at investeringsregnskapet skulle vært gjort opp med et udekket beløp.

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av kommunen slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Årsberetningen

Kommunedirektøren er ansvarlig for informasjonen i årsberetningen. Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker informasjonen i årsberetningen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese årsberetningen. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom årsberetningen og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller hvorvidt informasjon i årsberetningen ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom årsberetningen fremstår som vesentlig feil. Vi uttaler oss om årsberetning datert 15. mai 2022 og har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at årsberetningen

- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav og
- at opplysningene om økonomi i årsberetningen stemmer overens med årsregnskapet.

Vi henviser for øvrig til avsnittet «Uttalelse om redegjørelse for vesentlige budsjettavvik» under uttalelse om øvrige lovmessige krav.

Kommunedirektørens ansvar for årsregnskapet

Kommunedirektøren er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med kommunelovens bestemmelser og god kommunal regnskapsskikk i Norge. Kommunedirektøren er også ansvarlig for slik intern kontroll som vedkommende finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:

www.nkrf.no/revisjonsberetninger – revisjonsberetning nr. 1

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av kommunens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Uttalelse om redegjørelse for vesentlige budsjettavvik

Vi har utført et attestasjonsoppdrag som skal gi moderat sikkerhet, i forbindelse med Rennebu kommunes redegjørelse for vesentlige budsjettavvik, enten det skyldes beløpsmessige avvik eller avvik fra kommunestyrets premisser for bruken av bevilgningene.

Konklusjon

Basert på de utførte handlingene og innhentet bevis er vi ikke blitt kjent med forhold som gir grunn til å tro at årsberetningen ikke gir dekkende opplysninger om budsjettavvik

Se www.nkrf.no/revisjonsberetninger – revisjonsberetning nr. 1

Andre forhold

Denne beretningen erstatter tidligere avgitt beretning, datert 15. april 2023, som ble avgitt ved utløpet av forskriftens frist for å avlegge revisjonsberetning. Årsregnskap var på dette tidspunktet ikke avgitt av kommunedirektøren, og årsberetning var ikke utarbeidet.

Orkanger 24. mai 2023

Kjell Næssvold
Kjell Næssvold
Oppdragsansvarlig revisor

Kopi:
Kontrollutvalget
Formannskapet
Kommunedirektøren

Orientering til kontrollutvalget om tilskudd til Rennebu-Bjelken

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

18/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug**Arkivkode** FE-033**Arkivsaknr** 23/23 - 11**Forslag til vedtak**

Saken legges frem uten forslag til vedtak.

Vedlegg

Kommunestyresak 132023 Lån til Rennebu-Bjelken AS - stadfesting av tidligere

Saksprotokoll kommunestyresak 132023

Saksopplysninger

Kontrollutvalget vedtok den 15.03.2023 i sak 14/23 "Eventuelt" :

I lokalavisen OPP fra den 7.februar 2023, er det en artikkel "Politikere beklager glipp og avventer næringsstøtte". Her omtales en søknad om tilskudd fra Rennebu-Bjelken. Det kommer frem av saken i avisa at det er en feilaktig saksgang fra 2021, og at tildelingen ikke ble gitt i henhold til vedtekter i næringsfondet. Kontrollutvalget ber om at kommunedirektøren orienterer om saken og saksgangen for omtalte sak på kontrollutvalgets møte den 2.juni 2023.

På denne bakgrunn har sekretariatet henvendt seg til kommunedirektøren med en forespørsel om han kan stille for å orientere om saken og saksgang for saken på møtet. Kommunedirektøren har bekreftet at han kommer, og gjør oppmerksom på redegjørelse til kommunestyret og deres vedtak i kommunestyresak 13/23 "Lån til Rennebu-Bjelken AS - stadfesting av tidligere vedtak."

Saksprotokoll fra omtale kommunestyresak er lagt ved som vedlegg.

Vurdering og konklusjon

Kontrollutvalget sin rolle i en slik sak vil være å følge med på at kommunen har gode nok systemer og rutiner for at slike feil ikke skjer igjen, siden kommunestyret har gjort et formelt vedtak for å rette opp feilen som ble gjort i tildelingen. Kommunedirektørens orientering vil vise hvordan kommunen har arbeidet med en risikovurdering for å sikre at slike hendelser helst ikke gjentar seg. Dersom kontrollutvalget er av den oppfatning at dette er sikret og ivaretatt kan kontrollutvalget ta saken til orientering.

Siden sekretariatet ikke kjenner til kommunedirektørens vurderinger, så legges saken frem uten innstilling til vedtak.

Saksnummer Møtedato Utvalg
Kommunestyret

Lån til Rennebu-Bjelken AS - stadfesting av tidligere vedtak

Innstilling

Vedtaket fattet av Rennebu formannskap i sak 48/2021 fra møte 2. juli 2021 stadfestes.

Vedlegg

1 Vedtak Protokollutdrag Søknad fra Rennebubjelken AS

Bakgrunn for saken

Formannskapet behandlet søknad fra Rennebu-Bjelken AS om lån/tilskudd i sak 48/2021. Søknaden kom ikke i tide for å bli behandlet i formannskapets ordinære møte 15. juni 2021 – følgelig ble det innkalt til ekstraordinært møte 2. juli 2021.

Etter vurdering innstilte kommunedirektøren som følger:

»Rennebu kommune gir et tilskudd pålydende 100.000 kr til Rennebu-bjelken AS for produktutvikling inn mot nye markeder. Tilskuddet belastes næringsutvalgets ramme. Bedriften oppfordres til å benytte seg av virkemiddelapparatet innenfor næringsutvikling for å konkretisere utviklingsplanene og dokumentasjonen.»

Vedlegg til saken var: søknad, tilleggsopplysninger med foreløpig budsjett for kostnader, retningslinjer for Rennebu utviklingsfond, Vedtekter for Rennebu Næringsfond, Foretaksanalyse av bedriften.

I vurderingen i saksdokumentet fraråder kommunedirektøren å gi lån - følgelig ble det fra administrasjonens side innstilt på kun tilskudd. Formannskapet fattet likevel følgende enstemmige vedtak:

«Rennebu kommune gir Rennebubjelken AS et tilskudd pålydende kr 100.000 samt et rentefritt lån pålydende kr 500.000 som skal nedbetales over 10 år. Lån og tilskudd gis for produktutvikling inn mot nye markeder. Tilskuddet belastes næringsutvalgets ramme. Lånet hentes fra næringsfondet. Bedriften oppfordres til å benytte seg av virkemiddelapparatet innenfor næringsutvikling for å konkretisere utviklingsplanene og dokumentasjonen.»

Formannskapet utvidet altså opprinnelig innstilling til saken med følgende «samt et rentefritt lån pålydende kr. 500.000 som skal nedbetales over 10 år».

Lånet ble i samsvar med vedtaket utbetalt i løpet av august/september samme år. Nedbetaling er fulgt i samsvar med låneavtalen.

Vedtektene for Rennebu næringsfond §6 tilsier at lån fra næringsfondet, utover 20% av kapitalbehov og over kr. 100.000 skal behandles av kommunestyret, som er fondsstyre.

Formannskapetets vedtak om slikt lån må derfor formelt stadfestes av kommunestyret. Dette ble ikke fanget opp under behandlingen til tross for at vedtektene lå vedlagt saken.

Vurdering

Dette skulle selvfølgelig vært oppdaget, men det kan se ut som kombinasjonen ekstraordinært møte, vedtak på tvers av innstillingen, ferieavvikling og press på saksgang har ført til «kollektiv glipp» fra flere hold i denne saken.

Når vedtak fattes på tvers av administrasjonens innstilling og mot klar fraråding i saksutredningen, har ikke administrasjonen hatt mulighet til å kvalitetssikre vedtaket som ellers er det normale.

Kommunedirektøren mottok spørsmål om saksgang ifb. med kommunestyrets behandling av sak 2/2023, 2. februar 2023.

Kommunedirektøren anser at en slik glipp ikke skal ramme Rennebu-Bjelken AS, men må ryddes opp i med vedtak fattet av rette organ.

På den bakgrunn fremmes her sak til kommunestyre for stadfesting av formannskapetets tidligere vedtak.

Kommunestyrets behandling av sak 13/2023 i møte den 13.04.2023:

Forslag

Behandling

Marit Bjerkås ba om vurdering av sin habilitet, hun ble erklært inhabil.

Grethe Gunnes foreslo Eli Krogstad som settevaraordfører. Hun ble enstemmig valgt.

Enstemmig som innstillingen.

Vedtak

Vedtak fattet av Rennebu formannskap i sak 48/2021 fra møte 2.juli 2021 stadfestes.

Rapport fra forvaltningsrevisjon om IKT sikkerhet

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

19/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug**Arkivkode** FE-217, TI-&58**Arkivsaknr** 23/224 - 2**Forslag til vedtak:**

Forvaltningsrevisjonsrapporten IT-Sikkerhet av 25.05.23 tas til etterretning.

Rennebu kommune følger revisors anbefalinger og kommunestyret ber kommunedirektøren sørge for å:

- Iverksette et arbeid med identifisering av informasjonsverdier, vurdering av trusler og sårbarheter som grunnlag for spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og sikkerhetsorganiseringen. Dette arbeidet kan munne ut i en overordnet plan for IKT og IKT-sikkerhet.
- Avklare og dokumentere organiseringen av informasjonssikkerhetsarbeidet og være konsekvent i benevnelsen av roller.
- Vurdere å sikre at rutinen for tilgangsstyring etterleves ved endring og avslutning av arbeidsforhold, herunder også innlevering av kommunens datautstyr.
- Vurdere behovet for dokumentasjon av IKT-hendelser som grunnlag for evaluering og læring.
- Utarbeide en plan for hendelseshåndtering og gjenoppretting.

Kommunedirektøren rapporterer til kontrollutvalget om iverksatte tiltak innen 01.12.23.

Vedlegg

IT- sikkerhet rapport- endelig

Saksopplysninger:

Kontrollutvalget skal påse at forvaltningsrevisjon gjennomføres, jf. lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 23-2 punkt c). Forvaltningsrevisjon innebærer å gjøre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger.

I kontrollutvalgsmøtet 03.05.2022, sak 24/22, orienterte IKT-rådgiver og personal- og stabssjef om hvordan den digitale sikkerheten ivaretas i Rennebu kommune. I denne saken vedtok kontrollutvalget følgende:

Ut fra en generell risiko- og vesentlighetsvurdering mener kontrollutvalget at det bør gjennomføres en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet. Også Nasjonal Sikkerhetsmyndighet har kommet med klare råd til virksomheter om å forebygge og avverge cyberangrep. Forvaltningsrevisjon innen IT-sikkerhet står ikke i plan for forvaltnings-revisjon. På den bakgrunn ber kontrollutvalget om at en forvaltningsrevisjon på dette området blir prioritert og gjennomføres utenom planen.

Kontrollutvalget oversender saken til kommunestyret med følgende forslag til vedtak:

Kommunestyret ber kontrollutvalget om å gjennomføre en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet utenom gjeldende plan for forvaltningsrevisjon.

Kommunestyret behandlet saken 16.06.2022, sak 22/2022, og ba om at det gjennomføres en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet.

Dette vedtaket er bakgrunn for kontrollutvalgets bestilling 21.09.2022.

Prosjektplanen ble behandlet av kontrollutvalget den 09.11.22.

Problemstillinger:

Følgende to problemstillinger besvares i rapporten:

1. Har kommunen etablert et styringssystem for informasjonssikkerhet som tilfredsstillende krav i regelverket?

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Kommunen skal regelmessig gjennomføre og dokumentere risikovurderinger som grunnlag for informasjonssikkerhetstiltak.
- Kommunen skal ha sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi.
- Kommunen skal ha en sikkerhetsorganisasjon hvor ansvar og roller for informasjonssikkerhet framgår.
- Informasjonssikkerhet skal inngå i kommunens internkontrollsystem.
- Kommunen må ha rutiner med tilhørende praksis for tildeling og fjerning av tilganger og jevnlig kontrollere identiteter og tilganger.
- Kommunen må sørge for at ansatte får tilstrekkelig opplæring i informasjonssikkerhet.
- Kommunen bør vurdere og dokumentere IKT-risiko ved anskaffelser av datasystemer.
- Kommunen bør evaluere og lære av hendelser.

2. Har kommunen tilfredsstillende tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjonssikkerhet?

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Identifisere og kartlegge
 - Kommunen må ha en oversikt over enheter i IKT-systemet.
 - Kommunen bør ha en oversikt over programvare.
- Beskytte og opprettholde
 - Kommunen bør etablere og dokumentere en sikker IKT-arkitektur.
 - Kommunen bør ha sentral styring med sikkerhetsoppdateringer.
 - Kommunen må ha en plan for sikkerhetskopiering og ta sikkerhetskopier.
- Oppdage
 - Kommunen bør ha et system for å overvåke sikkerheten og analysere data fra overvåkingen.
 - Kommunen bør gjennomføre inntrengningstester.
- Håndtere og gjenopprette
 - Kommunen bør ha en plan for hendelseshåndtering (ansvar, tiltak, kommunikasjon, gjenopprettingsplan og loggføring).
 - Kommunen må ha en plan for gjenoppretting.

Metode:

Metodene som er brukt for å svare ut problemstillingene er intervju med sentrale personer i kommunene som har en rolle i forhold til informasjonssikkerhet og dokumentgjennomgang. Etter revisjonens mening gir dette et tilstrekkelig innsyn i kommunens system og rutiner knyttet til informasjonssikkerhet. Sekretariatet har ingen forutsetninger for å gjøre ytterligere vurderinger.

Det er gjennomført intervjuer med kommunedirektør, personal- og stabssjef, IKT-rådgiver og innkjøpskoordinator for å få frem detaljer om informasjonssikkerhet. Det er gjort både

separate og felles intervjuer med ledelsen (som omfatter kommunedirektør og personal- og stabssjef). I tillegg er det gått gjennom dokumentasjon som er oversendt fra kommunen og systemet for risikovurderinger og avviksmeldinger.

Kommunedirektørens uttalelse:

En foreløpig rapport ble sendt til kommunedirektøren for uttalelse, 30.03.2023. Revisjon Midt-Norge SA mottok svar 27.04.2023. Uttalelsen er vedlagt rapporten (vedlegg 2).

Sammen med uttalelsen fra kommunedirektøren fikk revisor tilbake foreløpig rapport med korrigeringer i henhold til beskrivelsen i uttalelsen fra kommunedirektøren. Der går det fram at direkte feil er merket med gjennomstreking av tekst, mens tilføyelser er skrevet i rødt. Revisor har gått gjennom forslagene til korrigeringer. I korrigeringene kommer det delvis ny informasjon, som revisor har bedt om mer dokumentasjon på og revisor stilte i tillegg noen oppfølgingsspørsmål i epost 04.05.2023. Revisor mottok dokumentasjon og svar 10.05.2023. Svarene fra 10.05.2023 er gjengitt i vedlegg 3.

Korrigeringer i uttalelsen fra kommunedirektøren som er påpekninger av feil er rettet.

Revisors hovedkonklusjon:

På bakgrunn av funnene konkluderer revisor med at:

- Rennebu kommune har sentrale mangler i styringssystemet for informasjonssikkerhet. Det mangler spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og en tydelig sikkerhetsorganisasjon.
- Rennebu kommune har flere tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjons-sikkerheten, men mangler kritiske planer for hendelser og gjenoppretting.

Revisjonens anbefalinger:

Revisor har følgende anbefalinger til kommunen:

- Iverksette et arbeid med identifisering av informasjonsverdier, vurdering av trusler og sårbarheter som grunnlag for spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og sikkerhetsorganiseringen. Dette arbeidet kan munne ut i en overordnet plan for IKT og IKT-sikkerhet.
- Avklare og dokumentere organiseringen av informasjonssikkerhetsarbeidet og være konsekvent i benevnelsen av roller.
- Vurdere å sikre at rutinen for tilgangsstyring etterlevs ved endring og avslutning av arbeidsforhold, herunder også innlevering av kommunens datautstyr.
- Vurdere behovet for dokumentasjon av IKT-hendelser som grunnlag for evaluering og læring.
- Utarbeide en planer for hendelseshåndtering og gjenoppretting.

Vurdering:

Sekretariatet er av den oppfatning at Revisjon Midt-Norge SA har avgitt en rapport i tråd med vedtatt prosjektbeskrivelse.

Sekretariatet anbefaler at kontrollutvalget slutter seg til rapporten og videresender den til kommunestyret for endelig behandling.

IT-SIKKERHET

Rennebu kommune

Forvaltningsrevisjon

2023
FR2112

FORORD

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra kontrollutvalget i Rennebu kommune i perioden desember 2022 til april 2023.

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon i prosjektet.

Alle rapporter fra Revisjon Midt-Norge SA publiseres på www.revisjonmidt norge.no.

Steinkjer, 22.05.2023

Margrete Haugum

Oppdragsansvarlig revisor

Merete Lykken

Prosjektmedarbeider

Rim Revisjon
Midt-Norge

Bidrar til forbedring

SAMMENDRAG

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført forvaltningsrevisjon om informasjonssikkerhet på oppdrag fra kontrollutvalget i Rennebu kommune. Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til standarden RSK 001. Datainnsamlingen ble avsluttet 30.03.2023 og har omfattet intervjuer, dokumentgjennomgang og tilgang til kvalitetssystemet QM+.

System for informasjonssikkerhet

Rennebu kommune gjennomfører og dokumenterer risikovurderinger på ulike nivå i organisasjonen. Kommunen har en ROS-analyse på cyberangrep. Det er uklart om risikovurderingene er systematiske og om de er grunnlag for informasjonssikkerhetstiltak. Det finnes overordnede sikkerhetsmål, men det mangler en strategi for informasjonssikkerhet. Kommunen har ingen sikkerhetsorganisasjon hvor roller og ansvar for informasjonssikkerhet framgår.

Rennebu kommune holder på å bygge opp et internkontrollsystem med grunnlag i prosedyrebeskrivelser i Teams og risikoanalyser og avvikssystem i QM+. Informasjonssikkerhet inngår i internkontrollsystemet.

Det finnes en rutine for tildeling og fjerning av tilganger i datasystemet, men det er ikke alltid fjerning blir fulgt opp i praksis. Det skjer jevnlig oppryddinger flere ganger i året.

Rennebu kommune har tatt i bruk NanoLearning, som med jevne mellomrom gir alle ansatte korte opplæringssekvenser på nett. Det stilles også krav til opplæring i informasjonssikkerhet for nyansatte. Hendelser på IKT-området evalueres som en del av internkontrollen, men det er ikke noe system for å evaluere og dokumentere hendelser innenfor informasjonssikkerhet.

Tekniske og organisatoriske tiltak

Rennebu kommune har oversikt over enheter i datasystemet og programvare som brukes. Det finnes dokumentasjon av IKT-infrastrukturen med ulike sikkerhetstiltak. Det er sentral styring med sikkerhetsoppdateringer og det finnes en plan for sikkerhetskopiering, som følges.

Rennebu kommune har systemer for overvåkning av sikkerheten og til en viss grad analyser data fra overvåkingen. Det gjennomføres jevnlig inntrengningstester på kommunens datasystem. Kommunen har verken plan for håndtering av IKT-hendelser eller en plan for gjenoppretting.

Konklusjon

Rennebu kommune har sentrale mangler i styringssystemet for informasjonssikkerhet. Det mangler spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og en tydelig sikkerhetsorganisasjon.

Rennebu kommune har flere tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjonssikkerheten, men mangler kritiske planer for hendelser og gjenoppretting.

Anbefalinger

- Iverksette et arbeid med identifisering av informasjonsverdier, vurdering av trusler og sårbarheter som grunnlag for spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og sikkerhetsorganiseringen. Dette arbeidet kan munne ut i en overordnet plan for IKT og IKT-sikkerhet.
- Avklare og dokumentere organiseringen av informasjonssikkerhetsarbeidet og være konsekvent i benevnelsen av roller.
- Vurdere å sikre at rutinen for tilgangsstyring etterleves ved endring og avslutning av arbeidsforhold, herunder også innlevering av kommunens datautstyr.
- Vurdere behovet for dokumentasjon av IKT-hendelser som grunnlag for evaluering og læring.
- Utarbeide en planer for hendelseshåndtering og gjenoppretting.

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	3
Sammendrag.....	4
Innholdsfortegnelse	6
1 Innledning.....	8
1.1 Bestilling.....	8
1.2 Problemstillinger.....	9
1.3 Metode	9
1.4 Uttalelse om rapport	10
1.4.1 Håndtering av korrigeringsene	10
2 Informasjonssikkerhet.....	13
2.1 Sikkerhet på nasjonalt nivå.....	13
2.2 Erfaringer fra dataangrepet i Østre Toten kommune i 2021	15
2.3 IT i Rennebu kommune	16
2.4 Begreper	17
3 System for informasjonssikkerhet	18
3.1 Problemstilling	18
3.2 Revisjonskriterier.....	18
3.3 System for informasjonssikkerhet i kommunen.....	18
3.3.1 Risikovurderinger	18
3.3.2 Sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi	20
3.3.3 Sikkerhetsorganisasjon	22
3.3.4 Internkontroll	23
3.3.5 Tilgangsstyring.....	26
3.3.6 Opplæring.....	27
3.3.7 IT-risiko ved anskaffelser	29
3.3.8 Evaluering og læring av hendelser	31
3.4 Vurderinger	31
3.4.1 Risikovurdering	31
3.4.2 Sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi	32
3.4.3 Sikkerhetsorganisasjon.....	32
3.4.4 Internkontroll	33
3.4.5 Tilgangsstyring.....	33
3.4.6 Opplæring	34
3.4.7 IT-risiko ved anskaffelser	34
3.4.8 Evaluering og læring av hendelser	34
4 Tekniske og organisatoriske tiltak.....	36
4.1 Problemstilling	36
4.2 Revisjonskriterier.....	36
4.3 Identifisere og kartlegge	36
4.3.1 Datautstyr	37

4.3.2	Programvare	38
4.4	Beskytte og opprettholde	39
4.4.1	Sikker IKT-arkitektur	39
4.4.2	Sikkerhetsoppdateringer	39
4.4.3	Sikkerhetskopiering	40
4.5	Oppdage	40
4.5.1	Overvåkning	40
4.5.2	Inntrengningstester	41
4.6	Håndtere og gjenopprette	41
4.6.1	Hendeshåndtering	41
4.6.2	Gjenoppretting	42
4.7	Vurderinger	43
4.7.1	Identifisere og kartlegge	43
4.7.2	Beskytte og opprettholde	44
4.7.3	Oppdage	44
4.7.4	Håndtere og gjenopprette	45
5	Konklusjoner og anbefalinger	46
5.1	Konklusjon	46
5.2	Anbefalinger	47
	Kilder	48
	Vedlegg 1 – Utledning av revisjonskriterier	49
	Vedlegg 2 – Uttalelse fra kommunedirektøren	56
	Vedlegg 3 – Kommunedirektørens svar på oppfølgingsspørsmål	58
	Vedlegg 4 – Tekst som er utelatt eller som er dekket av annen tekst	59

Tabell

Tabell 1.	Grunnprinsipper for IKT-sikkerhet	52
-----------	---	----

Figurer

Figur 1.	NSM grunnprinsipper for sikkerhetsstyring	50
----------	---	----

1 INNLEDNING

1.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Rennebu kommune har bestilt en forvaltningsrevisjon om IT-sikkerhet, den 21.09.2022, sak 34/22.

Bakgrunnen for bestillingen er et vedtak i kontrollutvalget 16.03.2022, sak 19/22, hvor kontrollutvalget ber om en orientering om IKT-sikkerheten i kommunen, og hvilke risiko- og sårbarhetsvurderinger som er knyttet til vurderingen. I kontrollutvalgsmøtet 03.05.2022, sak 24/22, orienterte IKT-rådgiver og personal- og stabssjef om hvordan den digitale sikkerheten ivaretas i Rennebu kommune. I denne saken vedtok kontrollutvalget følgende:

Kontrollutvalget tar informasjonen om kommunens digitale sikkerhet til orientering.

Ut fra en generell risiko- og vesentlighetsvurdering mener kontrollutvalget at det bør gjennomføres en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet. Også Nasjonal Sikkerhetsmyndighet har kommet med klare råd til virksomheter om å forebygge og avvære cyberangrep. Forvaltningsrevisjon innen IT-sikkerhet står ikke i plan for forvaltningsrevisjon. På den bakgrunn ber kontrollutvalget om at en forvaltningsrevisjon på dette området blir prioritert og gjennomføres utenom planen.

Kontrollutvalget oversender saken til kommunestyret med følgende forslag til vedtak: Kommunestyret ber kontrollutvalget om å gjennomføre en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet utenom gjeldende plan for forvaltningsrevisjon.

Kommunestyret behandlet saken 16.06.2022, sak 22/2022, og ba om at det gjennomføres en forvaltningsrevisjon innenfor IT-sikkerhet.

Dette vedtaket er bakgrunn for kontrollutvalgets bestilling 21.09.2022.

Kontrollutvalget vedtok prosjektplanen i sak 41/22, den 09.11.2022. IT-sikkerhet henger tett sammen med bestemmelser i personopplysningsloven. Personopplysningsloven stiller spesifikke krav til behandlingen av personopplysninger. Denne forvaltningsrevisjonen avgrenses bort fra å se på de spesifikke kravene som omhandler behandling av personopplysninger, men har en mer overordnet tilnærming til informasjonsverdier, hvor personopplysninger er en bestemt type informasjonsverdi.

1.2 Problemstillinger

Følgende problemstillinger besvares i rapporten:

1. *Har kommunen etablert et styringssystem for informasjonssikkerhet som tilfredsstillende krav i regelverket?*
2. *Har kommunen tilfredsstillende tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjonssikkerhet?*

1.3 Metode

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til NKRF, kontroll og revisjon i kommunenes standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001. Revisor har vurdert egen uavhengighet overfor Rennebu kommune, jf. kommuneloven § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon kapittel 3. Denne forvaltningsrevisjonen er basert på intervjuer og dokumentgjennomgang. Datainnsamlingen har skjedd i perioden november 2022 til 30.03.2023.

Intervju

Det er gjennomført et oppstartsmøte med kommunedirektør, personal- og stabssjef, IKT-rådgiver og controller. Oppstartsmøtet var en gjensidig informasjon hvor revisor fikk høre om organiseringen og arbeidet med informasjonssikkerhet i kommunen, og revisor orienterte om den planlagte forvaltningsrevisjonen.

I det videre arbeidet er intervju brukt for å samle inn data. Intervju er valgt fordi revisor ønsket å få fram detaljer om informasjonssikkerhet. I oppstartsmøtet ble det klart at kommunens deltakere i møtet jobbet med informasjonssikkerhet fra litt ulike ståsted, slik at det var naturlig å ha separate intervju med dem i etterkant.

Det er gjennomført separate intervju med controller og IKT-rådgiver på Teams. Det ble gjennomført et felles intervju på Teams med kommunedirektør og personal- og stabssjef. Når det presenteres data fra dette intervjuet henvises det generelt til ledelsen og i noen tilfeller til personal- og stabssjef. Til alle intervjuene ble det laget en tilpasset intervjuguide. Det er skrevet referater fra intervjuene, som er godkjent av de som ble intervjuet. Litt senere ut i revisjonen har det vært separate Teams-møter med controller og IKT-rådgiver. Controller hadde en gjennomgang av kommunens kvalitetssystem og mappestruktur på Teams, i tillegg til å utdype noen av de tidligere svarene. Møtet med IKT-rådgiver var en gjennomgang av supplerende spørsmål som var oversendt på epost i forkant. IKT-rådgiver har fått oversendt kapittel 4.3 til 4.6 for å sikre at beskrivelsene i rapporten ikke utgjør noen sikkerhetsrisiko for kommunen.

Dokumentgjennomgang

Revisor har fått tilgang til kommunens kvalitetssystem QM+. Der har det vært mulig å se på systemet for risikovurderinger og avviksmeldinger. Revisor har også etterspurt dokumentasjon av rutiner og andre dokumenter som er blitt oversendt. Revisor ønsket tilgang til Teams for å undersøke dokumentasjonen der, men fikk ikke det. Revisor har blitt vist filoversikten i deler av Teams og fått tilsendt dokumenter som revisor oppfattet å være av interesse. Revisor har også lagt til grunn politiske dokumenter og de månedlige informasjonsskrivene fra kommunedirektøren.

Vurdering av metode

Revisor har intervjuet de sentrale personene i kommunen som har en rolle innen informasjonssikkerhet. I tillegg er det samlet inn og gjennomgått sentrale dokumenter på området. Det kan være relevante dokumenter som revisor ikke har klart å etterspørre fordi de kan ha andre betegnelser enn hva revisor har brukt. Revisor anser disse datakildene som tilstrekkelige for å gjøre vurderinger og konkludere.

1.4 Uttalelse om rapport

En foreløpig rapport ble sendt til kommunedirektøren for uttalelse, 30.03.2023. Revisjon Midt-Norge SA mottok svar 27.04.2023. Uttalelsen er vedlagt rapporten (vedlegg 2).

Sammen med uttalelsen fra kommunedirektøren fikk revisor tilbake foreløpig rapport med korrigeringer i henhold til beskrivelsen i uttalelsen fra kommunedirektøren. Der går det fram at direkte feil er merket med gjennomstreking av tekst, mens tilføyelser er skrevet i rødt. Revisor har gått gjennom forslagene til korrigeringer. I korrigeringene kommer det delvis ny informasjon, som revisor har bedt om mer dokumentasjon på og revisor stilte i tillegg noen oppfølgings spørsmål i epost 04.05.2023. Revisor mottok dokumentasjon og svar 10.05.2023. Svarene fra 10.05.2023 er gjengitt i vedlegg 3.

Korrigeringer i uttalelsen fra kommunedirektøren som er påpekninger av feil er rettet.

1.4.1 Håndtering av korrigeringene

Korrigeringer som revisor oppfatter som språklige nyanser er vurdert og tatt til følge når det bidrar til å gi en bedre framstilling av fakta. Disse er ikke kommentert videre.

I tilbakemeldingen er personen som revisor har omtalt som innkjøpsansvarlig endret tittel til controller. Revisor hentet tittelen fra kommunens hjemmeside.

Kommunedirektøren har gjort endringer i revisors vurderinger. Dette har revisor ikke tatt hensyn til. Korrigering av data som er feil i foreløpig rapport har ført til endring i revisors vurderinger. Dette gjelder:

- Risikoanalyser ved IKT-anskaffelser
- Sikkerhetsorganisasjon
- Sikkerhetsmål

De resterende korrigeringsene består av:

- Nye data etter at datainnsamlingen ble avsluttet. Dette gjelder personvernombudets årsmelding for 2022, som er datert 30.03.2023 og opprettelsen av IKT-arbeidsutvalg som er opprettet etter at kommunedirektøren fikk foreløpig rapport til uttalelse. Den foreløpige rapporten ble sendt 30.03.2023 og nye data etter den tid tas ikke inn i selve rapporten.
- Nye supplerende opplysninger til teksten, som bidrar til utdypende forklaring, er tatt inn.
- Supplerende opplysninger som har vært vanskelig å håndtere til tross for oppfølgingsspørsmål. Antakelig snakkes det forbi hverandre og avsnittet er tatt bort. Det gjelder følgende avsnitt i foreløpig rapport:

Personal- og stabssjef opplyser at det er oversiktlig hvem som har tilgang til hva. Ledere har administratorrettigheter og legger inn og skal slette sine ansatte ved endringer i Qm+. Roller og tilganger følger organisasjonskartet. ~~sine systemer.~~

- Tilleggsopplysninger som revisor delvis er kjent med, men som ble utelatt fordi de ble vurdert til å være mindre relevant. Dette gjelder også tilleggsopplysninger som revisor vurderer som lite relevant. Disse er samlet i vedlegg 4.
- Korrigeringer som er dekket av annen tekst i samme kapittel eller andre kapittel. Disse er ikke tatt med i teksten. Disse framgår også av vedlegg 4.
- Korrigeringer av direkte feil er endret. Dette er blant annet knyttet til at responsavtalen med Atea er kommet på plass, sikkerhetsorganisasjon og omtalen av ROS i anskaffelse av IT-system. Den siste har ført til en endret vurdering.
- Korrigeringer som viser at teksten bør utdypes for å skape en bedre forståelse. Slike korrigeringer har ført til endringer i teksten, men ikke i vurderingene.

Flere av korrigeringsene er av intervjudata som tidligere er godkjent av den som ble intervjuet. Revisor har derfor måtte kontakte de som ble intervjuet for å få klarhet i om de står bak de korrigeringsene av data som de tidligere har godkjent. Dette har gjort prosessen noe uryddig.

2 INFORMASJONSSIKKERHET

2.1 Sikkerhet på nasjonalt nivå

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er Norges direktorat for forebyggende nasjonal sikkerhet. Direktoratet gir råd om og gjennomfører tilsyn og kontrollaktiviteter på sivil og militær side knyttet til sikring av informasjon, systemer, objekter og infrastruktur av nasjonal betydning. NSM har et nasjonalt ansvar for å avdekke, varsle og koordinere håndtering av alvorlige IKT-angrep. NSM har gitt ut rapporten *Risiko 2022* (NSM 2022) og *Nasjonalt digitalt risikobilde for 2021* (NSM 2021). Begge rapportene beskriver forhold omkring informasjonssikkerhet i samfunnet og informasjonen i dette kapitlet er hentet fra disse to rapportene.

Samfunnet har blitt mer digitalisert. Ny teknologi endrer måten vi jobber på og hvordan vi behandler data. Det oppstår flere og større avhengigheter mellom ulike digitale systemer og dette skaper sårbarheter. Det er bekymringsverdig at stadig flere samfunnsverdier flyttes over i det digitale domenet, uten at det først er gjennomført tilstrekkelig verdi- og risikovurderinger. Når en risikovurdering foreligger med risikoer identifisert og evaluert, må beslutningstaker håndtere risikoen på en god måte. (NSM 2021)

I dag understøttes samfunnet av en rekke digitale kritiske funksjoner som må fungere til enhver tid. En uønsket hendelse mot en eller flere av disse kan få store konsekvenser og føre til synlige og negative samfunnseffekter. Det gjøres mye godt sikkerhetsarbeid i mange virksomheter, og stadig flere får opp bevisstheten rundt og fokuset på digital sikkerhet. Men arbeidet må forsterkes betydelig. Det kreves et taktskifte i forebyggende arbeid og beredskap. (NSM 2021)

Flere og flere virksomheter erkjenner at cyberoperasjoner kan ramme alle og Nasjonalt cybersikkerhetssenter¹ erfarer at stadig flere prioriterer det digitale sikkerhetsarbeidet. Vi ser likevel at mange norske virksomheter ikke har et forsvarlig sikkerhetsnivå for å beskytte viktige verdier. Økt bevissthet om digital risiko har ofte ikke blitt omsatt i handling. Dette bør være et tema i alle styrerom og ledergrupper. (NSM 2021)

Risikovurderingen bygger på forholdet mellom verdi, trussel og sårbarhet. Virksomheten og ledelsen har alltid ansvaret for sikring av egne verdier. Risikovurdering og risikohåndtering er helt nødvendig for å oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå i egen virksomhet. (NSM 2021) Mange

¹ Nasjonalt cybersikkerhetssenter (NCSC) er en del av nasjonal sikkerhetsmyndighet og samtidig et partnerskap mellom NSM og ulike offentlige og private virksomheter. Sentret skal bidra til å beskytte grunnleggende nasjonale funksjoner, offentlig forvaltning og næringsliv mot cyberoperasjoner.

virksomheter sikrer seg mot driftsforstyrrende hendelser som innbrudd eller nedetid på systemene. Men disse sikringstiltakene beskytter ikke nødvendigvis mot målrettede trusselaktører. Et tilstrekkelig sikkerhetsnivå avhenger av at virksomheter oppdaterer sin kunnskap, blir mer sikkerhetsbevisste og tilpasser sikringstiltak etter endringer i trusselbildet. (NSM 2022)

I *Risiko 2022* (NSM 2022), beskrives det at trusselaktørene viser stor kapasitet til å gjennomføre cyberangrep. Siden 2019 har NSM sett en tredobling i antall cyberhendelser som får alvorlige konsekvenser for virksomheter i Norge. Det siste året har kartleggingsaktivitet, phishing², digital utpressing og sabotasje, og utnyttelse av digitale sårbarheter hos et stort antall virksomheter preget cyberbildet. Kartleggingsaktivitet kan innebære kartlegging av tekniske sårbarheter, hvilken informasjon som ligger på åpne nettsider og kartlegging av personer eller organisasjoner. Vi må være oppmerksomme på at dette kan være forberedelser til neste fase i et cyberangrep.

Phishingforsøkene er ofte svært godt tilpasset til hvert enkelt mål. Vi er kjent med at trusselaktører bruker offentlig tilgjengelig informasjon for å skreddersy e-poster som sendes virksomheter. Virksomheter bør derfor vurdere hvor mye informasjon om ansatte som skal ligge tilgjengelig på internett. (NSM 2021)

Utnyttelse av tekniske programvaresårbarheter er den vanligste veien inn for få uautorisert tilgang til en virksomhets digitale systemer. Utnyttelse av nulldagssårbarheter har preget det internasjonale risikobildet det siste året. En nulldagssårbarhet er en sårbarhet som ikke er kjent for leverandøren av programvaren, og som kan utnyttes av en trusselaktør. (NSM 2021) Det betyr at trusselaktøren oppdager sårbarheten først.

Norske virksomheter blir jevnlig rammet av krypteringsvirus med krav om løsepenger, såkalt løsepengevirus. Løsepengevirus har blant annet som formål å hindre virksomheten i å bruke sitt eget IT-system, slik at virksomheten presses til å betale angriperen for å kunne opprettholde ordinær drift. Bruken av løsepengevirus fortsetter å øke både i omfang og antall, og har i flere tilfeller ført til store systemlammelser med utilgjengeliggjøring av funksjoner, varer og tjenester, samt sensitiv informasjon på avveie. Internasjonalt rapporteres det om en dramatisk økning i summen av løsepengekrav. (NSM 2021)

Programvare- og tjenesteleverandører kan også utnyttes av trusselaktører for å få innpass i systemene til selskapets kunder i såkalte leverandørkjedeangrep. Trusselaktører kan skjule skadevare i programvare som leverandøren selger videre til sine kunder. På denne måten kan

² Phishing er en form for sosial manipulering hvor en angriper forsøker å lure noen til å gjøre en handling, eksempelvis trykke på en lenke. ([Phishing - hvordan beskytte virksomheten | Datatilsynet](#), lastet ned 0707.2022)

en trussel-aktør enkelt etablere brohoder hos mange nye virksomheter. Skadevaren kommer inn i nye virksomheters systemer i form av en ordinær anskaffelse eller oppgradering, og slike sårbarheter kan være vanskelig å oppdage. Kartlegging av egne digitale avhengigheter og verdikjeder, samt å stille krav til tjenesteleverandørenes IT-sikkerhet er helt essensielt for en virksomhet for å redusere konsekvensene av en cyberoperasjon mot tjenesteleverandøren. (NSM 2021)

Gjenoppretting er både tid- og ressurskrevende og komplisert. Full stans i virksomheten og tap av sensitiv informasjon kan vise seg å bli vesentlig mer kostbart enn å investere i forebyggende sikkerhetsarbeid. Det bør derfor stå høyt på agendaen hos alle å sikre seg mot dette. (NSM 2021)

Den 09.03.2022 sendte KS ut et brev til alle landets kommuner om sikkerhetstiltak i norske kommuner i forbindelse med Russlands invasjon i Ukraina. Her opplyses det at norske sikkerhetsmyndigheter forventer økt aktivitet med svindel, phishing og sosial manipulering, og at kommune derfor må prioritere å innarbeide en god sikkerhetskultur. Brevet viser til Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) sine råd til virksomheter om å forebygge og avverge cyberangrep. KS anbefaler kommunene å iverksette undersøkelser og vurdere iverksetting av tiltak på følgende områder:

- Sikkerhetsovervåkning
- Sikring av kritiske funksjoner og tjenester
- Beskytte tjenester som er tilgjengelige på internett
- Årvåkenhet og teknologi

2.2 Erfaringer fra dataangrepet i Østre Toten kommune i 2021

Østre Toten kommune ble 09.06.2021 utsatt for et løsepengevirusangrep som rammet store deler av kommunens tjenesteproduksjon. Kommunedirektøren bestilte en rapport fra KPMG for å bidra til å belyse forholdet rundt årsak og konsekvens for berørte parter. Formålet med rapporten var å legge til rette for læring og komme med innspill til arbeidet med digital sikkerhet i framtiden. (KPMG, 2021)

I rapporten gis det anbefalinger til Østre Toten kommune som også er relevant for andre kommuner. Anbefalingene innledes med (KPMG 2021, s. 26)³:

³ [offentlig-versjon.pdf \(ototen.no\)](#)

Et forsvarlig sikkerhetsnivå for informasjon og IKT-systemer oppnås ved å redusere risiko for uønskede hendelser til et akseptabelt nivå. For å lykkes er det nødvendig at kommunen har velfungerende og helhetlig sikkerhetsstyring som er en integrert del av virksomhetsstyringen og samtidig må det gjøres kontinuerlig vurdering av risiko knyttet til egne verdier og håndtering av tilhørende risiko. Risikovurderingene må omfatte vurdering av verdier, identifisering av trusler og avdekking av sårbarheter. Risikovurderingene vil definere hva som er forsvarlig sikkerhetsnivå for kommunen og danner grunnlag for videre risikohåndteringsarbeid.

Noen av anbefalingene som ble gitt til Østre Toten kommune er gyldig for mange kommuner (forkortet versjon):

- Oppdatere kommunedirektørens internkontroll på IKT-sikkerhet i samsvar med anerkjente standarder.
- Gjennomføre jevnlige risikovurderinger, både overordnet, på IKT-avdelingen og tjenesteområdene.
- Innføre og styre etter NSMs grunnprinsipper.

Etter dataangrepet mot Østre Toten kommune sendte KS brev til kommunedirektørene og kommunenes IT-ansvarlig/IT-sikkerhetsansvarlig i februar 2021. I brevene ga KS råd og anbefalinger som kommunen burde vurdere, og at det er nødvendig at kommunene vurderer egen sikkerhets- og sårbarhetssituasjon. I brevet pekes det på følgende alvorlige konsekvenser av et dagangrep.

- Kommunen blir totalt lammet over lengre tid
- Kostnaden for å komme tilbake til normal drift vil kunne beløpe seg til 10-talls millioner
- Sensitive data på avveie kan innebære nasjonal risiko og eller brudd på personvern og rettssikkerhet til den enkelte borger, og som kan utløse erstatningskrav
- Andres IT-systemer kan bli rammet
- Tapt tillit til data og systemer

2.3 IT i Rennebu kommune

Rennebu kommune har en IKT-avdeling med to ansatte. En IKT-rådgiver og en IKT-konsulent. IKT-avdelingen er en del av staben ledet av personal- og stabssjef. Rennebu kommune kjøper tjenesten som personvernombud fra Midtre Gauldal. Vedkommende har 40 prosent stilling som personvernombud fordelt på fire kommuner.

2.4 Begreper

IT-området inneholder en del begreper og forkortelser som det kan være nyttig å ha oversikt over. Under er noen av IT-begrepene og begrepsdefinisjonene fra personvernforordningen³ gjengitt.

Informasjonssikkerhet - Denne rapporten tar utgangspunkt i informasjonssikkerhet, og omhandler da både digital og analog informasjon. Hovedvekten er lagt på digital informasjon, men ikke avgrenset bort fra analog informasjon.

IT og IKT – forkortelsen IT – informasjonsteknologi og IKT – informasjons- og kommunikasjonsteknologi er forkortelser som brukes litt om hverandre. Begrepene brukes i dagligtale noe unøyaktig om hverandre. I denne rapporten brukes fortrinnsvis IT, men hvis dokumenter henviser til IKT, så er IKT brukt.

Tofaktorautentisering – betyr at det benyttes to ulike trinn for å bekrefte identitet.

Switch – nettverkskomponent som styrer datatrafikk mellom ulike noder i et nettverk, slik som PC, server⁴, skriver og Internett-forbindelse. (Wikipedia, 07.05.2022.)

Ransomware – er på norsk omtalt som løsepengevirus, utpressingsprogramvare eller gisselvare. Det er skadelig programvare (datavirus) som krypterer hele eller deler av innholdet i en infisert datamaskin slik at den blir utilgjengelig for brukeren, for så å be om løsepenger.

QM+ - dette er navnet på kommunens kvalitetssystem.

DPIA – personvernkonsekvensvurdering. Datatilsynet forklarer at dersom det er sannsynlig at en type behandling av personopplysninger vil medføre høy risiko for folks rettigheter og friheter, skal den behandlingsansvarlige vurdere hvilke konsekvenser den planlagte behandlingen vil ha for personvernet. (, lest 21.02.2023)

GDPR – general data protection regulation. På norsk omtales GDPR som personvernforordningen. Dette er en lov som er vedtatt i EU og som er tatt inn i den norske lov om personopplysninger. Personvernforordningene skal styrke og harmonisere personvernet ved behandling av personopplysninger.

Ekomtjenester – er en forkortelse for elektronisk kommunikasjonstjenester.

Inntrengingstest (penetrasjonstest) – metode for å teste den digitale sikkerheten.

3 SYSTEM FOR INFORMASJONSSIKKERHET

3.1 Problemstilling

Har kommunen etablert et styringssystem for informasjonssikkerhet som tilfredsstiller krav i regelverket?

3.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Kommunen skal regelmessig gjennomføre og dokumentere risikovurderinger som grunnlag for informasjonssikkerhetstiltak.
- Kommunen skal ha sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi.
- Kommunen skal ha en sikkerhetsorganisasjon hvor ansvar og roller for informasjonssikkerhet framgår.
- Informasjonssikkerhet skal inngå i kommunens internkontrollsystem.
- Kommunen må ha rutiner med tilhørende praksis for tildeling og fjerning av tilganger og jevnlig kontrollere identiteter og tilganger.
- Kommunen må sørge for at ansatte får tilstrekkelig opplæring i informasjonssikkerhet.
- Kommunen bør vurdere og dokumentere IKT-risiko ved anskaffelser av datasystemer.
- Kommunen bør evaluere og lære av hendelser.

Utledningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg en.

3.3 System for informasjonssikkerhet i kommunen

Dette kapitlet handler om hvilke styringssystemer Rennebu kommune har bygd opp omkring informasjonssikkerhet.

3.3.1 Risikovurderinger

Rennebu kommune har en overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) og en beredskapsplan som ble vedtatt i kommunestyret 16.12.2021 (datert 07.12.2021). I ROS-analysen er svikt i ekomtjenester⁴ og cyberangrep identifisert som farer. Cyberangrep omtales

⁴ Ekomtjenester er en forkortelse for elektroniske kommunikasjonstjenester.

i forbindelse med svikt i ekomtjenester. Det er gjort risikovurdering av 22 hendelser i ROS-analysen og supplert med cyberangrep senere, forteller personal- og stabssjefen.

Selve dokumentasjonen av risikoanalysen for cyberangrep er ikke datert. Risikoanalysen for cyberangrep er beskrevet som et angrep hvor noen trenger seg inn i et nettverk eller datasystem på ulovlig vis. Risikobildet er illustrert med et scenario om løsepengevirus. Risikoen beskrives som høy på fire av fem områder. I risikoanalysen er det identifisert risikoreduserende tiltak. Det er:

- Beredskapsplaner for aktuelle hendelser innenfor informasjonssikkerhet
- Øvelser med evaluering
- Kommune-CSIRT
- Obligatorisk kursing i informasjonssikkerhet for alle ansatte
- Tilgangskontroller og økt internkontroll
- Offline back-up
- Penetrasjonstester

Ansvar for de risikoreduserende tiltakene er lagt til kommunedirektøren med personal- og stabssjef og for noen tiltak også kommunalsjefer.

I kommunens beskrivelse av overordnet internkontroll og kvalitetsstyring står det at risikovurderinger skal dokumenteres og revideres etter gjeldende plan. Kommunen har gjennomført flere risikovurderinger på overordnet nivå og av kommunale tjenester og prosesser. Kommunen har etablert system for standardisert risikostyring som kan brukes av alle tjenesteområdene.

Ledergruppa er nøkkelen til arbeidet med risikovurderinger og er synlige i arbeidet med internkontroll og helse, miljø og sikkerhet, forteller ledelsen. Protokoller og referater legges ut slik at alle ansatte kan lese dem. Ledere som deltar i ledergruppa, tar med informasjon videre til avdelingsmøter.

Controller forteller at alle ansatte i kommunen har fått innføring i ROS om hva det betyr for ansatte og jobben de gjør. ROS-analysen er brukt som en mal for risikovurderinger på lavere nivå i organisasjonen. Det kan være utfordrende å bruke denne, spesielt når det gjelder ansattes forståelse av begrepene og sammenheng mellom sannsynlighet, konsekvens og risiko.

Personal- og stabssjef forteller at det er gjort en risikovurdering av det viktigste planverket og dette oppbevares også på papir. Det er den enkelte leder som må vurdere hva som er viktigst å ha i papirutgaver. Det er tatt opp i ledergruppa og der har kommunedirektøren informert om

at ledere må vurdere hva som er viktig å ha papirkopier av. Det skal stå i referatene fra ledergruppen.

I kommunens kvalitetssystem, QM+, kan det gjøres ROS-analyser for de enkelte tjenesteområdene. I QM+ er det mulig å gjøre risikovurderinger når det gjelder beredskap, informasjonssikkerhet, HMS (helse, miljø og sikkerhet) og i tjenesteytingen. Risikovurderingene innenfor beredskap er koblet opp til de områdene som er angitt i den overordnede ROS-analysen, også det 23. området som er cyberangrep. Innenfor informasjonssikkerhet er det følgende risiko eller mulige uønskede hendelser identifisert:

- Brudd på taushetsplikt
- Dokumenter er ikke arkivert, mistet eller ødelagt
- Risikovurdering av fagprogram
- Sensitiv informasjon er frigitt
- Sikkerhetsbrudd (innbrudd, hacking osv.)
- Utilgjengelige data

I personvernombudets årsmelding for 2021 står det at kommunen har gjennomført en del risikovurderinger fra tidligere år, men arbeidet er omfattende og de er fremdeles langt unna å være i mål.

Nå står risikovurdering av tjenesteområdenes kjøp av apper for tur, forteller personal- og stabssjefen. Personvernombudet bistår kommunen i risikovurderinger innenfor personvern. Det er månedlige møter med personvernombudet hvor personal- og stabssjefen og controller deltar.

IKT-rådgiver har ikke vært spesielt involvert i den overordnede ROS-analysen, og det er ikke utarbeidet egne risikovurderinger innenfor IT-området.

Ledelsen i kommunen har en årlig gjennomgang av overordnet beredskapsplan og beredskapsarbeidet, gyldig fra 16.06.2022, datert 20.06.2022. Til stede var kommunedirektør, kommunalsjefer, personal- og stabssjef, økonomisjef og saksbehandler.

3.3.2 Sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi

Ledelsen forteller at det ikke er utarbeidet målsettinger eller etablert egne styringsplaner for informasjonssikkerhet. Kommunen har ingen egne styringsdokumenter som for eksempel IKT-sikkerhetsplan. I tilsvaret på foreløpig rapport opplyser ledelsen at det er utarbeidet målsettinger og etablert egne styringsplaner for informasjonssikkerhet, men at kommunen ikke har etablert overordnede styringsdokumenter som for eksempel IKT-strategiplan. Etter at uttalelsen forelå stilte revisor et spørsmål til kommunedirektøren om å få tilsendt disse planene. I svaret (vedlegg 3) vises det til vedlagte dokumenter. Dette er:

- Varsling til Datatilsynet ved sikkerhetsbrudd
- Personvern og informasjonssikkerhet
- ROS-analyse, 07.12.2021

Rennebu kommune har en rutine for overordnet internkontroll, gyldig fra 18.02.2022. I rutinen er sikkerhetsmålet omtalt slik:

Sikkerhetsmålet er rett informasjon til rette vedkommende til rett tid for å sikre forsvarlige tjenester til kommunens innbyggere, herunder pasienter og øvrige brukere. Dette innebærer at informasjonen må sikres tilfredsstillende med høy grad av:

- *Konfidensialitet*
- *Tilgjengelighet*
- *Integritet*
- *Kvalitet*

Data som registreres og behandles i våre datasystemer skal være:

- *Beskyttet mot uvedkommende*
- *Tilgjengelig når det er tjenstlig behov for dem*
- *Korrekte*

Det finnes etablerte overordnede styringsdokumenter for internkontroll i kommunen, men det mangler en overordnet strategi for informasjonssikkerhet, forteller controller. Kommunen har foreløpig ikke etablert personvernkonsekvensvurdering (DPIA) for noen av sine systemer. Controlleren har vært i kontakt med KS for å få innspill til blant annet mal for ROS-analyser og DPIA. Kommunen har behandlingsprotokoller som ligger samlet i QM+. I personvernombudets årsmelding for 2021 står det at Rennebu kommune har kommet langt i arbeidet for å få på plass protokoller over behandlinger som innehar personopplysninger som loven påkrever. Protokoller skrives fortløpende som nye program tas i bruk og nye behandlinger oppdages eller tas i bruk.

Når det gjelder prioriteringer internt på hvilke verdier som skal beskyttes er det IKT-rådgiver som kan svare best på det, forteller ledelsen. Det er mest IKT-rådgiver som vurderer hva som skal prioriteres.

IKT-rådgiver kunne tenkt seg økt fokus på mål og strategier, men har selv ikke kapasitet til ekstra arbeid med overordnet styring. IKT-rådgiver forteller at han har etablert egne mål i forbindelse med økonomiplanarbeidet, og lager innspill til budsjettet ut fra sitt ståsted. Det er ikke etablert noen rutine ut over dette. Flere av de foreslåtte budsjettpostene handler om utskifting av utstyr på grunn av alder eller tiltak for å øke sikkerheten. Hendelser på IKT-

området kan oppstå plutselig og må prioriteres, forteller IKT-rådgiver. IKT-rådgiver savner mer overordnede styringsdokumenter for hele området, inkludert mål og strategier for samhandling med andre enheter i kommunen. Pandemien utløste et oppgraderingsbehov, men etterpå har budsjettet normalisert seg.

IKT-rådgiver har prioritert hvilke informasjonsverdier som er viktigst å beskytte, eksempelvis at helseprogram er tilgjengelig i sikker sone, i påvente av en overordnet bestemmelse. IKT-rådgiver forteller at han sporadisk har tatt opp med ledelsen og enhetene om at de må lage en beredskapsplan for hva de skal gjøre om systemene er nede, eksempelvis hva de må ha på papir. Det er ikke etablert noen skriftlig prosedyre eller forankret i en overordnet plan. IKT-rådgiver har informert om dette i ledermøtet og forventer at kommunalsjefene formidler det videre til sine avdelingsledere.

I prosedyren for anskaffelse av IT-system, programvare eller app har sikkerhetsleder ansvar for å sørge for at kommunens sikkerhetsmål og -strategi for informasjonssikkerhet etterleves i driftsfasen.

3.3.3 Sikkerhetsorganisasjon

I praksis er det strategisk ledergruppe som er IKT-sikkerhetsutvalg, forteller ledelsen. Kommunen har ikke etablert eget IKT-sikkerhetsutvalg eller annen rutine som kun har fokus på informasjonssikkerhet. Revisor har fått tilgang på noen protokoller fra strategisk ledergruppe. Eksempler på informasjonssikkerhetssaker er følgende:

- Informasjon fra IKT-rådgiver om at totrinns pålogging på Office 365 er ikke like sikker lengre. Forslag om å etablere et system som sikrer pålogging kun via autorisert utstyr.
- Beredskap hacking. IKT-rådgiver orienterer. Omtaler blant annet papirkopier av viktige dokumenter, ber avdelingsledere tenke gjennom hva vi gjør hvis vi kommer på jobb og ikke noe fungerer. IKT-rådgiver sender ut mail til de som ikke har gjennomgått/fullført kurs i informasjonssikkerhet.
- Dataangrep. IKT-rådgiver informerer om konsekvenser av ikke å ha responsavtale eller overvåkningsavtale. Spørsmålet om responsavtale og overvåkningsavtale tas opp i strategisk lederteam når kommunedirektøren er tilbake. (Saken tas opp i ledermøte senere og der avventes det forvaltningsrevisjon)

IKT-rådgiver opplever å bli hørt og at innspill i stor grad blir fulgt opp. Samtidig opplever han at IKT blir sett på som de tekniske løsningene. Oppfatning av IKT har endret seg de siste årene når alle ansatte i mer eller mindre grad benytter IKT i det daglige arbeidet. Alle ansatte burde fått økt informasjon om når IKT-avdelingen bør inkluderes, for å gi ansatte økt innsikt i hvilke utfordringer det er i datasystemene og bruken av dem. Det er ingen faste rapporteringsrutiner

for rapportering til ledelsen, men IKT-rådgiver har mulighet til å legge fram saker for strategisk ledergruppe, forteller IKT-rådgiver.

IKT-rådgiver er stort sett fornøyd med arbeidsoppgavene IKT-avdelingen har i kommunen. De samarbeider også noe med IKT-avdelingen i Oppdal kommune. Atea⁵ er samarbeidspartner og leverandør av tjenester og utstyr. Dette er kompetente folk som kan hjelpe IKT-avdelingen ved behov. Det har ikke vært noen formaliserte avtaler med Oppdal kommune eller Atea. IKT-rådgiver synes det er utfordrende å få forankret dette samarbeidet i kommunen. I mars 2023 ble en responsavtale med Atea formalisert.

Rennebu kommune har et personvernombud som er felles for kommunene Rennebu, Midtre Gauldal, Holtålen og Oppdal. Vedkommende er ansatt i Midtre Gauldal kommune. Personvernombudet har månedlige Teams-møter hvor kommunen har mulighet til å stille spørsmål om, og få tips og råd angående endringer i lovverk, forteller controller. IKT-rådgiver opplyser at han har deltatt i noen av disse møtene i saker om behandlingsprotokoller i fagsystemer, samt fagdage med gjennomgang av GDPR. Ut over det, er han lite involvert i personvernombudets arbeid.

IKT-rådgiver opplever at han kan ta aktuelle kurs. Utviklingen innenfor IKT går så raskt at det er lite relevant med faglig fordypning på alle områder, men i stedet være opptatt av gjennomføringsevne og bruke konsulenter ved behov. Det viktigste er å forsøke å ha oversikt over behovet og stadig utvikle systemene, forteller IKT-rådgiver.

I prosedyren for anskaffelse av IT-system, programvare og app er det henvist til at IKT-rådgiver er sikkerhetsleder og sikkerhetsansvarlig.

3.3.4 Internkontroll

Rennebu kommune holder på å utarbeide et dokument om *ledelse og styring i Rennebu kommune*. Revisor har fått et utkast av dokumentet som etter planen skal behandles politisk. I dokumentet beskrives de overordnede retningslinjene for styring og ledelse som grunnlag for hvordan internkontroll og kvalitetssikring skal fungere. Dokumentet beskriver organisasjon, oppgaver og virksomhetsstyringen. I årsmeldingen for 2021 rapporteres det at administrasjonen har startet arbeidet med å etablere et omfattende, forsvarlig og gjennomgående internkontrollsystem. Som en del av internkontrollsystemet skal kommunens

⁵ Atea er et IT-selskap som jobber med behovskartlegging, rådgiving, utvikling av produkter og tjenester, drift og vedlikehold.

administrative ledelse foreta en gjennomgang av kvalitetssystemet, HMS-systemet og systemet for informasjonssikkerhet og overordnet beredskap.

Personal- og stabssjef forteller at internkontroll er tema på alle møter i strategisk ledergruppe. Det er gjort en kartlegging av rutiner for arbeidet med informasjonssikkerhet i 2021 og 2022. Controller forteller at fagdagene innenfor GDPR alltid inkluderer internkontroll. Dette er en årlig gjennomgang av blant annet behandlingsprotokoller. I personvernombudets årsmelding for 2021 er det oppsummert at kommunen har 161 ferdigstilte behandlingsprotokoller og i 19 av disse er risiko vurdert.

Ledelsen forteller at i kommunens kvalitetssystem QM+, finnes risikoanalyser og avvikshåndtering. Controller sier at alle styrende dokumenter skal ligge i QM+, mens planer, rutiner og retningslinjer skal ligge tilgjengelig i Teams. Unntaket her er de styrende dokumentene som følger meldinger i QM+. De ligger både i Teams og QM+.

Avvik legges inn og behandles i QM+, forteller ledelsen. Det arbeides med økt bevisstgjøring av avvikshåndtering. Avvikshåndteringen fungerer ikke optimalt for alle tjenesteområdene, men helse og omsorg er flinke til å bruke avvikssystemet. Skole og barnehage har også kommet godt i gang med avviksprosedyrer. Det skal generelt meldes avvik på 15 avvikskategorier, inkludert brudd på informasjonssikkerhet. Avviksmelding i QM+ går til nærmeste leder og vurderes av leder, også avviksmeldinger om brudd på informasjonssikkerhet. Kommunedirektøren kan se alt og i tillegg kan personal- og stabssjef se meldinger om brudd på informasjonssikkerhet i avvikssystemet. Avvikssystemet følger organisasjonskartet, forteller ledelsen.

I QM+ er det mulig å melde avvik i forhold til risikoanalysen for tjenester, HMS og beredskap, samt ROS – GDPR/personvern. Innenfor tjenester, HMS og beredskap er det en kategori for informasjonssikkerhet, som har følgende risikoer eller mulighet for uønskede hendelser:

- Brudd på taushetsplikten
- Dokumenter er ikke arkivert, mistet eller ødelagt
- Risikovurdering av fagprogram
- Sensitiv informasjon er frigitt
- Sikkerhetsbrudd (innbrudd, hacking osv.)
- Utilgjengelige data

På området ROS – GDPR/personvern er det mulig å kategorisere meldingene i følgende tema:

- Integritet
- Konfidensialitet

- Tilgjengelighet
- Annet

Innenfor de tre første kategoriene finnes det en sjekklister med flere kategorier som kan være med å definere avviket. For perioden 01.01.2023 til 30.03.2023 finnes det 18 meldinger på ROS – GDPR/personvern.

Blant de siste fem avviksmeldingene i QM+ per 21.02.2023 var et brudd på informasjonssikkerhet. I personvernombudets årsmelding for 2021 er det totale antallet registrerte avvik 170 og to av dem gjelder personvern. To avvik er meldt til Datatilsynet.

Ledelsen forteller at det fortsatt finnes situasjoner hvor det ikke meldes avvik. Systemet er fortsatt under oppbygging og kan brukes mer enn i dag. Det arbeides med å inkludere ansatte i sikkerhetstankegangen, og de ansatte er blitt flinkere til ikke å trykke på lenker. Hvis noen trykker på en lenke de ikke skal, er prosedyren at IKT-avdelingen kontaktes for videre oppfølging. Revisor har ikke funnet noen skriftlig prosedyre på dette.

Ledelsen forteller at kommunen planlegger å sette av mer tid framover for å bedre internkontrollen på de ulike fagområdene. Dette skal ses i sammenheng med de lovverk som gjelder for tjenesteområdene i kommunen. Controller opplever at kommundirektøren forstår at det må brukes ressurser til internkontrollarbeidet i kommunen, inkludert risikoanalyser.

Controlleren har opplevd ansatte som mener at internkontroll er et ikke-tema, men som etter nærmere informasjon får forståelse av internkontroll, og at mange allerede har internkontroll uten at de er klar over det. I Rennebu kommune arbeides det spesielt med å få avdelingslederne til å ta i bruk internkontroll mer bevisst. Det ble gjennomført en enkel vurdering (ROS) på ledernivået i 2022, for å bevisstgjøre ledere på risikoer knyttet til det enkelte nivået. ROS-analysen er tilgjengelig for alle på fellesområdet i Teams.

Denne vurderingen av helheten i internkontrollen er gyldig fra 21.06.2022 (Tittel: enkel vurdering av helheten i internkontrollen). I denne vurderingen er et av seks punkt om informasjonssikkerhet og personvern. I vurderingen heter det:

GDPR er vi godt i gang med og dokumentert. IT sikkerhet jobbes godt med opplæring av alle ansatte i forhold til kursing og informasjon.

Som tiltak står det at på IT-sikkerhet må kommunen vurdere backup ved eventuelle virusangrep, samt å fortsette arbeidet med GDPR.

Når det gjelder evaluering og læring i internkontrollarbeidet utarbeides dokumentet *Ledelsens gjennomgang*, som er et årlig administrativt dokument med evaluering. Ledelsens gjennomgang er en del av den samlede informasjonen som kommunedirektøren opplyser om i sin årsmelding. Ute i organisasjonen er det avdelingslederne som skal gjennomføre dette på sine områder, forteller controller.

I dokumentet overordnet internkontroll og kvalitetsstyring står det at kommunen hvert år skal gjennomgå kvalitetssystemet, HMS-systemet og systemet for informasjonssikkerhet og overordnet beredskapsplan.

Årsmelding 2021 fra personvernombudet ble lagt fram sammen med sak 33/2022 Regnskapsavleggelse for 2021, den 16.06.2022. Innenfor dette området rapporteres det at avvik bør registreres i avvikssystemene uansett størrelse. Det gjelder ikke bare hendelser som har skjedd, men også ting som kan skje. Det handler ikke bare om å gjøre skadebegrensning i etterkant, men komme avvikene i forkjøpet. Videre rapporteres det at rapporterte avvik som er personvernrelatert forekommer sjeldent i kommunen. Det vil fremdeles være behov for å øke kunnskapen innad i kommunen for hva som anses som et avvik og hvilke regler og rutiner som gjelder.

Det er to ansatte på IKT-avdelingen og de deler kunnskap med hverandre, og nødvendig dokumentasjon blir skrevet ned og lagret på et felles område IT-ansatte har tilgang, forteller IKT-rådgiver. Det varierer hvor mye IKT-avdelingen er involvert i QM+. IT har egen helpdesk der brukerne melder inn behov, men når det gjelder sikring av data på enhetene, kan enhetene selv rapportere avvik i QM+. Det hender at lederne som skal håndtere avvikene tar kontakt med IT når de trenger hjelp. For eksempel på skole, rapporterte brukerne tidligere ofte direkte til helpdesken på IT. Nå er rutinen at det skal rapporteres til rektor først. Mange avvik blir derfor håndtert av rektor nå. Avvikshåndtering følger rutinene i avvikssystemet generelt.

I kommunens månedlige informasjonsrundskriv informeres det om status i arbeidet med internkontroll. For desember 2022 står det blant annet at:

Din nærmeste leder vil i samarbeid med deg finne hvordan Rennebu kommune best mulig kan bygge en god kultur for internkontrollarbeidet, slik at ditt arbeid følger aktuelle lover og forskrifter.

3.3.5 Tilgangsstyring

Det er utarbeidet en rutine for alle nytilsatte, som må gjennomføres før de får tilgang til systemene og starte i arbeidet i kommunen, forteller controller. Dette handler om IKT-sikkerhet og at den nyansatte må gjøre seg kjent med kommunens rutiner og datasystemene. Dette er

ledernes ansvar å følge opp. Rutinen er forholdsvis ny og det kan være grunnlag for å forbedre den, men den følges i dag, sier controller. Det er beskrevet i rutinen at det skal gå melding til IKT-avdelingen når det kommer en nytilsatt.

Det er leder som gir tilganger til fagsystemer etter at nyansatte har fått opplæring i IT- sikkerhet, forteller ledelsen.

Rutine for den nytilsatte er gyldig fra 27.06.2022. Her er nærmeste leder gitt ansvaret for å følge opp rutinen. Sjekklistens del en for alle nyansatte handler om bestillinger fra leder før oppstart, for å sørge for at nødvendig utstyr og bestilling av tilganger er på plass. Dette omfatter IT-utstyr og passord til mailsystemet, kurs i informasjonssikkerhet og tilgang til fagprogrammer. Bestillingsfrist for tilganger er en uke. Del to er første arbeidsdag hvor IT-reglement, sikkerhetskurs og taushetserklæring skal gjennomgås, samt at tilgang til data- og fagprogrammer er avklart og klargjort.

I kommunens IT-reglement står det at epost og personlig filområde blir slettet når brukeren har fratrudd sin stilling. Før fratreden skal brukeren rydde opp i sin epost og filer på hjemmeområdet og sørge for at opplysninger som fortsatt skal lagre overføres til rett person i Rennebu kommune.

IKT-rådgiver forteller at utfordringen oppstår når ansatte bytter avdelinger og skal ha nye tilganger eller rettigheter. Da er det en risiko for at gamle tilganger og rettigheter ikke slettes. IKT-rådgiver rydder i tilganger flere ganger i året, men det er muligens ikke strengt nok.

Det er ingen skriftlige rutiner på bruk av passord, men alle brukerkontoer som logger seg på datanettverket har systemkrav til kompleksitet og antall tegn. Passord er omtalt i kommunens IT-reglement, men det sies ikke noe om krav til selve passordet eller rutine for endring av passord. Det er etablert tofaktor-tilgang på skyløsninger der det er mulig, forteller IKT-rådgiver.

Kommunen er i ferd med å etablere et nytt system med passord. Ved første innlogging på datasystemet må brukerne logge inn via ID-porten for å sette personlig passord. Det jobbes også med en rutine for skifte av passord, med synkronisert skifte. Det er en vurdering hvor sikkert det skal være i forhold til brukervennligheten. Jo flere åpninger i et system, jo flere sikkerhetsrutiner må etableres, sier IKT-rådgiveren.

Tilgangskontroller og økt internkontroll er et av de risikoreducerende tiltakene i risikovurderingen på cyberangrep.

3.3.6 Opplæring

Fra 2022 har IT-sikkerhet hatt økt prioritert fra myndighetene, forteller ledelsen. Kommunen informerer og har innført opplæring og egne digitale kurs. Det er ikke utarbeidet egne planer

for opplæring innenfor informasjonssikkerhet. Kommunedirektøren henviser til opplæring i planen for nytilsatte, men det kan være behov for en plan for alle ansatte, alle har behov for oppdateringer.

Opplæring er stadig tema i ledergruppen og ledelsen mener at de blir bedre og bedre på IT-sikkerhet. Ledelsen er bevisst på at det er en balansegang når det er nok opplæring. Opp-læringen handler om at ansatte må være observante, forlate PC i hvilemodus og låse døra der det oppbevares sensitive personopplysninger i papirform som ikke er innlåst. Kommunehuset i Rennebu er åpent for alle, servicetorget er strategisk plassert og bidrar til å stoppe og registrere besøkende, forteller ledelsen. Controller forteller at ledermøtene brukes bevisst til å videreformidle informasjon om opplæring. Det må være et eierskap hos lederteamet, sier controller.

Kommunen har jobbet mye med bevisstgjøring av databruk med kommunens ansatte. IKT-avdelingen har en plan for ansattes gjennomføring av NanoLearning. Denne opplæringen er en oppfrisking og bevisstgjøring. Alle ansatte har behov for slik oppdatering for å henge med, forteller controller. Ledelsen forteller at kommunen vil fortsette med NanoLearning, som er korte digitale kursmoduler, som kommunen kjøper og tilbyr ansatte som opplæring. IKT-rådgiver forklarer at NanoLearning er et kort opplæringsprogram som alle brukere får hver tredje uke. I programmet gis det informasjon og etter hver bolk stilles det spørsmål om informasjonen som er gitt. IKT-rådgiver ser også behov for å kjøpe opplæringspakker for generell bruk av PC og støttesystemer som Office-programmer, eksempelvis Teams.

IKT-rådgiver opplever at det er opp til han å sette i gang en prosess for å øke oppmerksomheten omkring informasjonssikkerhet. Det er generelt et behov for å øke bevisstheten blant ansatte og ledelsen om temaet. Samtidig har sikkerhetshendelsene som har vært i media den siste tiden økt bevisstheten hos brukerne.

Kommunedirektøren sender ut månedlige rundskriv til alle ansatte. Disse arkiveres i QM+ slik at alle ansatte har tilgang til dem. Fra januar 2023 legges disse ut i Teams, forteller ledelsen. I informasjonsrundskrivet for oktober 2022 informeres det om at kommunen gjennomfører bevisstgjøringskurs innen IT-sikkerhet.

IKT-rådgiver sier at den største utfordringen innenfor informasjonssikkerhet er å bli utsatt for hackerangrep. For å forebygge dette er det viktig å jobbe med brukerne og hvordan de skal håndtere systemene.

Obligatoriske kurs i informasjonssikkerhet for alle ansatte er et av de risikoreducerende tiltakene i risikoanalysen på cyberangrep.

Rennebu kommune har et kurs for ansatte om IT-sikkerhet på området for rutiner på IT, som er gyldig fra 08.09.2021. Formålet med kurset er en bevisstgjøring av digitale trusler og hvilke verktøy som kan benyttes for å ta gode digitale valg i hverdagen. Det står blant annet at informasjonssikkerhet ikke er kun et teknologiproblem, men 20 prosent teknologi og 80 prosent holdninger. I dokumentet ligger en systematisk gjennomgang av ulike informasjonssikkerhetsrisikoer.

I det siste året har det vært fokus på å få en solid grunnmur i IKT-systemet. Det er gjennomført flere oppgraderinger og forbedringer av IKT-infrastrukturen på initiativ fra IKT-rådgiver. IKT-rådgiver har vurdert dette som viktig i forhold til økt sannsynlighet for angrep utenfra. På bakgrunn av dette har det praktiske arbeidet med det tekniske systemet blitt prioritert på bekostning av administrativt arbeid på informasjonssikkerhet.

3.3.7 IT-risiko ved anskaffelser

Rennebu kommune har en rutine for anskaffelse av IT-system, programvare eller app som er gyldig fra 01.01.2021. Rutinen er bygd opp med aktiviteter knyttet til ulike roller i organisasjonen. De rollene som omtales er bestiller, sikkerhetsleder, ansvarlig for teknisk løsning, personvernombud, arkiv og superbruker/systemansvarlig. Alle disse rollene har to eller flere av disse kategoriene med ytterligere beskrivelse:

- Stilling
- Rolle
- Ansvarsområde
- Myndighet
- Rapporterer til

Ansvar for å gjennomføre DPIA (ROS i henhold til GDPR) før systemet blir anskaffet er lagt til sikkerhetsleder. Sikkerhetsleder er IKT-rådgiver. Et annet sted i prosedyren omtales IKT-rådgiver som sikkerhetsansvarlig. IKT-rådgiver er også den som skal ivareta funksjonen som ansvarlig for teknisk løsning. Ansvarlig for teknisk løsning har ansvar for å følge opp prosjektet og har direkte kontakt med teknikere fra leverandøren og som bistår sikkerhetsansvarlig ved ROS/DPIA. Personvernombudet er også ansvarlig for å bistå ved ROS/DPIA av programvaren.

Rutinen er tilgjengelig på fellesområde på Teams og i QM+.

Formålet med prosedyren er at Rennebu kommune gjør bare gode og nødvendige innkjøp av programvare og apper, og at arkivlov og lov om behandling av personopplysninger og annen informasjonssikkerhet er ivaretatt i systemet som kjøpes inn, i prosessen mot drift og i drift. Prosedyren skal også bidra til at IKT-avdelingen kan planlegge sitt arbeid og dermed bistå best

mulig i etableringsprosessen. Bestiller har ansvar for at prosedyren blir iverksatt. Prosedyren beskriver blant annet følgende:

Bestiller: IKT-rådgiver/sikkerhetsansvarlig/kommunalsjef/avdelingsleder/ personvernombud.

Bestillers ansvarsområde: blant annet å kalle sammen gruppa bestående av ansvarlig for anskaffelsen, IT-rådgiver, arkivleder, sikkerhetsansvarlig (IT-rådgiver), systemansvarlig for systemet og personvernombud.

Sikkerhetsleder: Sikkerhetsleder er IT-rådgiver. Leder som har det overordnede ansvar (kommunaldirektøren) for at organisasjonen følger de krav som stilles til informasjonssikkerhet.

Sikkerhetsleders ansvarsområde: blant annet gjennomføre DPIA (ROS i henhold til GDPR) før systemet anskaffes. Sørge for at kommunens sikkerhetsmål og -strategi for informasjonssikkerhet etterlevs i driftsfasen.

Ledelsen forteller at innkjøp av teknisk IKT-utstyr utføres i hovedsak av IKT-rådgiver, men at det skjer noe innkjøp på tjenesteområdene og avdelingene. Når det gjelder anskaffelser av IKT-utstyr og programvare er det controller som er ansvarlig for å kvalitetssikre innkjøpet med IKT-avdelingen, for eksempel ved kjøp av apper. Dette følger av delegert myndighet selv om det ikke er spesifikt nevnt i økonomireglementet. Controller jobber med anskaffelser sentralt i kommunen. Kommunen har innkjøpsavtale med fylkeskommunen og sektorene har i tillegg egne avtaler. IKT-rådgiver forteller at han har ansvar for alt kjøp innen IKT, og at flere kunne vært informert om ansvaret for innkjøp og IKT-avdelingen sin rolle. Det er lederne som har hovedansvaret for innkjøp i samsvar med delegert myndighet, forteller ledelsen. IKT-rådgiver setter ulike krav, så det er viktig at lederne spør. Dette kan svikte, og IKT-rådgiver har tatt opp i ledergruppa at IKT-avdelingen bør kontaktes før innkjøp av programvare.

Videre forteller ledelsen at kommunen har et eget telefonreglement og de følger systemet *Skytreck Control* via Telenor, som sikrer at telefonreglementet følges og det trekkes for private tjenester som er definert i reglementet.

IKT-rådgiver opplyser at det arbeides med rutiner for anskaffelser. Før var det kjøp av programmer som ble installert på kommunens servere, men nå er det mye mer skybaserte programmer. Det betyr at avdelingene i utgangspunktet har mulighet til å kjøpe og få tilgang til programvare uten å involvere IT, ettersom det ikke installeres på lokale servere.

Det er de enkelte enhetene i samarbeid med IKT-avdelingen som må følge opp at programvare som ikke lenger er i bruk avinstalleres. Enhetene har stort sett kontroll på dette, forteller IKT-rådgiver.

3.3.8 Evaluering og læring av hendelser

Evaluering av hendelser inngår i rapportgjennomgang av internkontrollen, forteller personal- og stabsleder. Dette skal med i årsrapporten for 2022. På personvern legges det årlig fram en rapport for kommunestyret, som i 2022 ble lagt fram sammen med sak 33/2022 Regnskapsavleggelse for 2021, den 16.06.2022. Foreløpig er det ingen egen evaluering av IT- hendelser.

Ledelsen forteller at det utarbeides evalueringsrapporter når kommunen gjennomfører beredskapsøvelser. Det kan tas ut rapporter for meldinger om brudd på informasjonssikkerhet i QM+. Det samme gjelder databehandleravtalene som er lagret i kommunens sak- og arkivsystem, Elements.

Ledelsen forteller at det har vært to meldinger til Datatilsynet i løpet av de siste årene. Den ene saken gjaldt et system over ledningsnettet til vann og avløp, hvor eieren av programvaren oppfordret kommunen til å melde saken i tillegg til dem selv. Den andre meldingen var knyttet til et pasientregistersystem, som ikke var i bruk, men som kommunen ble oppfordret til å melde av programvareleverandøren.

IKT-rådgiver forteller at de evaluerer hendelser og har da kontakt med personal- og stabssjef samt IT i Oppdal kommune. Det er ingen rutiner for å dokumentere dette, og det har vært lite hendelser hittil. Det føres ingen egen logg på hendelser og det dokumenteres ikke hvor ofte hendelsene skjer. Det er ulike typer hendelser og IKT-rådgiver opplyser at det kan være vanskelig å klassifisere typer hendelser.

3.4 Vurderinger

3.4.1 Risikovurdering

Revisor vurderer at Rennebu kommune gjennomfører og dokumenterer risikovurdering på ulike nivåer, men det er ikke gjennomført systematiske risikovurderinger og det er uklart hvilket grunnlag de gir for informasjonssikkerhetstiltak.

Kommunen har en overordnet risiko- og vesentlighetsvurdering fra 2021. Etterpå er det laget en ROS på cyberangrep. I QM+ er det mulig å gjøre risikovurderinger i forhold til informasjonssikkerhet. Revisor finner liten sammenheng mellom risikovurderinger og informasjonssikkerhetstiltak. Når systematiske risikovurderinger er gjennomført må kommunen ta stilling til

hvilke informasjonssikkerhetstiltak som prioriteres. I ROS på cyberangrep er det laget en beredskapsplan med risikoreduserende tiltak, men begrunnelsen for disse tiltakene mangler og det er uklart hvordan denne planen følges opp. Etter revisors forståelse er det bare tiltakene obligatorisk kursing i informasjonssikkerhet for alle ansatte og tilgangskontroller og økt internkontroll, som er risikoreduserende tiltak.

3.4.2 Sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi

Revisor vurderer at Rennebu kommune har generelle overordnede sikkerhetsmål, men mangler en sikkerhetsstrategi.

I rutinen om personvern og informasjonssikkerhet finnes det generelle sikkerhetsmål som er knyttet til konfidensialitet, integritet, tilgjengelighet og kvalitet. Revisor oppfatter at disse er sterkt knyttet til ivaretagelse av personopplysninger og mindre fokusert på bakenforliggende forhold som skal sikre ivaretagelse av personopplysninger. Eksempelvis vil system for tilgang på sikkerhetskopier ha betydning, og det kan være avveininger mellom hvor enkelt det er å ta i bruk systemer og flertrinns pålogginger.

Kommunen mangler overordnede styringsdokumenter for informasjonssikkerhet. Dette fører til at IKT-rådgiver får mye ansvar for å jobbe med informasjonssikkerheten uten mye hjelp fra resten av organisasjonen til å finne ut hva som er viktig å beskytte. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2021) peker på behovet for å kartlegge organisasjonens informasjonsverdier, trusler og sårbarheter som en del av risikovurderingen. Dette er et arbeid som hele organisasjonen må involveres i. Når risikovurderingen er gjort må kommunen sette noen mål for hvor stor grad av sårbarhet som kan aksepteres i forhold til at systemer skal være brukervennlige og fungere i det daglige. Videre vil mål og strategier gi føringer for hva som skal beskyttes og hvordan. Når denne overordnede systematiske vurderingen mangler, kan det for eksempel være områder som IKT-avdelingen ikke klarer å følge opp.

I prosedyren for anskaffelse av IT-system, programvare eller app, henvises det både til sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi. Revisor har ikke funnet noe sikkerhetsstrategi og dette svekker denne prosedyren.

3.4.3 Sikkerhetsorganisasjon

Rennebu kommune har ikke fastsatt noen sikkerhetsorganisasjon hvor ansvar og roller for informasjonssikkerhet framgår.

Kommunen har ikke fastsatt noen egen sikkerhetsorganisasjon for informasjonssikkerhet. Det henvises til at strategisk ledergruppe i kommunen er IKT-sikkerhetsutvalg. Revisor har ikke

funnet at strategisk ledergruppe har satt informasjonssikkerhet på dagsorden ut over enkeltsaker som IKT-rådgiver løfter til strategisk ledergruppe.

Kommunens kriseledelse slik den er definert i beredskapsplanen kan håndtere en krisesituasjon, men en sikkerhetsorganisasjon har andre roller og ansvar som må klarlegges og tildeles.

I prosedyren for anskaffelse av IT-system er IKT-rådgiver gitt rollen som sikkerhetsleder og sikkerhetsansvarlig, men dette er ikke forankret i en overordnet avklaring av rollene. Revisor stiller også spørsmål med begrepsbruken og om dette er to ulike roller som IKT-rådgiver har. Mye tyder på at beskrivelsen i prosedyren ikke er implementert fullt ut. En sikkerhetsorganisasjon med definerte roller er et av Nasjonal sikkerhetsmyndighets grunnprinsipp for sikkerhetsstyring. Revisors inntrykk er at IKT-rådgiver får myndighet til å håndtere informasjonssikkerhetsspørsmål som burde vært håndtert av ledelsen i kommunen. IKT-rådgiver følger opp arbeidet med utgangspunkt i sitt ståsted.

3.4.4 Internkontroll

Revisor vurderer at Rennebu kommune holder på å bygge opp og implementere internkontrollsystemet og at informasjonssikkerhet inngår i internkontrollsystemet.

Rennebu kommune holder på å bygge opp et internkontrollsystem og ledelsen informerer jevnlig til organisasjonen om arbeidet. QM+ er kommunens kvalitetssystem som håndterer risikovurderinger og avvik, mens rutiner og prosedyrer er samlet i en mappestruktur på Teams. Informasjonssikkerhet inngår i internkontrollsystemet. Det gjenstår å komplettere med rutiner og få organisasjonen til å ta i bruk systemet. Slik det er i dag er det ingen systematikk i at IKT-avdelingen får informasjon om avvik på informasjonssikkerhet. Unntaket er når de blir kontaktet av ledere for å få hjelp til å håndtere avviket.

3.4.5 Tilgangsstyring

Revisor vurderer at Rennebu kommune har en rutine for tildeling og fjerning av tilganger, men at den ikke alltid følges opp i praksis. Det skjer jevnlig oppryddinger i tilganger.

Kommunen har en rutine som beskriver tildeling og avvikling av tilganger. I praksis vil det være en kontroll med tilganger for nyansatte fordi de trenger dette for å kunne gjøre jobben. Utfordringen er når det skjer endringer eller at de slutter i jobben. Det er et ledelsesansvar å følge opp at tilgangene endres når det er grunnlag for det. Funnene tyder på at praksisen med avvikling av tilganger ikke alltid følger rutinen, ettersom IKT-rådgiver må rydde i tilgangene. Vanligvis er det slik at kommunene betaler for alle tilganger slik at det også er kostnadsbesparende å ha kontroll på tilganger.

3.4.6 Opplæring

Revisor vurderer at kommunen gir ansatte opplæring i informasjonssikkerhet.

I kvalitetssystemet finnes det en opplæring i IT-sikkerhet som er obligatorisk for nyansatte og er omtalt i rutinen for nyansatte. Denne opplæringen er også aktuell for alle ansatte i organisasjonen. Rennebu kommune har satt i gang opplæring i informasjonssikkerhet gjennom å tilby ansatte NanoLearning moduler hver tredje uke samt at ledelsen informerer om informasjonssikkerhet. Dette er i tråd med risikoreducerende tiltak i risikovurderingen for cyberangrep. Det finnes ingen overordnet plan for denne opplæringen og det kan gjøre at opplæringen blir litt tilfeldig og kanskje ikke behovsprøvd. IKT-rådgiver peker på behovet for en generell opplæring i Office og tilhørende programmer.

3.4.7 IT-risiko ved anskaffelser

Revisor vurderer at Rennebu kommune har en rutine for anskaffelse av IT-system, programvare og app, hvor risikovurderinger skal inngå, men det er foreløpig ikke laget noen DPIA.

Rennebu kommune har en rutine for anskaffelse av IT-system, programvare og app, som beskriver framgangsmåten ved anskaffelser. Revisor har avdekket at prosedyren henviser til roller og dokumenter som ikke er avklart eller finnes.

Rutinen omtaler personvernkonsekvensvurdering (DPIA), som kun er en del av informasjonssikkerhetsområdet. Kommunen har ikke kommet i gang med DPIA. Intervjudataene tyder på at det er litt ulike forståelser av rollene i innkjøp av IT-utstyr og programvare og at rutineene ikke alltid følges. Uklarheter om ansvaret for innkjøp av IT-utstyr og programvare kan skyldes at behovet, budsjettet og informasjonssikkerheten er fordelt på ulike roller i organisasjonen.

3.4.8 Evaluering og læring av hendelser

Revisor vurderer at hendelser evalueres som en del av internkontrollen, men at det ikke er noe system for å dokumentere og evaluere hendelser innenfor hele informasjonssikkerhetsområdet.

Hendelser skal evalueres som en del av kommunens internkontroll som grunnlag for læring og forbedring. Internkontrollsystemet er under oppbygging og følgelig vil ikke rutiner og praksis for evaluering og læring være til stede på alle enheter og nivå i organisasjonen, herunder på IKT-avdelingen.

Rennebu kommune har ikke mange hendelser innenfor informasjonssikkerhet. De som er håndteres av IKT-rådgiver, men de dokumenteres ikke og det skjer ingen loggføring. De

bruddene på informasjonssikkerhet som registreres i kvalitetssystemet håndteres i utgangspunktet av nærmeste leder og kan forbli ukjent for IKT-rådgiver.

4 TEKNISKE OG ORGANISATORISKE TILTAK

4.1 Problemstilling

Har kommunen tilfredsstillende tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjonssikkerhet?

4.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

Identifisere og kartlegge

- Kommunen må ha en oversikt over enheter i IKT-systemet.
- Kommunen bør ha en oversikt over programvare.

Beskytte og opprettholde

- Kommunen bør etablere og dokumentere en sikker IKT-arkitektur.
- Kommunen bør ha sentral styring med sikkerhetsoppdateringer.
- Kommunen må ha en plan for sikkerhetskopiering og ta sikkerhetskopier.

Oppdage

- Kommunen bør ha et system for å overvåke sikkerheten og analysere data fra overvåkningen.
- Kommunen bør gjennomføre inntrengningstester.

Håndtere og gjenopprette

- Kommunen bør ha en plan for hendelseshåndtering (ansvar, tiltak, kommunikasjon, gjenopprettingsplan og loggføring).
- Kommunen må ha en plan for gjenoppretting.

Utledningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg en.

4.3 Identifisere og kartlegge

Rennebu kommune har et IT-reglement som er gyldig fra 09.09.2021. Det er lagt opp til at IT-reglementet skal signeres av den enkelte medarbeider når det er lest. Revisor har ikke undersøkt eller fått bekreftet om det er gjort.

4.3.1 Datautstyr

I IT-reglementet står det at det ikke er tillatt å koble til private maskiner eller annet utstyr til datanettverket uten godkjenning fra IT-tjenesten. I hovedsak er det IKT-rådgiver som setter opp alt utstyret som kobles til kommunens nett. IKT-rådgiver forteller at det finnes en sperre, som hindrer at ikke-registrert datautstyr blir koblet på kommunens nettverk. Kommunen har egne nettverk for forskjellig type utstyr. Egne nett for teknisk utstyr for varme/ventilasjon, TV, mobiler og nettbrett.

IKT-avdelingen har ansvaret for innkjøp av teknisk utstyr, som servere, nettverksutstyr og sentralt IT-utstyr, PC, laptop og nettbrett, forteller IKT-rådgiver. Alt utstyr merkes og meldes inn i datasystemet. Samtidig dokumenteres utstyret i en egen oversikt. Skolen leaser PC-er, mens det kjøpes PC-er til administrasjonen. Dette oppleves som en ryddig løsning da det er ulik bruk. Det kan være behov for å kjøpe inn PC-er løpende gjennom året. Kommunen er med i fylkeskommunens innkjøpsavtale for innkjøp av datautstyr.

Basert på vurderingen til IKT-avdelingen er det nødvendig å ha en egen serverpark, for å ha nødvendige tjenester i drift, forteller IKT-rådgiver. Drift og vedlikehold av serverparken er en del av arbeidet til IKT-avdelingen. Det har ikke vært behov for å se på andre løsninger.

Etter hvert skal kommunens IKT-system oppgraderes slik at den ansatte kun får logget seg på skytjenester med utstyr godkjent av IKT-avdelingen. Dette arbeidet er nå i startfasen.

IKT-rådgiver mener det er enhetenes ansvar at IT-utstyr leveres inn når noen slutter. IKT-avdelingen har ikke mulighet til å følge opp dette, og dette kunne vært tydeliggjort mer. Det står i IT-reglementet at Rennebu kommune sitt datautstyr skal leveres tilbake til nærmeste leder, som igjen skal levere til IKT-avdelingen. Når kommunen tar i bruk det nye systemet for brukerhåndtering, får kommunen bedre styring med rettigheter og kan sperre all pålogging på systemet.

Rennebu kommune har en rutine for håndtering av lagringsmedier inkludert mobilt/bærbart utstyr, gyldig fra 01.01.2021. Formålet med rutinene er å ivareta kravene til personvern og informasjonssikkerhet. Det er egen nettbutikk for kommunens ansatte for kjøp av telefon, som baserer seg på et eget telefonreglement, forteller IKT-rådgiver.

I telefonreglementet, gyldig fra 01.12.2020, står det at IKT-avdelingen er ansvarlig for innkjøp av alt nytt utstyr i henhold til rammeavtaler. Reglementet har et kapittel om bruk og datasikkerhet. Mobilen skal sikres med PIN-kode eller tilsvarende som slås på automatisk. Det skal ikke installeres applikasjoner som kommer fra andre kilder enn de offisielle app-butikkene tilknyttet mobiloperativsystemet, med mindre dette er eksplisitt avklart og godkjent av arbeidsgiver. Når en brukt telefon, bytter eier/kjøpes av ansatte skal det kjøres en sikker

sletting. I reglementet finnes det også bestemmelser i forhold til permisjon og at avtalen opphører når arbeidstaker slutter i stillingen.

4.3.2 Programvare

I IT-reglementet står det at alt av programvare skal godkjennes av IT-ansatte før det installeres på maskiner. IKT-rådgiver forteller at det er en systemsperre slik at ingen brukere har rettigheter til å installere på arbeids-PC.

Rennebu kommune har de siste årene benyttet seg av mulighetene til å flytte tjenester over i sky, forteller IKT-rådgiver. Dette er en vurdering som gjøres for hvert enkelt system. Skyløsninger gjør kommunen mindre sårbare i forhold til driftsstans, oppdateringer skjer kontinuerlig og det gir mer fleksibilitet. Sikkerheten vurderes nøye, og det etableres tofaktorautentisering på tjenestene som ligger i sky.

Ulike enheter i kommunen har ulike behov, for eksempel har skole skybaserte programmer. Rektor har vært pådriver for skybaserte programmer på skole og IKT-avdelingen har lagt til rette for skybaserte tjenester. Dette kunne gjerne vært nedskrevet i et overordnet planleggingsdokument, forteller IKT-rådgiver. Premissene for gjennomføring gjøres i fellesskap mellom skole og IKT-avdelingen.

Det er gjennomført informasjonsmøter for alle avdelingsledere og strategisk lederteam om GDPR og hvordan kommunen skal føre protokoller for behandling av personopplysninger og hensikten med protokollene, forteller controller. Det er gjennomført fire fagdager for oppfølging av registrerte protokoller.

Behandlingsprotokoller er i stor grad utarbeidet og de er i hovedsak oppdatert. Det er avdelingslederne som skal føre protokollene, og dobbeltsjekke at databehandleravtalene eksisterer, forteller controller. Kommunen har etablert noen protokoller på personopplysninger i forbindelse med digitalisering av arkiv og annet arkiv. Fysisk lagring av personopplysninger blir også håndtert. Alle protokoller er lagret i QM+.

I personvernombudets årsmelding for 2022 står det at Rennebu kommune har kommet langt i arbeidet for å få på plass protokoller over behandlinger som innehar personopplysninger som loven påkrever. Protokoller skrives fortløpende når nye program tas i bruk og nye behandlinger oppdages eller tas i bruk.

4.4 Beskytte og opprettholde

4.4.1 Sikker IKT-arkitektur

IKT-rådgiver forteller at IKT-avdelingen har segmentert kommunens datasystem mye i det siste, strammet inn sikkerhet på servere og fjernet internett-tilgang fra servere. Utstyr som kun trenger internett-tilgang, er plassert i et eget nettverk. Før lå servere og PCer i samme nett. Nå ligger PCer i eget nettverk. Segmenteringen har økt sikkerheten både for bruker-PC og servere når det gjelder antivirusbeskyttelse og annen sårbarhet.

I kommunens nett er det to brannmurer til henholdsvis ytre og indre nettverk. På indre nett ligger data som trenger ekstra beskyttelse. Nettet er satt opp slik at ting ikke kan spres sideveis. Atea har bistått kommunen i å brygge opp IKT-infrastrukturen. Det er sikkerhetsløsninger for servere og klienter. Det er en egen vasking av epost og kommunens brannmur er streng i forhold til vedlegg i epost. I brannmuren ligger det sperrer for nettsider som anses å ha høy risiko.

IKT-rådgiver har et papirbasert konfigurasjonskart, som er innelåst et sted som bare ansatte på IKT-avdelingen kjenner til. Konfigurasjonskartet finnes i tillegg på en PC som ikke er koblet til nett og på en minnepinne. IKT-rådgiver føler at konfigurasjonskartet er oversiktlig, men det er alltid en utfordring å vedlikeholde konfigurasjonskartet løpende. Personal- og stabssjef blir orientert, men har ikke kjennskap til innholdet i dokumentet. Han har uttalt at han stoler på at IKT-avdelingen har kontroll og gjør de riktige vurderingene.

Personal- og stabssjef forteller at kommunen samarbeider med Atea og Atea sier at kommunen har en bra grunnmur i datasystemet sitt.

Det er gjort flere tiltak for å bedre sikkerheten, slik som segmentering av nettverk, skille forskjellige brukertyper i forskjellige nettverk og stenge internett-tilgang på servere, forteller IKT-rådgiver.

4.4.2 Sikkerhetsoppdateringer

IKT-rådgiver forteller at han gjør vurderinger om når oppdateringene skal installeres. Ved behov kan han stenge ned for å installere oppdateringer. Han har ikke opplevd motforestillinger fra ledelsen for dette. De fleste sikkerhetsoppdateringer kommer automatisk, fra HelseCERT, generell IT-informasjon og fra Atea.

Microsoft gjør månedlige oppdateringer på Windows, som er viktig å få installert. Når det kommer oppdateringer på antivirusporteføljen i sky, pushes den ut til klienter. Utstyret må være koblet på det kommunale nettverket for å få oppdateringene. Hvis ansatte er mye på

hjemmekontor får de ikke disse oppdateringene. Denne utfordringen blir løst med nytt system for klienthåndtering.

IKT-rådgiver forteller at sikkerhetsoppdateringer skjer automatisk for programmer som ligger i skytjenester.

4.4.3 Sikkerhetskopiering

Det er ingen skriftlig policy for hvordan lagringen skal foregå, men det er etablert rutiner for sikkerhetskopiering, forteller IKT-rådgiver. Revisor har fått en orientering om rutinene for sikkerhetskopiering, men de beskrives ikke her av hensyn til sikkerheten.

I ROS på cyberangrep er offline back up et av de risikoreduserende tiltakene.

4.5 Oppdage

4.5.1 Overvåkning

Det er overvåking av systemene som hele tiden gir status på servere og utstyr i nettverket, forteller IKT-rådgiver. Det er satt forskjellige terskelverdier i overvåkningsprogrammer. IKT-avdelingen får varsel på eposter når terskelverdiene brytes, og da må saken undersøkes. Det hender også at samarbeidspartnere varsler om eksterne trusler de er kjent med.

De fleste systemer logger aktivitet. Det er forskjellige overvåkingssystemer som IKT-avdelingen ser på daglig, forteller IKT-rådgiver. Det er programmer som overvåker trafikken på nettet og disse programmene logger hendelser. For å undersøke en hendelse må IKT-avdelingen inn på loggen, noe som er komplisert og kan ta lang tid.

IKT-rådgiver forteller at Atea har spesialkompetanse og kan fange opp og raskt tyde informasjon i logger om det oppstår en hendelse. Det er mulig å inngå en avtale med Atea om overvåkning av kommunens nett. Med en slik avtale kan de fange opp og unngå en uønsket hendelse før den inntreffer. En slik avtale er et kostnadsspørsmål. Det hender at kommunen får varsler fra Atea, uten å ha en slik avtale.

IKT-avdelingen følger med hva som skjer, forteller IKT-rådgiver. Han deltar i møter med Atea og oppdaterer seg mest på datasikkerhet og teknisk løsninger gjennom møter, kurs, kontakt med andre kommuner.

Kommunens datasystem er bra, forteller IKT-rådgiver. Utfordringen er at IKT-avdelingen ikke har tid nok til å lese loggene. Denne tjenesten er mulig å kjøpe fra Atea og når de leser logger kan de arbeide med preventivt. Atea tar mange trusler gjennom lesing av logger. Kommunen

kunne sysselsatt en person med å lese logger og vedkommende hadde kanskje ikke klart å ta unna alt, og det er ikke realistisk.

4.5.2 Inntrengningstester

IKT-rådgiver forteller at Atea har gjennomførte en inntrengningstest for å se på kommunens tjenester som er eksponert mot internett. Denne ble gjennomført for 1,5 år siden.

Rennebu kommune er medlem av Norsk helsenett og har tilgang til HelseCERT som har et Nasjonalt beskyttelsesprogram (NBP) hvor de tilbyr en rekke sikkerhetstjenester. I medlemskapet ligger det inntrengningstester som gjøres jevnlig, og kommunen får rapporter som viser resultatet, forteller IKT-rådgiver.

I ROS på cyberangrep er inntrengningstester nevnt som et av de risikoreduserende tiltakene.

IKT-rådgiver forteller at disse testene har vist lav sikkerhetsrisiko og har ikke ført til store endringer i kommunens system. Kommunen har lite tjenester som er eksponert mot internett og derfor er det begrenset hvor mye en test utenfra kan avdekke.

4.6 Håndtere og gjenopprette

4.6.1 Hendelseshåndtering

Rennebu kommune har en beredskapsplan datert 07.12.2021. I saksframlegget i behandlingen av planen i kommunestyret 16.12.2021 står det at enkelte fagområder bør ha en egen plan for å håndtere situasjoner ut fra sitt ansvars- og oppgaveområde, i tillegg til beredskapsplanen.

I ROS-analysen på cyberangrep er beredskapsplaner for aktuelle hendelser innenfor informasjonssikkerhet et av de risikoreduserende tiltakene.

Det har vært samtaler om hva som skal gjøres ved eventuelle angrep. IKT-avdelingen har en egen skriftlig beredskapsplan, men overordnet planlegging med ledelsen mangler, forteller IKT-rådgiver.

IKT-rådgiver forteller at han ikke har fått delegert myndighet, men tar beslutningen om det er kritisk og vil stenge ned med en gang uten å spørre, og vil informere ledelsen om handlingen etterpå. IKT-rådgiver har blitt kontaktet av Atea om en hendelse og da stengte han av epost-serveren midt på dagen for å løse hendelsen. Det er de to ansatte på IKT-avdelingen som kan gjøre dette. De har arbeidstid fra 8-15.30, og det er ikke etablert noen vaktordning for beredskap. Det har vært få hendelser utenfor arbeidstid, og med tanke på dagens bemanning er ikke vaktordning noe tema. Det er mulig for IKT-rådgiver å stenge ned kommunens

datasystem uten å være på rådhuset, men det er en fordel å være der. I slike situasjoner er det viktig å være i forkant.

IKT-avdelingen vil i praksis kontakte kommunedirektøren hvis noe oppstår, men i en svært prekær situasjon vil IKT-avdelingen kunne avgjøre selv, men kommunedirektøren er alltid den ansvarlige, forteller ledelsen. I den administrative organiseringen er myndighet delegert fra kommunedirektør til personal- og stabssjef og videre til IKT-avdelingen.

Det er ikke etablert rutiner for rapportering fra IKT-avdelingen og det er lite krav om rapportering fra IKT-avdelingen, for eksempel hva de arbeider med, hendelser og status. Hendelser håndteres løpende, forteller IKT-rådgiver. IKT-rådgiver presiserer at det er god dialog mellom IKT og ledelsen. IKT-rådgiver opplever å bli hørt og tatt på alvor når han kommer med innspill.

Kommunen har en rutine for melding til Datatilsynet, sist oppdatert 18.02.2022. Her er behandlingsansvarlig gitt ansvaret for å melde til Datatilsynet, mens leder/virksomhetsleder er ansvarlig for å gjennomføre prosedyren. Prosedyrens aktivitet/beskrivelse er slik:

1. *Virksomhetsleder/leder skal umiddelbart informere personvernombudet og eller behandlingsansvarlig:*
 - a. *Ved brudd på personopplysningssikkerheten*
 - b. *Ved mistanke om brudd på personopplysningssikkerheten*
2. *Virksomhetsleder skal dokumentere brudd og mistante om brudd på personvernssikkerheten, herunder de faktiske forhold rundt nevnte brudd, virkningene av det og hvilke tiltak som er truffet for å utbedre de. Denne dokumentasjonen skal være lett tilgjengelig for tilsynsmyndigheten.*
3. *Organisasjonen skal dokumentere (hendelse, oppfølging og korrigerings) i internkontrollsystemet.*

IKT-rådgiver har ikke vært involvert i de to varslene som er sendt til Datatilsynet, men ble orientert.

4.6.2 Gjenoppretting

Det er ingen sentrale føringer på prioritering av rekkefølge om det oppstår hendelser, forteller IKT-rådgiver. IKT-rådgiver har sin egen beredskapsplan, basert på det IKT-tekniske, men den er ikke forankret politisk. I og med at det mangler en overordnet strategiplan eller beredskapsplan for IT-sikkerhet, vil det i en krisesituasjon bli mangel på kommunikasjon mellom kommuneorganisasjonen og IKT-avdeling om hva som skal gjøres, forteller IKT-rådgiver. IKT-avdelingen vil ha fullt opp med å håndtere hendelsen og vil ikke ha tid til å følge opp brukere

og innbyggere, forteller IKT-rådgiveren. Hvis det skjer et dataangrep kan det bli utfordrende for kommunen, sier IKT-rådgiveren. IKT-avdelingen vil måtte håndtere systemene, og det er ingen overordnede planer for hva andre i kommunen må gjøre. Det er mange systemer som vil rammet ved en hendelse, eksempelvis varme, ventilasjon, signalanlegg ved sykehjem til sentrale fagsystemer. Mange ansatte vil i en slik situasjon ha spørsmål som noen må besvare og følge opp.

I uttalelsen til foreløpig rapport opplyser kommunedirektøren at det foreligger beredskapsplan og fagplaner ved uønskede hendelser, som sikrer gjennomføring av den løpende driften. Revisor har bedt om å få tilsendt planer for gjenoppretting for ulike type hendelser og har fått til svar at det vises i første omgang til gjeldende ROS der dette tematiseres.

Det er ingen plan for gjenoppretting, eller andre overordnede planverk i kommunen som omhandler IKT og gjenoppretting. IKT-avdelingen har definert hva de har behov for å ha utskrevet i papir og har manuelle backup i manuelt system, forteller IKT-rådgiver. Selv om det ikke foreligger skriftlige overordnede planer, er det sagt at helse skal ha det vesentlige på utskrevet på papir.

Gjenoppretting av sikkerhetskopier har ikke blitt testet i stort omfang, forteller IKT-rådgiver.

IKT-rådgiver har en uformell avtale med Atea om at de bidrar med konsulenthjelp og kompetanse når de er tilgjengelig. Basert på dagens bemanning og IKT situasjonen i Rennebu kommune, er kommunen helt avhengig av bistand ved en alvorlig hendelse. Alt vil være utilgjengelig helt til kommunen får hjelp.

Kommunen har i mars 2023 fått på plass en responsavtale med Atea. Den gir kommunen prioritert hjelp til å gjenopprette data i løpet av fire timer, forteller IKT-rådgiver. Uten responsavtale kan det ta måneder før kommunen får gjenopprettet systemene sine. Kommunen er helt avhengig av andre hvis noe skjer.

4.7 Vurderinger

4.7.1 Identifisere og kartlegge

Revisor vurderer at Rennebu kommune har en oversikt over enheter i IKT-systemet.

IKT-avdelingen har en oversikt over enheter og utstyr som brukes i datasystemet. Det kan være en svakhet i at datautstyr ikke blir levert tilbake når ansatte slutter.

Revisor vurderer at kommunen har oversikt over programvaren som brukes i kommunens systemer.

Kommunen har et regelverk som regulerer ansattes mulighet til å legge inn programmer og apper. Kommunen har en systemsperre slik at det ikke er mulig å laste ned programvare på kommunens utstyr uten at det er klarert med IKT-avdelingen.

4.7.2 Beskytte og opprettholde

Revisor vurderer at kommunen har dokumentasjon på IKT-arkitekturen med ulike sikkerhetstiltak.

IKT-avdelingen har et konfigurasjonskart som viser oppbyggingen av kommunens IKT-system med ulike sikkerhetstiltak. Revisor har ikke beskrevet dette ytterligere fordi det kan være en sikkerhetstrussel. Revisor har fått en redegjørelse for dokumentasjonen.

Revisor vurderer at kommunen har en sentral styring med sikkerhetsoppdateringer.

IKT-rådgiver har ansvaret for sikkerhetsoppdateringer og kan iverksette disse umiddelbart hvis det er behov. Det er sentral styring med oppdatering av skybaserte tjenester. Inntil kommunen har fått på plass nytt system for klienthåndtering, er det en utfordring at sikkerhetsoppdateringene ikke skjer når ansatte er på hjemmekontor.

Revisor vurderer at kommunen har en plan for sikkerhetskopiering og tar sikkerhetskopier.

IKT-avdelingen sørger for at det blir tatt sikkerhetskopier og har en rutine for dette som ikke er dokumentert. Rutinen burde vært dokumentert slik at det finnes et grunnlag for å vurdere forbedringer hvis en uønsket hendelse skulle oppstå. Revisor har fått en redegjørelse for hvordan sikkerhetskopieringen foregår, men den er ikke beskrevet her av sikkerhetshensyn.

4.7.3 Oppdage

Revisor vurderer at Rennebu kommune har et system for å overvåke sikkerheten og til en viss grad analysere data fra overvåkingen.

Rennebu kommune har ulike systemer for å overvåke aktivitet. Det genereres logger som kan være tidkrevende å følge opp. Det betyr at tiden ikke strekker til for å undersøke alle meldinger som logges. Gjennomgang av logger er en tidkrevende prosess.

Revisor vurderer at det gjennomføres jevnlig inntrengingstester på kommunens IT-system.

Revisor finner at både HelseCERT og Atea gjennomfører inntrengningstester på kommunens IT-systemer.

4.7.4 Håndtere og gjenopprette

Revisor vurderer at Rennebu kommune ikke har noen plan for håndtering av hendelser.

En plan for håndtering av hendelser er et av de risikoreduserende tiltakene i ROS-analysen av cyberangrep. Et forhold er det som må følges opp teknisk ved en hendelse, noe annet er at for eksempel kommunes tjenesteproduksjon kan bli rammet. Så lenge det ikke rapporteres på hendelser kan det være vanskelig å se behovet for en beredskapsplan som strekker seg til andre enheter i kommunen enn bare IKT-avdelingen. En manglende plan gjør at ulike deler av kommunen heller ikke har kunnskap om behovet for å iverksette enkle risikoreduserende tiltak.

Revisor vurderer at Rennebu kommune ikke har noen plan for gjenoppretting.

Funnene viser at Rennebu kommune vil være avhengig av hjelp fra andre hvis det oppstår en hendelse og det blir behov for å gjenopprette kommunens IT-systemer. Det er ikke nødvendigvis så enkelt som å legge tilbake en sikkerhetskopi. Angrep på datasystemer er i stadig utvikling og de aller fleste vil være avhengig av ekstern kompetanse for å klare jobben. I tillegg viser erfaring at dette kan ta lang tid. Responsavtalen med Atea er et tiltak for å sikre rask hjelp til kommunen med gjenopprettingen.

5 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

5.1 Konklusjon

Revisor konkluderer at Rennebu kommune har sentrale mangler i styringssystemet for informasjonssikkerhet. Det mangler spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og en tydelig sikkerhetsorganisasjon.

Selv om det ikke er et helhetlig styringssystem for informasjonssikkerhet finnes det elementer av et overordnet system for informasjonssikkerhet, men de blir litt fragmentert og ikke alltid satt i sammenheng. Kommunen har risikovurderinger og et internkontrollsystem under oppbygging. Det er utarbeidet flere rutiner som berører informasjonssikkerhet, men rutinene kan bygge på forutsetninger som ikke er til stede eller at de ikke blir fulgt i praksis. Kommunen har tatt grep og satt fokus på opplæring.

Informasjonssikkerhet berører alle deler av en kommuneorganisasjon og det er de ansatte på de ulike enhetene som kjenner til hvilke informasjonsverdier de har, hvilke trusler de kan bli utsatt for og hvor sårbare de vil være hvis informasjonen ikke blir tilgjengelig. Selv om en IKT-avdeling kjenner til de tekniske løsningene, må det til et samarbeid for å vurdere hvilken grad av beskyttelse er hensiktsmessig for ulike informasjonsverdier. Som det står i kommunens kurs i IT-sikkerhet, er informasjonssikkerhet 20 prosent teknologi og 80 prosent holdninger. I tillegg må teknologi og holdninger henge sammen.

Revisor konkluderer med at Rennebu kommune har flere tekniske og organisatoriske tiltak for å ivareta informasjonssikkerheten, men mangler kritiske planer for hendelser og gjenoppretting.

Rennebu kommune har et IT-system med ulike tekniske tiltak for å ivareta informasjonssikkerheten. Det er et ressurs spørsmål hvor mye tid som skal brukes på å lese logger fra overvåkningen fordi det genereres mye data fra dem.

5.2 Anbefalinger

Revisor anbefaler kommunedirektøren å:

- Iverksette et arbeid med identifisering av informasjonsverdier, vurdering av trusler og sårbarheter som grunnlag for spesifikke sikkerhetsmål, sikkerhetsstrategi og sikkerhetsorganiseringen. Dette arbeidet kan munne ut i en overordnet plan for IKT og IKT-sikkerhet.
- Avklare og dokumentere organiseringen av informasjonssikkerhetsarbeidet og være konsekvent i benevnelsen av roller.
- Vurdere å sikre at rutinen for tilgangsstyring etterleves ved endring og avslutning av arbeidsforhold, herunder også innlevering av kommunens datautstyr.
- Vurdere behovet for dokumentasjon av IKT-hendelser som grunnlag for evaluering og læring.
- Utarbeide en planer for hendelseshåndtering og gjenoppretting.

KILDER

CISA (2015) CISA Review Manual 26th Edition. CISA.

Jøsang, A. (2021) Informasjonssikkerhet. Teori og praksis. Universitetsforlaget, Oslo.

KMPG (2021) IKT-sikkerhet i Østre Toten kommune forut for dataangrepet 9. januar 2021. Kartlegging og ekstern vurdering. KPMG 2021.

KS 09.03.2022. Brev til kommunene. Til landets kommunedirektører og ordførere. Sikkerhetstiltak i norske kommuner i forbindelse med Russlands invasjon av Ukraina.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet, udatert, Veileder i sikkerhetsstyring. Versjon 1. Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2020) NSMs grunnprinsipper for IKT-sikkerhet, versjon 2.0. 15.04.2020.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2021) Nasjonalt digitalt risikobilde 2021.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2022) Risiko 2022. Økt risiko kraver økt årvåkenhet.

VEDLEGG 1 – UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

Ifølge forskrift om kontrollutvalg og revisjon (§15) skal det etableres revisjonskriterier for gjennomføring av forvaltningsrevisjon. Revisjonskriterier er de krav og forventninger som forvaltningsrevisjonsobjektet skal revideres/vurderes i forhold til. Disse kriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området. Slike autoritative kilder kan være lov, forskrift, forarbeider, rettspraksis, politiske vedtak (mål og føringer), administrative retningslinjer, samt statlige føringer og praksis.

Problemstillingen om informasjonssikkerhet er knyttet til at Rennebu kommune samler inn og lagrer informasjon, både elektronisk og på andre medier. Personvernforordningens artikkel 32 b knytter sikkerhet for personers rettigheter og friheter til evnen til å sikre vedvarende konfidensialitet, integritet, tilgjengelighet og robusthet i behandlingssystemer og –tjenestene.

- Konfidensialitet – informasjonen blir ikke kjent for uvedkommende
- Integritet – informasjonen ikke blir endret utilsiktet eller av uvedkommende
- Tilgjengelighet – at informasjonen er tilgjengelig for autoriserte ved behov
- Robusthet – summen av konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet

Disse prinsippene for personopplysninger er også relevante for annen informasjon som en kommune lagrer, eksempelvis at informasjonen er gjenfinnbar i sin opprinnelige form. Det at informasjonen er tilgjengelig når kommunen trenger den er vesentlig for mye av tjenesteutøvelsen i en kommune.

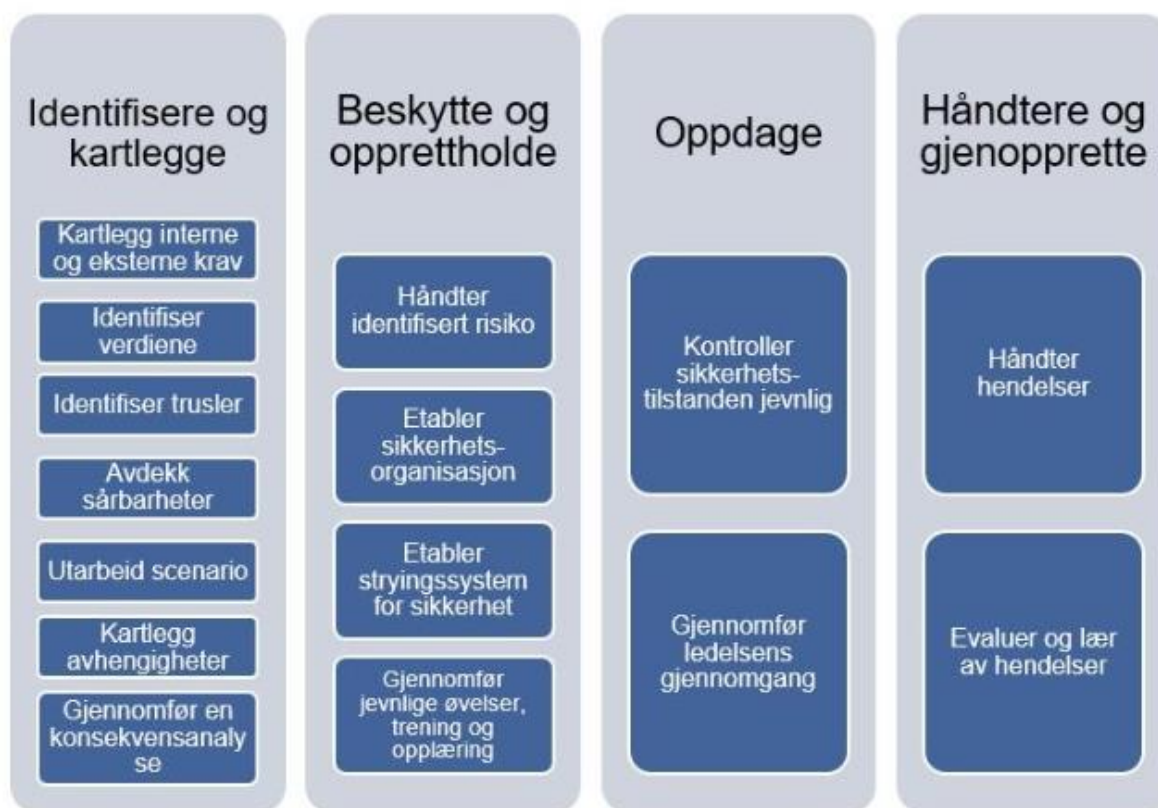
I denne forvaltningsrevisjonen er det to aktuelle tilnærminger til informasjonssikkerhet.

1. eForvaltningsforskriften, § 15 om internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet for forvaltningsorgan.
2. Sikkerhetsloven, kapittel 4 om krav til forebyggende sikkerhetsarbeid.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet har grunnprinsipper innenfor fagområdene digital sikkerhet (IKT-sikkerhet), fysisk sikkerhet, personell sikkerhet og sikkerhetsstyring.

Sikkerhetsstyring

Grunnprinsippene for sikkerhetsstyring skal bidra til at virksomheten tenker helhetlig på sikkerheten og skal være en overbygning til de mer fagspesifikke sikkerhetsområdene som IKT-sikkerhet. (NSM 2020) Figur en viser grunnprinsippene for sikkerhetsstyring.

Kilde: NSM, 2020

Figur 1. NSM grunnprinsipper for sikkerhetsstyring

Både sikkerhetsloven og eForvaltningsforskriften peker på ledelsens ansvar, som først og fremst er på det strategiske nivået. Sikkerhetsloven stiller krav om at sikkerhetsstyringen skal gjennomføres planlagt og systematisk i et sikkerhetsstyringssystem som samordnes med virksomhetens styringssystem. Nasjonal sikkerhetsmyndighet har utarbeidet en veileder i sikkerhetsstyring⁶ basert på kravene i sikkerhetsloven. Styring av informasjonssikkerhet består av å definere strategiske målsettinger av informasjonssikkerhet, sørge for at disse blir oppnådd, styre sikkerhetsrisikoen ved bruk av organisatoriske ressurser og påse at

⁶ [veileder-i-sikkerhetsstyring.pdf \(nsm.no\)](#)

ledelsessystemet for informasjonssikkerhet fungerer hensiktsmessig og at resultater følger forventinger og målsettinger (Jøsang 2021). *Information systems audit and control association* (ISACA) har fem hovedmålsettinger for styring av informasjonssikkerhet:

- Strategisk tilpasning av aktiviteter til informasjonssikkerhet – informasjonssikkerhet er ikke et mål i seg selv, men skal bidra til virksomhetens mål.
- Risikostyring
- Effektiv bruk av ressurser – ledelsessystem og -prosesser må standardiseres så langt som mulig for å redusere administrasjons- og opplæringskostnader.
- Verdiskaping – optimal verdiskaping oppstår når strategiske mål for informasjonssikkerhet oppnås, juridiske krav etterleves og sikkerhetstrusler balanseres med akseptabel risiko, alt til lavest mulig kostand.
- Målbarhet – Måling er viktig for å vurdere om målsettinger oppnås. Metoder for å måle aktiviteter og hendelser relaterte til informasjonssikkerhet på tvers av organisasjonen må utvikles.

Sikkerhetslovens § 4-1 pålegger virksomhetens leder ansvaret for det forebyggende sikkerhetsarbeidet og at dette skal være en del av virksomhetens styringssystem. Sikkerhetstilstanden i virksomheten skal regelmessig kontrolleres. § 4-1 andre ledd sier at virksomheten skal sørge for at ansatte, leverandører og oppdragstakere har tilstrekkelig risiko- og sikkerhetsforståelse. § 4-2 handler om vurdering av risiko og sier at en virksomhet skal regelmessig gjennomføre vurdering av risiko og at vurderingen skal danne grunnlag for iverksetting av forebyggende sikkerhetstiltak. I § 4-4 står det at virksomheten skal dokumentere vurderingen av risiko og de gjennomførte og planlagte sikkerhetstiltakene.

Ledelse av informasjonssikkerhet er å opprette, drifte og vedlikeholde et sett med prosesser og aktiviteter som på en fornuftig måte beskytter organisasjonens informasjonsverdier mot sikkerhetstrusler, og som dermed kan opprettholde sikkerhetsmålene om konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet (Jøsang 2021). Videre sier Jøsang (2021) at ledelse av informasjonssikkerhet bør være basert på et ledelsesinformasjonssystem bygd opp av et sett med prosesser og aktiviteter definert av et utvalg av standarder, rammeverk og egendefinerte retningslinjer og policyer, eksempelvis ISO 27001.

Paragraf 15 i eForvaltningsforskriften omhandler internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet for forvaltningsorgan. § 15 første ledd krever at det skal være beskrevet mål og strategi for informasjonssikkerhet (sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi). Dette skal danne grunnlaget for internkontrollen. Sikkerhetsstrategien og internkontrollen skal inkludere relevante krav som er fastsatt i annen lov, forskrift eller instruks. Her vil kravene i personvernforordningen være aktuelle å innarbeide i en slik sikkerhetsstrategi.

I § 15 andre ledd står det at internkontrollen skal basere seg på anerkjente standarder for styringssystem og være en integrert del av virksomhetens helhetlige styringssystem. § 15 tredje ledd sier at omfang og innretning på internkontrollen skal være tilpasset risiko. Revisor legger til grunn at det skal være gjennomført en risikovurdering som grunnlag for internkontrollsystemet.

I § 15 fjerde ledd bokstavene a til h gis det eksempler på hvilke forhold sikkerhetsstrategien og internkontrollen bør adressere, herunder prosedyrer for behandling av personopplysninger og taushetsbelagt informasjon.

IKT-sikkerhet

Nasjonal sikkerhetsmyndighet sine grunnprinsipper for IKT-sikkerhet er et sett med prinsipper og tiltak for å beskytte informasjonssystemer mot uautorisert tilgang, skade eller misbruk. (NSM 2020) Grunnprinsippene er delt i fire kategorier og er gjengitt i tabellen under.

Tabell 1. Grunnprinsipper for IKT-sikkerhet

1. Identifisere og kartlegge	2. Beskytte og opprettholde
Kartlegge styringsstrukturer, leveranser og understøttende system Kartlegge enheter og programvare Kartlegge brukere og behov for tilgang	Ivareta sikkerhet i utviklings- og anskaffelsesprosesser Etablere en sikker IKT-arkitektur Ivareta en sikker konfigurasjon Beskytte virksomhetens nettverk Kontroller dataflyt Ha kontroll på identiteter og tilganger Beskytt data i ro og i transitt Beskytt e-post og nettleser Etablere evne til gjenoppretting av data Integrere sikkerhet i prosess for endringshåndtering
3. Oppdage	4. Håndtere og gjenopprette
Oppdage og fjerne kjente sårbarheter og trussel Etablere sikkerhetsovervåkning Analysere data fra sikkerhetsovervåkning Gjennomføre inntrengningstester	Forbered virksomheten på håndtering av hendelser Vurder og klassifiser hendelser Kontroller og håndter hendelser

Kilde: NSM 2020

Hovedinndelingen av grunnprinsippene for IKT-sikkerhet er i stor grad sammenfallende med CISAs (2015) inndeling i forebyggende, oppdagende og korrigerende tiltak. (CISA 2015).

Administrasjon og drift av informasjonssikkerhet er en samling ulike aktiviteter, slik som eksempelvis brannmurer, konfigurering, overvåkning, sårbarhetsskanning, forebygge tap og gjenoppretting av data (Jøsang 2021).

Kommunen bør ha oversikt over alle enhetene i informasjonssystemet. (NSM 2020) Denne bør være basert på hva kommunen har behov for av enheter og retningslinjer for godkjenning av enheter.

Kommunen skal ha et system for tilgangsstyring, som ivaretar at behandlingen av personopplysninger begrenses til det som er nødvendig for formålene de behandles for (artikkel 5, 1 punkt, bokstav c). I dette ligger det at bare de som har bruk for informasjonen har tilgang til den. Begrensning av tilganger henger sammen med at eventuelle inntrengeres muligheter blir mindre. En virksomhet må derfor ha kontroll på de ulike brukerne, kontoene de disponerer og hvilke rettigheter en gitt konto har (NSM, 2020).

Enheter, programvare og brukere er sentrale elementer i et informasjonssystem som inngår i den overordnede IKT-arkitekturen. Kommunen bør bygge en sikker IKT-arkitektur med sentral styring og automatiserte prosesser hvor det er hensiktsmessig (NSM, 2020). En slik IKT-arkitektur kan visualiseres i et konfigurasjonskart som viser ulike soner for tilganger, brannmurer med mer.

Denne IKT-arkitekturen bør beskyttes med brannmurer, kryptering og antivirusprogram.

Det er mulig å konfigurere både utstyr og programvare, slik at det legges inn begrensninger i bruken for å ivareta sikkerheten. En viktig del av dette er å sikre at sikkerhetsoppdatering installeres når de foreligger og at dette er sentralt styrt (NSM 2020).

Selv om mange sikkerhetstiltak kan bygges inn i systemer vil det alltid være en risiko for at autoriserte brukere er inngangen for mange som vil bryte seg inn i informasjonssystemer, eksempelvis gjennom å trykke på lenker som kommer på epost. Opplæring av ansatte og informasjon om sikkerhetstiltak som den enkelte kan følge opp er viktig for å bygge en sikkerhetskultur i virksomheten. Samtidig er det viktig at ansatte får beskjed når det dukker opp phishing-kampanjer, slik at ingen aktiverer lenken.

Til tross for at systemer kan beskyttes teknisk vil det alltid være steder som er mer sårbare enn andre. Noe av dette kan også være bevisst for at systemene skal være mer brukervennlig. Det betyr at det må finnes tiltak for å gjenopprette informasjon gjennom for eksempel sikkerhetskopier. Kommunen må ha system som sikrer tilstrekkelig sikkerhet for personopplysninger, herunder vern mot utilsiktet tap, skade eller ødeleggelse (artikkel 5, punkt 1, bokstav f)

Gjennom skyløsninger for programvare og for eksempel samarbeidsparter vil kommunen kunne utveksle data med andre, såkalte databehandlere. Artikkel 4, punkt 8 definerer databehandler som en fysisk eller juridisk person som behandler personopplysninger på vegne av den behandlingsansvarlige. Artikkel 28 punkt 3 omhandler databehandleravtale som skal være en skriftlig avtale som er bindende for databehandleren med hensyn til den behandlingsansvarlige, og der gjenstanden for og varigheten av behandlingen, behandlingens art og

formål, typen personopplysninger og kategorier av registrerte samt den behandlingsansvarliges rettigheter og plikter er fastsatt. I bokstav a til h er det oppgitt hva databehandleravtalen særlig skal inneholde, hvor punkt c henviser til artikkel 32 om sikkerhet ved behandling av personopplysninger. Kommunen bør vurdere sikkerheten i forbindelse med inngåelse av databehandleravtaler.

Moderne skadevare utvikles for å unngå enkelte sikkerhetstiltak, eller for å angripe eller deaktivere tiltakene. Selv de beste produkter har feil og sårbarheter som kan utnyttes av angripere (NSM 2020). Kommunen bør ha et system for sikkerhetsovervåking. Data fra sikkerhetsovervåkingen bør analyseres med tanke på å oppdage uautoriserte handlinger og sikkerhetstruende hendelser. IKT-systemer er under konstant endring og utvikling og utfordres jevnlig av angrepsaktører. Virksomheter bør derfor jevnlig teste egen forsvarsevne for å verifisere etablerte sikkerhetstiltak, identifisere mangler og vurdere egen beredskap. Dette kan gjøres gjennom jevnlig inntrengningstester. (NSM 2020)

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (2020) skriver at dataangrep har blitt en del av dagliglivet. Når hendelsen inntreffer er det for sent å utarbeide gode prosedyrer, rapporteringsrutiner, datainnsamling, ledelsesansvar og kommunikasjonsstrategier. Kommunen må derfor ha en plan for hendelseshåndtering som oppdateres minst en gang i året.

Følgende revisjonskriterier legges til grunn:

System for informasjonssikkerhet

- Kommunen skal regelmessig gjennomføre og dokumentere risikovurderinger som grunnlag for informasjonssikkerhetstiltak.
- Kommunen skal ha sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi.
- Kommunen skal ha en sikkerhetsorganisasjon hvor ansvar og roller for informasjonssikkerhet framgår.
- Informasjonssikkerhet skal inngå i kommunens internkontrollsystem.
- Kommunen må ha rutiner med tilhørende praksis for tildeling og fjerning av tilganger og jevnlig kontrollere identiteter og tilganger.
- Kommunen må sørge for at ansatte får tilstrekkelig opplæring i informasjonssikkerhet.
- Kommunen bør vurdere og dokumentere IKT-risiko ved anskaffelser av datasystemer.
- Kommunen bør evaluere og lære av hendelser.

Tekniske og organisatoriske tiltak

Identifisere og kartlegge

- Kommunen må ha en oversikt over enheter i IKT-systemet.
- Kommunen bør ha en oversikt over programvare.

Beskytte og opprettholde

- Kommunen bør etablere og dokumentere en sikker IKT-arkitektur.
- Kommunen bør ha sentral styring med sikkerhetsoppdateringer.
- Kommunen må ha en plan for sikkerhetskopiering.

Oppdage

- Kommunen bør ha et system for å overvåke sikkerheten og analysere data fra overvåkningen.
- Kommunen bør gjennomføre inntrengningstester.

Håndtere og gjenopprette

- Kommunen bør ha en plan for hendelseshåndtering (ansvar, tiltak, kommunikasjon, gjenopprettingsplan og loggføring).
- Kommunen må ha en plan for gjenoppretting.
- Kommunen må ha en beredskapsplan som omfatter IKT hendelser.

VEDLEGG 2 – UTTALELSE FRA KOMMUNEDIREKTØREN

RENNEBU KOMMUNE

REVISJON MIDT-NORGE SA
Brugata 2

7715 STEINKJER

Off. § 5

Deres ref:	Vår ref 2022/1478	Saksbehandler Per Øivind Sundell	Dato 27.04.2023
------------	----------------------	-------------------------------------	--------------------

Rapport til uttalelse - informasjonssikkerhet - u.off., jfr. offl. § 5 (2)

Vi viser til tilsendt utkast til forvaltningsrevisjonsrapport om informasjonssikkerhet i Rennebu kommune. Kommunedirektøren ønsker å benytte seg av retten til å gi en uttalelse om utkastet. Vår uttalelse følger under og som eget vedlegg.

Administrasjonen ønsker å takke for en fyldig rapport som på en oversiktlig måte klargjør status for kommunens IT-sikkerhet. Administrasjonen ser positivt på at et slikt dypdykk kan bidra til å avdekke de svakheter som måtte finnes – da som i et ledd i å stadig bli bedre. Vi ønsker selvsagt å bli best mulig forberedt, noe rapporten kan bidra positivt godt til.

Administrasjonen vil likevel benytte muligheten til å påpeke enkelte feil og mangler i den foreløpige rapporten som med fordel bør endres i endelig rapport. Vi har ved gjennomgang av foreløpig rapport følgelig funnet flere forhold vi mener bør korrigeres og utdypes for å gi et mest mulig korrekt bilde av status. Da vårt innspill til endringer er spredt rundt kring hele rapporten (nær på alle sider f.o.m. kap. 3), finner vi det ikke hensiktsmessig å svare ut med å her gjengi hver endring for seg, men har heller valgt her å vise behov for endringer gjennom følgende grep direkte i teksten som foreligger:

Øverstreking i forslaget: For det vi mener er direkte feil.

Rød skrift i forslaget: Diverse tilføyelser og korrigeringer.

Annen generell kommentar/avklaring til forslaget: Har revisor kjennskap til de mange ulike avviksmeldinger i Qm+, som omhandler IT- sikkerhet? Vi mener at eksempelvis melding IT – GDPR som handler om integritet, konfidensialitet, tilgjengelighet og annet, med sjekklister, ivaretar i stor grad rutiner for krav om informasjons-/sikkerhetssystem.

Med vennlig hilsen
Rennebu kommune

Per Øivind Sundell
Kommunedirektør
485 95 970
per.sundell@rennebu.kommune.no

Postadresse:
Myrveien 1, 7391 Rennebu
Besøksadresse:
Myrveien 1

Epostadresse:
postmottak@rennebu.kommune.no
Web adresse:
www.rennebu.kommune.no

Telefon:
947 86 930

Bankkonto:
4260 70 73915
Organisasjonsnummer:
940 083 672

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg

- 1 230329 IKT-sikkerhet Rennebu - tilsvar fra kommunedirektøren

VEDLEGG 3 – KOMMUNEDIREKTØRENS SVAR PÅ OPPFØLGINGSSPØRSMÅL

Hei, vårt lokale IKT-arbeidsutvalg har gått gjennom de punkter som er listet opp av revisor og svarer her ut som følger (*markert i blå kursiv skrift*):

- Det henvises til årsmelding for 2022 fra personvernombudet, s. 17. Revisor ønsker denne tilsendt.
Denne ligger vedlagt.
- Det henvises til at det er utarbeidet målsettinger og egne styringsplaner for informasjonssikkerhet, s. 17. Disse ønsker revisor tilsendt.
Disse ligger vedlagt.
- Det opplyses om et IKT-arbeidsutvalg, s. 19. Når ble dette opprettet? Finnes det en beskrivelse av dette, eksempelvis hvilket mandat IKT-arbeidsutvalg har.
IKT-arbeidsutvalg ble formelt opprettet av kommunedirektøren i april 2023 som en følge av konklusjoner fra foreløpig rapport for forvaltningsrevisjonsprosjektet samt opplevd behov for et mindre og hurtigarbeidende utvalg utover det ordinære IKT-utvalget (strategisk ledergruppe).
- Et nytt spørsmål: Har dere eksempler på IKT-saker som er behandlet i strategisk ledergruppe? Dokumentert med møtereferat.
Slike saker har vært på agendaen til ledergruppen i flere omganger siden denne ble opprettet i 2019. Med ukentlige møter med unntak av sommermånedene blir antall gjennomførte møter gjennom året stort – dermed også mange saker totalt. Protokoll fra møtene skal være gjort tilgjengelig for revisor i teams – jfr. «Strategisk lederteam – Ledermøter – Årstill – Møtedato». Vi legger ved et utvalg referat her der det er protokollert temaer knyttet til IKT. Se f.eks. notat fra møte 17.01.22 – sak 2, notat fra møte 09.05.22 – sak 7 og 14, notat fra møte 17.10.22 – sak 1 + m.fl.
- Nest siste avsnittet s. 23: Er korrigeringene her riktige? Jeg leser det slik at QM+ styrer tilganger??
Nei - dette følger organisasjonskartet. Det er kommunedirektøren som styrer tilganger gjennom QM+.
- Dere har tilføyd ordet overordnet (første setning s. 24), i forbindelse med skriftlige rutiner for bruk av passord. Betyr det at det finnes andre skriftlige rutiner for bruk av passord?
Nei, det har vi ikke. Men vi har jo føringer for dette i IT-reglementet. IKT-arbeidsutvalg har plan/ønske om enda større detaljfokus på dette fremover.
- Dere har tilføyd at det har blitt gjennomført flere oppgraderinger og forbedringer av IKT-infrastrukturen s. 25. Kan dere være litt mer presise på hvilke oppgraderinger og forbedringer?
Det er oppgraderinger og forbedringer av infrastrukturen som er nevnt tidligere i dette dokumentet – herunder:
 - ✓ *Forbedret sikkerhet i forhold til anti-virus på servere*
 - ✓ *Segmentering av nettverk*
 - ✓ *Ny hardware som gjør at programvare er oppdatert og i vedlikehold.*
 - ✓ *Forbedret brannmur mtp. sikkerhet*
 - ✓ *Forbedret sikkerhet på servere i forhold til tilganger.*
- Det er tilføyd at det foreligger beredskapsplan og fagplaner ved uønskede hendelse som skal sikre gjennomføring av den løpende driften s. 38. Revisor ønsker å få tilsendt planer som gjelder gjenoppretting for ulike typer IKT-hendelser.
Vi henviser da i første omgang til gjeldene ROS der dette tematiseres.

Vi håper med dette at de spørsmål revisor har reist er svart ut tilfredsstillende i denne omgang. Dersom behov for ytterligere presiseringer av ovennevnte og/eller ønske om kommentarer/forklaringer/dokumentasjon mht. andre IKT-relaterte forhold, er vi selvsagt klare for å svare ut dette.

Med vennlig hilsen

Per Øivind Sundell

Kommunedirektør

Rennebu kommune

Mobil: 48 59 59 70

www.rennebu.kommune.no

RENNEBU KOMMUNE

VEDLEGG 4 – TEKST SOM ER UTELATT ELLER SOM ER DEKKET AV ANNEN TEKST

3.3.1 - utelatt

Controller forteller at alle ansatte i kommunen har fått innføring i ROS, **og** om hva det betyr for ansatte og jobben de gjør. **ROS-analysen er et lederansvar i organisasjonen.** Det kan være utfordrende å bruke denne, spesielt når det gjelder ansattes forståelse av begrep.

3.3.2 - utelatt

Kommunen har foreløpig ikke etablert personvernkonsekvensvurdering (DPIA) for noen av sine systemer. Innkjøpskoordinator har vært i kontakt med KS for å få innspill til blant annet ROS-analyser og DPIA. **Controller har vært med i et nettverksamarbeid ledet av KS hvor dette er utredet, men foreløpig er det kun på pilot stadiet og Bergen kommune prøver ut. Controller har vært i kontakt med KS for å få innspill til blant annet når mal for ROS-analyser og DPIA vil bli offentliggjort for alle andre kommuner, uten å få bekreftelse. Derfor står Rennebu på lik linje med mange andre kommuner på stedet hvil, i forhold til DPIA.**

Kommunen har behandlingsprotokoller som ligger samlet i QM+. I personvernombudets årsmelding for 2021 står det at Rennebu kommune har kommet langt i arbeidet for å få på plass protokoller over behandlinger som innehar personopplysninger som loven påkrever. Protokoller skrives fortløpende som nye program tas i bruk og nye behandlinger oppdages eller tas i bruk.

3.3.2 - utelatt

IKT-rådgiver kunne tenkt seg økt fokus på mål og strategier, men har selv ikke kapasitet til ekstra arbeid med overordnet styring. IKT-rådgiver forteller at han har etablert egne mål i forbindelse med økonomiplanarbeidet, og lager innspill til budsjettet ut fra sitt ståsted. Det er ikke etablert noen rutine ut over dette. Flere av de foreslåtte budsjettpostene handler om utskifting av utstyr på grunn av alder eller tiltak for å øke sikkerheten. Hendelser på IKT-området kan oppstå plutselig og må prioriteres, forteller IKT-rådgiver. IKT-rådgiver savner mer overordnede styringsdokumenter for hele området, inkludert mål og strategier for samhandling med andre enheter i kommunen. Pandemien utløste et **akutt oppgraderingsbehov, men deretter ble det normalisert, men etter pandemien har det stagnert litt.** Administrasjonen **viser forøvrig til gjeldende reglement for budsjett og økonomiplan i Rennebu kommune (økonomireglement).**

3.3.3 - utelatt

IKT-rådgiver er stort sett fornøyd med arbeidsoppgavene IKT-avdelingen har i kommunen. De samarbeider også noe med IKT-avdelingen i Oppdal kommune. **Rennebu har forsøkt å utrede nærmere formelt samarbeid over kommunegrensen til Oppdal innen mange tjenesteområder - herunder også IKT, men dette har dessverre strandet etter at Oppdal har trukket seg fra videre drøftinger (jfr. at de stiller ultimatum om legevaktsamarbeid for å vurdere samarbeid på andre tjenesteområder).** Atea^s er samarbeidspartner og leverandør av tjenester og utstyr. Dette er kompetente folk som kan hjelpe IKT-avdelingen ved behov. Det er ingen formaliserte avtaler med Oppdal kommune eller Atea. IKT-rådgiver synes det er utfordrende å få forankret dette samarbeidet i kommunen. ~~Det burde vært en formalisert avtale med Atea i forhold til beredskap, og i mars 2023 ble en responsavtale med Atea formalisert.~~ **Responsavtale med Atea ble inngått i mars 2023.**

3.3.4 - utelatt

Avviksmelding i QM+ går til nærmeste leder og vurderes av leder, også avviksmeldinger om brudd på informasjonssikkerhet. Kommunedirektøren kan se alt og i tillegg kan personal- og stabssjef se meldinger om brudd på informasjonssikkerhet **samt ledere og ansatte som gis roller.** Avvikssystemet følger organisasjonskartet, forteller ledelsen.

3.3.4. - utelatt

Ledelsen forteller at kommunen planlegger å sette av mer tid framover for å bedre internkontrollen på de ulike fagområdene. Dette skal ses i sammenheng med de lovverk som gjelder for tjenesteområdene i kommunen. **Controller** opplever at kommunedirektøren forstår **og aksepterer** at det må brukes ressurser til internkontrollarbeidet i kommunen, inkludert risikoanalyser.

3.3.4 - utelatt

Det er to ansatte på IKT-avdelingen og de deler kunnskap med hverandre, og nødvendig dokumentasjon blir skrevet ned og lagret på et felles område IT-ansatte har tilgang, forteller IKT-rådgiver. Det varierer hvor mye IKT-avdelingen er involvert i QM+. IT har egen helpdesk der brukerne melder inn behov. Når det gjelder sikring av data på enhetene kan enhetene rapportere avvik selv i QM+. Det hender at lederne som skal håndtere avvikene tar kontakt med IT når de trenger hjelp. For eksempel på skole, rapporterte brukerne tidligere ofte direkte til helpdesken på IT. Nå er rutinen at det skal rapporteres til rektor først. Mange avvik blir derfor håndtert av rektor nå. Avvikshåndtering følger rutinene i avvikssystemet generelt. **Qm+ har melding avvik/ uønskede hendelse hvor brudd på informasjonssikkerhet kan meldes og melding IT - GDPR hvor det foreligger sjekklister for integritet, konfidensialitet, tilgjengelighet og annet. Viser til 4 avsnitt i 3.3.4.**

3.3.4 – ivaretatt av annen tekst

Presiserer at kommunedirektøren har internkontroll som fast spalte i sine informasjonsskriv. Som i form, innhold og volum varierer i forhold til fokusområder.

3.3.6 - ivaretatt av annen tekst

Fra løpet av 2022 har IT-sikkerhet hatt økt vekt som prioritet fra myndighetene, forteller ledelsen. Kommunen informerer og har innført opplæring og egne digitale kurs. Det er ikke utarbeidet egne planer for opplæring innenfor informasjonssikkerhet. Kommunedirektøren henviser til opplæring i planen for nytilsatte, men det kan være behov for en plan for alle ansatte, alle har behov for oppdateringer. IT informerer alle om sikkerhetsmessige presiseringer. Dette utføres jevnlig.

3.3.7 - utelatt

Ledelsen forteller at innkjøp av teknisk IKT-utstyr utføres i hovedsak av IKT-rådgiver, men at det skjer noe innkjøp på tjenesteområdene og avdelingene. Når det gjelder anskaffelser av IKT-utstyr og programvare er det innkjøper som er ansvarlig for å kvalitetssikre innkjøpet med IKT-avdelingen, for eksempel ved kjøp av apper. Dette følger av delegert myndighet selv om det ikke er spesifikt nevnt i økonomireglementet (~~selv om det ikke er spesifisert i gjeldende økonomireglementet, vil dette fremgå av eget anskaffelsesreglement, som har vært under utarbeidelse det siste halvåret og vil bli fremmet politisk når den er endelig klar - se for øvrig gjeldende delegeringsreglement~~). Controller jobber med anskaffelser sentralt i kommunen. Kommunen har innkjøpsavtale med fylkeskommunen og sektorene har i tillegg egne avtaler.

4.3.1 - utelatt

IKT-rådgiver mener det er enhetenes ansvar at IT-utstyr leveres inn når noen slutter. IKT-avdelingen har ikke mulighet til å følge opp dette, og dette kunne vært tydeliggjort mer. Det står i IT-reglementet at Rennebu kommune sitt datautstyr skal leveres tilbake til nærmeste leder, som igjen skal levere til IKT-avdelingen. ~~Inntil videre er det slik at det er mulig å logge på PC, men ikke på kommunens systemer~~. Når kommunen tar i bruk det nye systemet for brukerhåndtering, får kommunen bedre styring med rettigheter og kan sperre all pålogging på systemet.

4.4.2 - utelatt

De fleste systemer logger aktivitet, ~~men IKT-avdelingen har ikke noe sentralisert system som leser alle loggene~~. Det er forskjellige overvåkingssystemer som IKT-avdelingen ser på daglig, forteller IKT-rådgiver. Det er programmer som overvåker trafikken på nettet og disse programmene logger hendelser. For å undersøke en hendelse må IKT-avdelingen inn på loggen, noe som er komplisert og kan ta lang tid.

4.5.2 – utelatt

IKT-rådgiver forteller at disse testene har vist lav sikkerhetsrisiko og har ikke ført til store endringer i kommunens system. Kommunen har lite tjenester som er eksponert mot internett og derfor er det begrenset hvor mye en test utenfra kan avdekke. ~~Kanskje burde systemet blitt testet fra innsida~~.

4.6.1 - utelatt

Det har vært samtaler om hva som skal gjøres ved eventuelle angrep. IKT-avdelingen har en egen skriftlig beredskapsplan, men overordnet planlegging med ledelsen mangler, forteller IKT-rådgiver. **Merknad: kommunedirektøren mener at kriseledelsen ut fra erfaring (pandemien) ved behov, er raskt i stand til å prioritere. Selv om dette vil ta noe tid, vil det være tidsnok for IT når de får prioriteringen. Det er en selvfølge at datasystemer som ivaretar liv og helse vil ha prioritet. Det vil uansett være fornuftig å ha utarbeidet en slik liste i forkant.**

4.6.2 - utelatt

Det er ingen sentrale føringer på prioritering av rekkefølge om det oppstår hendelser, forteller IKT-rådgiver. IKT-rådgiver har sin egen beredskapsplan, basert på det IKT-tekniske, men den er ikke forankret politisk. I og med at det mangler en overordnet strategiplan eller beredskapsplan for IT-sikkerhet, vil det i en krisesituasjon bli mangel på kommunikasjon mellom kommuneorganisasjonen og IKT-avdeling om hva som skal gjøres. IKT-avdelingen vil ha fullt opp med å håndtere hendelsen og vil ikke ha tid til å følge opp brukere og innbyggere, forteller IKT-rådgiveren. Hvis det skjer et dataangrep **kan det bli utfordrende vil det bli kaos**, sier IKT-rådgiveren. IKT-avdelingen vil måtte håndtere systemene, og det er ingen overordnede planer for hva andre i kommunen må gjøre. **Det foreligger beredskapsplan og fagplaner ved uønskede hendelser, som sikrer gjennomføring av den løpende driften.** Det er mange systemer som vil rammet ved en hendelse, eksempelvis varme, ventilasjon, signalanlegg ved sykehjem til sentrale fagsystemer. Mange ansatte vil i en slik situasjon ha spørsmål som noen må besvare

og følge opp. **Som løses gjennom lederskapet, og at eventuelle situasjoner blir tillagt kriseledelsen.**

Hovedkontor: Brugata 2, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidtnorge.no

Orientering om status for arbeidet med kommunens kommunikasjonsstrategi - ny behandling

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

20/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug

Arkivkode FE-033

Arkivsaknr 23/23 - 10

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar saken om status for arbeidet med kommunikasjonsstrategien til orientering.

Vedlegg

Oversendelse av forespurt dokumentasjon - Forespørsel om orienteringer til kontrollutvalget
Tolkning av kommunelovens §4-1

Saksopplysninger

Ny behandling av saken etter at saken ble utsatt i kontrollutvalgets møte den 15.03.2023

Som nye opplysninger inn i saken, har sekretariatet lagt ved et vedlegg om hvordan kommunelovens §4-1 Informasjon om kommunens og fylkeskommunens virksomhet (<https://lovdata.no/lov/2018-06-22-83/§4-1>) tolkes av kommunaldepartementet i forbindelse med utarbeidelsen av ny kommunelov. Dette har betydning for om en kan legge et lovkrav til grunn for hvordan informasjon fra kommunen skal utføres utover krav som stilles til universell utforming i forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger.

Fra tidligere sak:

Kontrollutvalget vedtok i sak 6/23 "Eventuelt" den 25.januar, at de ønsket en status om arbeidet med kommunens kommunikasjonsstrategi. Dette med bakgrunn i at kontrollutvalget i sak 13/22 den 16.mars 2022 fikk en orientering om kommunens arbeid med kommunikasjonsstrategi. Kontrollutvalget ba om en skriftlig tilbakemelding. Sekretariatet har mottatt svar, og dette ligger vedlagt saken. I svaret kommer det frem at arbeidet har blitt mer omfattende enn først antatt, kombinert med stort arbeidspress for de ansatte hvor også andre større oppgaver måtte prioriteres. Det er videre gjort rede for hvilke prioriteringer som er gjort i arbeidet med kommunikasjonsstrategien.

Sekretariatet minner om at kontrollutvalget ikke har myndighet til å påvirke politiske prioriteringer eller prioriteringer i henhold til delegeringsreglementet. Det er ikke kjent for sekretariatet om kommunestyret har bedt om at dette arbeidet skal ferdigstilles utover vedtaket som formannskapet gjorde den 19. februar 2021, sak 12/2021:
«Kommunedirektøren bes legge frem en plan for utarbeidelse og finansiering av kommunikasjonsstrategi for Rennebu kommune. Behovet for grafisk profilhåndbok bør også være del av utredningen.»

Sekretariatet anbefaler at kontrollutvalget tar saken til i orientering.

KONSEK TRØNDELAGE IKS
Postboks 2564

7735 STEINKJER

Deres ref:

Vår ref
2022/1470

Saksbehandler
Lill H Bøe

Dato
01.03.2023

Oversendelse av forespurt dokumentasjon - Forespørsel om orienteringer til kontrollutvalget

Rennebu kommune viser til forespørsel mottatt 26.01.2023 der kontrollutvalget ønsket en skriftlig orientering om kommunens arbeid med kommunikasjonsstrategi samt en oversikt over reglement for kommunens utvalg.

Vedr kommunikasjonsstrategien

Arbeidet har vist seg å være svært omfattende, samtidig som de ansatte i nedsatt arbeidsgruppe har hatt et stort arbeidspress over tid med flere store oppgaver som måtte prioriteres før arbeidet med planen. Vi har utarbeidet spørsmål til en intern og en ekstern kartlegging for å finne status: en enkel ståstedsanalyse, men undersøkelsen er foreløpig ikke utsendt.

Arbeidsgruppa kom dessverre ikke så langt at de avsatte midlene for 2022 ble brukt, midler vi ikke fikk overført til videre arbeid i 2023.

I løpet av 2022 fikk vi likevel på plass sårt tiltrengt markedsføringsmaterieill til bruk på messer og stands med beachflagg, messevegg og messebord. Dette ble raskt tatt i bruk. NMK Rennebu fikk låne med seg et stort og synlig beachflagg da de skulle delta i et nasjonalt stevne på Østlandet – her ble kommunen og klubbens sponsorer vist frem. Beachflaggene lånes ut til arrangementer eller lag/foreninger som mottar økonomisk støtte fra Rennebu kommune.

Messeveggen står til daglig i kommunestyresalen som bakgrunn til talerstolen. Det ble i løpet av høsten 2022 spilt inn en film i Rennebu etter initiativ fra næringsforeningene i Trondheimsregionen hvor bakgrunnen ble flittig brukt. Denne ligger tilgjengelig på TrønderTV.

Vi har kjørt sommerkampanje på Facebook sommeren 2022, i tillegg har vi fått på plass reiselivs-markedsføring med Bygdasenteret.

Arbeidsgruppa prioriterer utarbeidelse av grafisk profil først i det videre arbeidet. Da det er et stort behov for å samordne layout og snakke med én stemme ut. Det skal være gjenkjennbart. Dagens maler har gått ut på dato og det brukes mye forskjellig. I tillegg er det nye krav til universell utforming som gjør at malene må endres for å fylle kravene. Her innhentes det tilbud før det fremmes ny søknad om midler til arbeidet.

Det har også kommet krav om tilgjengelighetserklæring på nettløsninger, som handler om universell utforming av nettsider. En del har vi fått på plass, mens det jobbes med å få det i orden på alle våre nettløsninger. Venter på avklaring i forhold til kostnader.

Kommunikasjonsplanen ser vi bør være mer omfattende enn vi tenkte i starten. Vi ønsker en god prosess for å sikre en god forankring av plana – dette krever gode prosesser og god prosessledelse. Her vil vi søke ekstern bistand til prosessen. Når vi først skal lage en plan er det viktig at denne er godt forankret, for å sikre at planen blir operativ.

Oversikt over reglement for kommunens utvalg

Rennebu kommune har vedtatt Delegeringsreglement i k-sak 59/20, i møte 10.12.20.

- Generell del
- Politiske delegering
- Administrativ delegering

Rennebu kommune har videre vedtatt (saksbehandlings-) reglement vedtatt i K-sak 18/16 i møte den 21.04.2016

- for Kommunestyret
- for Formannskapet
- for hovedutvalgene

Disse følger som vedlegg.

Vi håper dette var utfyllende svar på forespørselen.

Med vennlig hilsen
Rennebu kommune

Lill H Bøe
Kommunalsjef Samfunnsutvikling og drift

Lill.boe@rennebu.kommune.no

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg

- 1 Delegeringsreglement - administrativ delegering 03.11.20
- 2 Delegeringsreglement - generell del
- 3 Delegeringsreglement - politisk delegering rev 16.12.21
- 4 REGLEMENT FOR FORMANNSKAP 2016
- 5 REGLEMENT FOR HOVEDUTVALG 2016

HVA LEGGER KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET I KOMMUNELOVENS § 4-1?

Kommunelovens § 4-1

Kommuner og fylkeskommuner skal aktivt informere om egen virksomhet og om virksomhet som andre rettssubjekter utfører på vegne av kommuner og fylkeskommuner. De skal også legge til rette for at alle kan få tilgang til slik informasjon.

I forbindelse med ny kommunelov finner vi følgende i Stortingsproposisjonen¹

Kapittel 4. Informasjon om kommunens og fylkeskommunens virksomhet

Til § 4-1 Informasjon om kommunenes og fylkeskommunens virksomhet

Etter *første punktum* plikter kommuner og fylkeskommuner å informere om egen virksomhet. Dette kravet knytter seg til virksomhet som foregår i kommunen eller fylkeskommunen som rettssubjekt. Videre plikter kommuner og fylkeskommuner å informere om virksomhet som foregår i et annet rettssubjekt, når dette utfører oppgaver for kommunen eller fylkeskommunen. Informasjonsplikten vil typisk gjelde for selskaper og andre egne rettssubjekter som er eid av kommuner eller fylkeskommuner, og som yter tjenester enten til kommunene eller fylkeskommunene direkte eller til innbyggerne i kommunene eller fylkeskommunene. Informasjonsplikten gjelder også for virksomhet som foregår i egne rettssubjekter som er helt eller delvis eid av private eller staten, når disse utfører oppgaver for kommuner eller fylkeskommuner. Plikten er kun knyttet til de oppgavene eller liknende andre rettssubjekter utfører for kommunen eller fylkeskommunen. Dette vil for eksempel kunne være å informere om aktiviteter og liknende som andre rettssubjekter utfører for kommuner og fylkeskommuner, og som har direkte innvirkning på innbyggerne i kommunen eller fylkeskommunen. Selve plikten til å informere om forhold i det eksterne rettssubjektet påligger kommunen og fylkeskommunen og ikke det eksterne rettssubjektet som sådan.

Kommuner og fylkeskommuner plikter etter *andre punktum* å legge til rette for at alle kan få tilgang til den informasjonen kommunene eller fylkeskommunene gir. Dette kan innebære både tiltak for å tilpasse informasjonen til mottakerne og tiltak for å gjøre informasjonen fysisk eller elektronisk tilgjengelig. Forpliktelsen etter andre punktum innebærer at kommunen skal bruke et klart språk som er tilpasset de forskjellige brukergruppene.

Verken første eller andre punktum regulerer nærmere hvilke konkrete forhold det skal informeres om, hvor mye det skal informeres, hvordan det skal informeres, eller til hvem det skal informeres. Det er i utgangspunktet opp til kommunen og fylkeskommunen selv å vurdere disse spørsmålene ut fra lokale behov og tilgjengelige ressurser. Det vil likevel være i strid med bestemmelsen helt å unnlate å informere eller å informere i svært liten grad. Bestemmelsen gir kommuner og fylkeskommuner frihet til å fylle informasjonsplikten med innhold. Dette innebærer at innbyggere, presse eller andre ikke kan bruke denne bestemmelsen til å påberope seg at kommunen eller fylkeskommunen ikke har gitt dem den nødvendige informasjonen.

¹ Prop. 46 L (2017–2018) Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)

Merknader til de enkelte bestemmelsene. (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-46-l-20172018/id2593519/?ch=30>)

Referatsaker

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

21/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug

Arkivkode FE-033, TI-&17

Arkivsaknr 23/220 - 2

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar referatsakene til orientering.

Vedlegg

Ikke tillatt med uformelle arbeidsmøter

Kontrollutvalget kan kreve at kommunedirektøren møter

Kommunene leverte gode resultater også i 2022

Status Kommune 2023 Der folk bor

Eierskapsmelding Rennebu kommune med vedtak 2022

Rennebu. Tilsynsrapport med oppfyllelse av vedtak

Saksopplysninger

Følgende referatsaker legges frem i møtet:

1. Reglement for kontrollutvalget ble enstemmig vedtatt som kontrollutvalgets innstilling i kommunestyresak 16/2023 den 13.04.2023.
2. Ikke tillatt med uformelle «arbeidsmøter». Artikkel fra spalten "Bernt svarer" om gjennomføring av uformelle møter i kommunen hvor folkevalgte deltar, fra Kommunal Rapport fra den 20. mars 2023
3. Kontrollutvalget kan kreve at kommunedirektøren møter. Artikkel fra spalten "Bernt svarer om kommunedirektørens plikt til møte i kontrollutvalget og gi de innsyn i dokumenter de ønsket.
4. Kommunene leverte gode resultater også i 2022 Regnskapsundersøkelse gjennomført av KS. Publisert på KS sine nettsider den 6.mars 2023.
5. Status kommune 2023. KS samler status, resultater, utviklingstrekk og utfordringer for sektoren på en del utvalgte områder. De har en publikasjon "Status Kommune" som kommer ut årlig og skal gi et oppdatert bilde av tilstanden samt lengre tidsserier. Publisert på NKRF sine nettsider den 25.04.2023.
6. Eierskapsmelding for Rennebu kommune, revidert i 2022, legges frem til orientering.
7. Arbeidstilsynet har gjennomført et tilsyn i september 2022 som hadde fokus på byggherrens plikter og kravene til byggherren i byggherreforskriften ved bygging av Nye Berkåksmoen RA. I tilsynet fant de ikke brudd på regelverket som det var nødvendig å følge opp med pålegg om retting eller forbedringstiltak. Rapporten er vedlagt.

Kontrollutvalget kan ta sakene til orientering.

Ikke tillatt med uformelle «arbeidsmøter»

Kommunal Rapport 20.03.2023, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

SPØRSMÅL: Kommunestyret gjorde vedtak i en omstridt sak om en nedleggelse hvor det så ble fremsatt krav om lovlighetskontroll. I denne forbindelse ble det reist spørsmål om dette innebar at nedleggelsen måtte, eller alle fall burde, stilles i bero i påvente av utfallet av lovlighetskontrollen.

Dette førte til at de politiske gruppelederne, ordfører, kommunedirektør og kommuneadvokaten ble innkalt til møte av ordføreren, for å foreta en gjennomgang og avklaring av saken før det ble sendt ut innkalling og saksdokumenter til behandling i kommunestyret.

Det ble ikke kunngjort noen formell innkalling til dette møtet eller gitt innsyn i saksdokumenter til det. Møtet var lukket, og det ble ikke ført noen offisiell møtebok. Ordfører fremholdt at det ikke var noe møte etter kommuneloven, men «et arbeidsmøte med kommuneadvokaten og kommunedirektøren til stede», med det formål å «bidra til at alle er godt forberedt».

Er dette lovlig?

SVAR: Dette må klart nok anses som et «møte» etter kommuneloven, med den konsekvens at man må følge reglene her og i offentleglova om offentlig innkalling, innsynsrett i saksdokumenter, åpent møte og nedtegning i møtebok av hva som har skjedd. Det avgjørende er her, etter lovens forarbeider og uttalelser fra Sivilombudet, om denne samlingen må ses som et ledd i kommunal saksbehandling, der man i realiteten flytter en vesentlig del av denne ut av det organet som skal treffe vedtaket. Det er da ikke adgang til å etablere en slik form for parallell saksbehandling ved slike uformelle «arbeidsmøter» eller lignende.

Kontrollutvalget kan kreve at kommunedirektøren møter

Kommunal Rapport 24.04.2023, Jan Fridthjof Bernt professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Kommunedirektøren ville ikke gi opplysninger til kontrollutvalget og heller ikke stille til møte i utvalget. Kan kommunedirektøren nekte dette?

SPØRSMÅL: En kommunal helseleder med personalansvar for 60-70 ansatte gikk på en privatfest til angrep og skadet en sterkt hørselshemmet kvinne. Helselederen bet også en kollega som forsøkte å holde henne fast da hun ville angripe sin egen kjæreste. I lagmannsretten ble kvinnen dømt for grov kroppskrenkelse til 90 dagers fengsel.

Etter at tiltale var tatt ut, gikk helselederen tilbake i full jobb. Dette ble sterkt kritisert blant annet av de pårørende til kvinnen som ble skadet. De mente hun burde vært suspendert, omplassert eller oppsagt, for å ivareta tilliten til den kommunale tjenesten.

Kommunedirektøren opplyste imidlertid at saken ikke ville få noen form for konsekvenser for hennes tilsetningsforhold. Dette var besluttet etter råd fra en advokat. Kommunedirektøren ville ikke opplyse om hvem denne advokaten var, og nektet innsyn i den interne saksutredningen.

Etter første dom i tingretten ba kontrollutvalget kommunedirektøren komme og redegjøre for saken, sett opp mot det etiske regelverket. Han nektet å forklare seg for kontrollutvalget, og sa at han hadde fått råd om dette. Kontrollutvalget ble visst ganske forundret.

Er dette i tråd med reglene - god forvaltningsskikk? Er den «nye» kommuneloven slik de folkevalgte oppfatter det, at all makt er overlatt til rådmannen, og de har lite/ingenting de skulle ha sagt?

Hva tenker du om dette?

SVAR: Selve saksforholdet, og vurderingen av om dette burde få konsekvenser for helselederens tilsetningsforhold, skal jeg ikke ha noen sikker mening om. Som utgangspunkt vil jeg nok tro at en slik enkeltstående hendelse i privat sammenheng ikke vil være tilstrekkelig grunn for en tjenestemessig reaksjon, men det vil kunne være en aktuell problemstilling hvis det som skjedde har fått vesentlige konsekvenser for arbeidsmiljø og pasientkontakt.

Når det så gjelder selve saksbehandlingen, er utgangspunktet ganske riktig at denne avgjørelsen tilligger kommunedirektøren etter [kommuneloven § 13-1](#) siste avsnitt, der det er fastslått at «Kommunedirektøren har det løpende personalansvaret for den enkelte, inkludert ansettelse, oppsigelse, suspensjon, avskjed og andre tjenstlige reaksjoner».

Den interne saksutredningen til kommunedirektøren er et dokument utarbeidet for den interne saksforberedelsen, og kan derfor etter [offentleglova § 14](#) som alminnelig utgangspunkt unntas fra innsyn. Etter denne lovens [§ 11](#) skal det imidlertid gis innsyn også i slike dokumenter «dersom omsynet til offentlig innsyn veg tyngre enn behovet for unntak».

I og med at dette er sak om en tilsatt i en lederstilling i kommunen, som det er stor offentlig interesse for, og der selve saksforløpet er offentlig kjent ved dom fra lagmannsretten, vil jeg tro at det bør gis merinnsyn i saksforelegget til kommunedirektøren – eventuelt med sladding av taushetspliktbelagte opplysninger som ikke allerede fremgår av straffedommen, eller ellers er alminnelig kjent. Advokatens navn er det ikke grunnlag for å hemmeligholde.

Kontrollutvalget kunne uansett kreve innsyn i dette dokumentet så snart det forelå, og kreve at kommunedirektøren møtte der og gjorde rede for saken. I [kommuneloven § 23-2](#) siste avsnitt er det fastslått at «Kontrollutvalget kan kreve at kommunen eller fylkeskommunen legger fram enhver opplysning, redegjørelse eller dokument som utvalget finner nødvendig for å utføre sine oppgaver. Kontrollutvalget kan også foreta undersøkelser som det mener er nødvendige. Taushetsplikt er ikke til hinder for å gjennomføre kontrolltiltak etter dette leddet.»

Dette gjelder også kommunedirektøren personlig, og han hadde dermed plikt til å møte for utvalget og legge frem for det de dokumenter dette ba om.

Kommunene leverte gode resultater også i 2022

Publisert KS: 06.03.2023

Kommunene – uten kommunale foretak og IKS – ligger an til et driftsresultat på 2 ½ prosent for 2022 ifølge KS' regnskapsundersøkelse. Resultatet viser en nedgang på 1,7 prosent sammenlignet med 2021 som var et historisk godt år for kommunene.

Både 2021 og 2022 har vært kjennetegnet av sterk vekst i skatteinntektene og sterk prisvekst. Resultatnivået og resultatutviklingen må sees i lys av dette.

- Stor skatteinngang, særlig på slutten av året, bidrar til positivt resultat for kommuner og fylkeskommuner i 2022. Hadde vi ikke fått de ekstra skatteinntektene hadde vi nok fått mange kommuner med svake resultater, sier Rune Bye, avdelingsdirektør for kommuneøkonomi i KS.

- Spesialrådgiver Sigmund Engdal og rådgiver Johanne Olaussen, som har utført regnskapsundersøkelsen, legger til at 2022 var et krevende år med høy prisvekst.

191 kommuner, som har 74,7 prosent av befolkningen utenom Oslo, har svart på undersøkelsen. Disse kommunene har et netto driftsresultat på 2,5 prosent, mot 4,2 prosent i 2021.

Fylkeskommunene utenom Oslo ligger an til et resultat på 6,3 prosent, en reduksjon på 1,1 prosentpoeng fra 2021. Nivået på og utviklingen i fylkeskommunenes driftsresultater, må som for kommunene ses i lys av uforutsett skattevekst mot slutten av 2022 samtidig som prisveksten ble høyere enn anslått. Fylkeskommunenes disposisjonsfond økte med 1 mrd. kroner fra 2021 til 2022, til om lag 16.3 mrd. kroner.

- Fylkeskommunene har det nest beste resultatet i perioden 2015-2022, men det er veldig store forskjeller mellom fylkeskommunene sier Engdal.

Undersøkelsen viser også stor spredning mellom kommunene når det gjelder netto driftsresultat – fra minus 9,6 til pluss 18 prosent. Av kommunene som har svart på undersøkelsen er det 159 kommuner som ikke har vært berørt av kommunesammenslåinger de siste årene. 75 prosent av disse 159 kommunene har en spredning i sine netto driftsresultat på om lag 8 prosentpoeng, hvilket er den høyeste spredningen disse kommunene har hatt i perioden 2016-2022.

Kommuner med under 3000 innbyggere kommer best ut med netto driftsresultat etter netto bundne fondsavsetninger med 5,0 prosent. Resultatet i de øvrige kommunegruppene varierer fra 2,1 prosent i kommunene med 20 – 50.000 innbyggere til 3,2 prosent i kommunene med over 50.000 innbyggere.

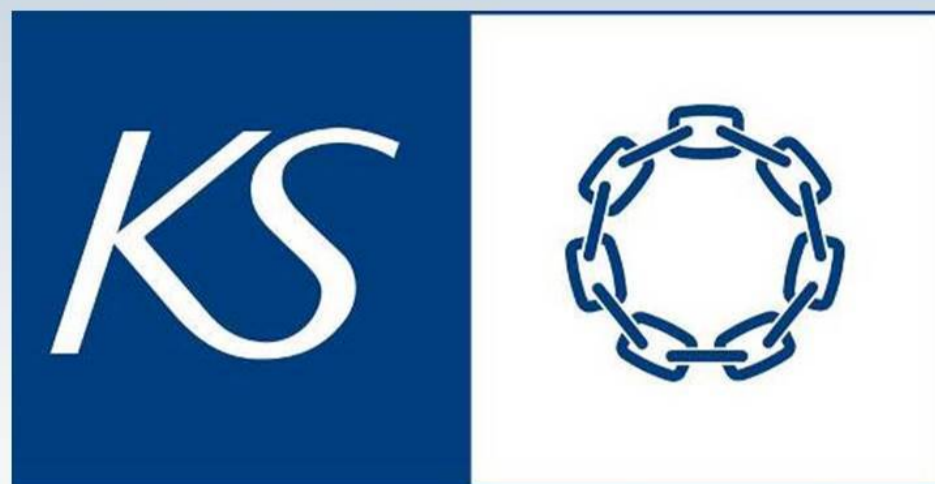
– Det store bildet er likevel at 38 prosent av kommunene har bedre resultat i 2022 enn i 2021, understreker Engdal.

Brutto driftsinntekter økte med 5,5 prosent mens driftsutgiftene økte med 6,4 prosent, slik at resultatet av selve driftsaktiviteten (brutto driftsresultat) ble på 1,9 prosent av driftsinntektene i 2022. Lønnsutgiftene hadde en vekst på 5,8 prosent, mens pensjonskostnaden inkl. amortisering av tidligere års premieavvik økte med 9,7 prosent.

Disposisjonsfondene i utvalgskommunene økte fra 13,2 prosent av driftsinntektene i 2021, til 14 prosent i 2022. Det er store variasjoner mellom kommunene i utvalget, fire kommuner har negativt eller 0 i disposisjonsfond, mens 44 kommuner har disposisjonsfond på 20 prosent eller mer av driftsinntektene. Det er kommunene i Nord-Norge som har lavest disposisjonsfond som andel av driftsinntektene med 10,3 prosent. Kommunene i Trøndelag har størst disposisjonsfond med 14,8 prosent av inntektene.

Det gjøres oppmerksom på at regnskapsundersøkelsen kun omfatter regnskapet til kommunekassene. Kommunale foretak og interkommunale selskaper inngår ikke, og undersøkelsen gir således ikke hele bildet av kommunenes resultater i 2022.

[Regnskapsundersøkelsen 2022](#)

Status Kommune 2023: Der folk bor

Publisert 25.04.2023

Hvordan står det egentlig til i kommunene og fylkene våre?

KS samler status, resultater, utviklingstrekk og utfordringer for sektoren på en del utvalgte områder. Publikasjonen [Status Kommune](#) kommer ut årlig og skal gi et oppdatert bilde av tilstanden samt lengre tidsserier.

For femte år på rad gir KS ut en helhetlig publikasjon, en kommunal kunnskapsbank, som belyser utviklingen og utfordringene i kommunene og fylkene innenfor noen utvalgte samfunnsområder. Status Kommune består i år av 123 utvalgte indikatorer, i all hovedsak med lengre tidsserier. I denne publikasjonen, og [den digitale kartløsningen](#) som følger med, finnes et oppdatert bilde og nyttig kunnskap om status, resultater, utviklingstrekk og utfordringer for sektoren.

Lytt også til podkast: [Om Status kommune](#) (KS-podden "Der livet leves")

Status Kommune 2023 gir et oppdatert bilde av tilstanden på områder som den økonomiske utviklingen, demografi, tjenesteproduksjon, arbeidsliv og lokaldemokrati, klima og miljø og digitalisering og innovasjon i kommuner og fylker. KS har også sett nærmere på noen utviklingstrekk i byer og tettsteder og omstillingskraft i næringsutviklingen. Oppfølgingen av FNs bærekraftsmål står sentralt, og KS viser hvilke av bærekraftsmålene de ulike kapitlene er relatert til.

Kildene er dels egne KS-undersøkelser, men KS har også i stor grad benyttet SSBs statistikker, [Innbyggerundersøkelsen til DFØ](#), Norsk Monitor og andre kilder. KS bruker også framskrivninger for å få en oppfatning av hvordan framtiden vil se ut. En god del av indikatorene kan hentes ut for egen kommune eller fylkeskommune i den foran nevnte kartløsningen.

Nedenfor finner du noen av hovedpunktene fra Status Kommune 2023:

- Norske kommuner blir stadig mer mangfoldige. I 2022 hadde nesten 16 prosent av befolkningen innvandrerbakgrunn. Samtidig er det mange grupper i befolkningen som opplever utenforskap på ulike måter. Blant annet blir det flere fattige husholdninger.
-

- Høyere befolkningstetthet øker presset på vann og grønne områder, og bare tre av ti som bor i de største byene har nå tilgang til nærturterreng.
- Overraskende høye skatteinntekter bidro til høy inntektsvekst og gode økonomiske resultater i kommunesektoren også i 2022, til tross for at prisveksten også ble langt høyere enn forutsatt i Nasjonalbudsjettet.
- Innbyggerne er svært fornøyde med tilværelsen, og gir tilfredsheten 76 av 100 mulige poeng. Det er brannvesenet og folkebiblioteket som oppnår høyest skår av de kommunale tjenestene. Plan- og bygningskontoret og kollektivtransporten får lavest skår av de kommunale tjenestene.
- Krigen i Ukraina har ført til den største flyktningkrisen i Europa siden 2. verdenskrig, og i 2022 bosatte norske kommuner nesten 32 000 flyktninger, som er flere enn noensinne på ett år. De ukrainske flyktningene bidro til at landets befolkning økte med 1,2 prosent i 2022, det dobbelte av i 2021.
- Innbyggerne har godt inntrykk av barnehage og grunnskole, mens videregående opplæring/skoler får en skår som tilsier at innbyggerne bare er delvis fornøyde. Endringene er små siden 2017.
- 1 av 5 ungdommer er ensomme. Andelen av de unge som føler seg ensomme er i økning. Det kan være mange ulike årsaker til dette. Heldigvis svarer de fleste unge at de har en venn, men de to siste årene har vist en nedgang. Mange unge faller ut av videregående opplæring, og antall unge uføre øker.
- Andelen eldre er høyest i små kommuner, men har økt i alle kategorier kommuner. Økningen er imidlertid minst i de største kommunene.
- Klima- og miljøutfordringene øker. Siden 1990 har utslippene av klimagasser i Norge vært ganske stabile, mens skogens opptak av klimagasser har økt. Det bygges årlig ned om lag 50 000 dekar med arealer, og arealbruksendringer er den største trusselen mot naturmangfoldet.
- Økt befolkningstetthet i byer og tettsteder gjør at tilgangen til nærturområder og leke- og rekreasjonsarealer er under press.
- Deltakelse i frivilligheten har gått noe opp fra 2021, men er fortsatt ikke på nivå med aktiviteten før koronaepidemien. [Frivillighetsbarometeret 2022](#) viser at 57 prosent har gjort frivillig arbeid det siste året.
- Kommunesektoren er landets største offentlige arbeidsgiver- og tariffområde, og står for over én femtedel av den samlede sysselsettingen i Norge.
- Blant de ansatte i kommunene og fylkeskommunene økte andelen heltidsansatte i løpet av tiårsperioden 2012–2022 fra 49 prosent til 59 prosent.

Kilde: KS

<https://www.ks.no/fagomrader/statistikk-og-analyse/status-kommune/status-kommune-2023/>

NKRF – kontroll og revisjon i kommunene, Haakon VII's gate 9, Postboks 1417 Vika, 0115 Oslo, Telefon: 23 23 97 00,
Epost: post@nkrf.no

Personvernerklæring | © NKRF 2023

Eierskapsmelding – Rennebu kommune

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	3
2. Rennebu kommunes eierskapspolitikk	4
2.1 Motiv for eierskap	4
2.2 Retningslinjer for eierskap, ledelse og kontroll av selskap	4
3. Selskapsformer	8
3.1 Valg av selskapsform	8
3.2 Kommunale foretak (KF)	8
3.3 Interkommunalt samarbeid (§ 27-selskap etter LOV-1992-09-25-107)	9
3.4 Vertskommunesamarbeid	9
3.5 Interkommunale selskaper (IKS)	10
3.6 Aksjeselskap (AS)	11
3.7 Samvirkeforetak (SA)	11
4. Eierinteresser	12
4.1 Aksjeselskap	13
4.1.1 Trønder Energi AS	13
4.1.2 Kommunekraft AS	13
4.1.3 Kvikne-Rennebu Kraftlag AS	14
4.1.4 Rosenvik AS	14
4.1.5 Nasjonalparken Næringshage AS	14
4.1.6 RE Midt Næring AS	15
4.1.7 Torget i Rennebu AS	15
4.2 Samvirkeforetak	16
4.2.1 Revisjon Midt-Norge SA	16
4.3 Interkommunale selskap	16
4.3.1 Trøndelag Brann og Redning IKS	16
4.3.2 Interkommunalt Arkiv Trøndelag IKS	17
4.3.3 Midt-Norge 110-sentral IKS	17
4.3.4 Kontrollutvalg Fjell IKS	17
4.4 Interkommunalt samarbeid (§§ 27 og 28)	18
4.4.1 Plankontoret for Oppdal og Rennebu	18
4.4.2 Legevakten i Orkdalsregionen (LiO)	18
4.4.3 Barneverntjenesten Oppdal og Rennebu	19
4.4.4 NAV Oppdal og Rennebu	19
4.4.5 Gauldalsregionen	19
4.5 Andelslag	19
4.5.1 Allskog BA	20
4.5.2 Biblioteksentralen AL	20
4.5.3 Meldal lakseklekkeri AL	20

1. Introduksjon

Eierskapsmeldingen er en politisk viljeserklæring og et prinsipielt tverrpolitisk styringsdokument. Først og fremst for kommunens folkevalgte, men også for kommunedirektøren og administrasjonen. For å oppnå god eierstyring er det nødvendig med tverrpolitisk forståelse av hensikten med eierskapet og at denne er forutsigbar over tid.

Målet med eierskapsmeldingen er å etablere og sikre rutiner for systematisk, politisk og administrativ oppfølging av selskapene (herunder kommunale foretak) Rennebu kommune har eierinteresser i. Det forutsettes et aktivt, forutsigbart og langsiktig eierskap og at selskapene drives i tråd med vedtekter og formål.

Eierskapsmeldingen setter også rammer for kommunedirektørens oppfølging av selskapene. Eierskapsmeldingen etableres for 4 år av gangen, men kan justeres ved behov i løpet av perioden som følge av vesentlige endringer.

Kommunens eierpolitikk beskriver de overordnede premisser for kommunens forvaltning av foretak og eierskapsandeler. Den skal synliggjøre kommunens strategi for sitt eierskap, og gi tydelige styringssignaler for det enkelte selskap i samsvar med de målsettinger og strategier kommunen har for sitt eierskap.

Eierprinsippene faller inn under eierpolitikken og setter forventningene til alle selskaper kommunen har eierinteresser i. Eiers forventninger til samfunnsansvar, meroffentlighet, premisser for valg av selskapsstyrer og forventninger om utbytte og avkastning er en del av prinsippene kommunen legger til grunn. Prinsippene sier også noe om kommunens krav til seg selv i eierrollen. Kommunens målsettinger og formål med det enkelte selskap uttrykkes i eierstrategien.

2. Rennebu kommunes eierskapspolitikk

2.1 Motiv for eierskap

Utgangspunktet for en god eierskapspolitikk er å tenke gjennom hva som er motivet med eierskapet. Det kan være naturlig å skille mellom 4 motiv for kommunalt eierskap:

Finansielt motivert. Selskap der motivet og hovedbegrunnelsen for eierskapet er muligheter for økonomisk utbytte og avgrensing av kommunen sin økonomiske risiko. Formålet er naturlig for selskap som er forretningsmessig orientert, og der bedriftsøkonomiske kriterier for lønnsomhet ligger til grunn for selskapet sitt arbeid.

Politisk motivert. Selskap der motivet er en samfunnsnyttig og strategisk posisjonering av kommunen/regionen. Verken økonomi eller hensynet til tjenesteproduksjonen er en viktig begrunnelse for slikt eierskap.

Effektivisering av tjenesteproduksjonen. Selskap som i hovedsak er motivert og grunnlagt med forventning om mer effektiv tjenesteproduksjon og bedre forvaltning.

Samfunnsøkonomisk motivert. Selskap som er motivert i at kommunen gjennom slike selskap vil oppnå totalt sett mer samfunnsøkonomisk gunstige resultat. Offentlig engasjement og styring i oppgaveløsningen vil være en sentral begrunnelse for slikt eierskap.

2.2 Retningslinjer for eierskap, ledelse og kontroll av selskap.

KS har utarbeidet 19 råd om kommunalt eierskap. Rennebu kommune sine retningslinjer tar utgangspunkt i disse rådene.

1. Obligatorisk opplæring av og informasjon til folkevalgte

Råd fra KS: Omfanget av fristilling i egne selskap øker. Samtidig viser undersøkelser at lokalpolitikere har liten kompetanse i eierstyringsmulighetene. Derfor anbefales det å la folkevalgtopplæringen omfatte eierstyring av virksomhet som er skilt ut i egne selskap.

Rennebu kommune bør gjennomføre opplæring i eierstyring i forbindelse med den obligatoriske folkevalgtopplæringen etter hvert kommunestyrevalg.

2. Utarbeidelse av eierskapsmeldinger

Råd fra KS: Det anbefales at slike meldinger gir oversikt over virksomhet som er lagt ut i selskaper og samarbeidsorgan, at man nedfeller prinsipper for eierstyring for de ulike selskapsformene, og at man gjennomfører formålsdiskusjoner og strategidrøftinger for hvert enkelt selskap. Et kommunalt oppnevnt eier forum, anbefales årlig å gjennomgå og eventuell revidere eierskapsmeldingen.

Rennebu kommune sin eierskapsmelding bør oppdateres av kommunestyret selv annet hvert år, og gjennomgå en grundig revidering en gang i hver valgperiode samtidig med kommuneplanen.

3. Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi og selskapsavtale/vedtekter

Råd fra KS: Selskapets virksomhet bør tydeliggjøres i vedtektene. Formålsangivelsen som bygger på eierskapsmeldingen, bør vurderes med jevne mellomrom for å se om det er behov for endringer.

Rennebu kommune bør ha et langsiktig og ansvarlig perspektiv på sitt eierskap i ulike selskap. Målet med eierskapet bør være tydelig, og gå fram av selskapsavtalen/ vedtektene. Samfunnsansvar, åpenhet, likestilling og etikk må vurderes.

4. Vurderinger og valg av selskapsform

Råd fra KS: Det er eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset virksomhetens formål, eierstyringsbehov, markedsmessige forhold og konkurranseregelverket.

Ved spørsmål om oppretting av selskap eller endring av selskapsform bør Rennebu kommune legge vekt på følgende vurderingstema:

- Muligheten for politisk styring
- Økonomisk ansvar og risiko for kommunen

5. Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet

Råd fra KS: Selskaper som driver med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet bør som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå mulighet for rolleblanding og kryss-subsidiering.

For selskap som både driver monopol- og konkurransevirkosomhet bør Rennebu kommune ha en særskilt vurdering av selskapsorganiseringen.

6. Tilsyn og kontroll

Råd fra KS: Det anbefales at kommunestyret fastsetter regler for hvilke eierstyringsdokumenter som bør sendes til kontrollutvalget som grunnlag for selskaps- og forvaltningskontroll, og at kontrollutvalget er til stede ved selskapets generalforsamlinger

Kontrollutvalget bør utarbeide en årlig plan for gjennomføring av selskapskontroll. Ved kontrollgjennomføring bør eierskapsmeldingen være det mest sentrale eierstyringsdokumentet.

7. Sammensetning og funksjon til eierorgan

Aksjeloven sier ikke noe om hvem som skal møte som aksjonær i generalforsamlinger. Etter kommuneloven vil det være kommunestyret selv med mindre noe annet er bestemt.

Råd fra KS: For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner politisk ledelse som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Det er sentralt at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierorgan og kommunestyre i forkant av generalforsamlingen.

Ordføreren er Rennebu kommune sin eierrepresentant under generalforsamlinger i aksjeselskap. Varaordføreren kan møte i stedet for ordføreren. I selskap hvor kommunen eier mer enn 30% av aksjene bør Rennebu kommune alltid være representert under generalforsamlinger. Ordføreren vurderer selv behovet for å være til stede i selskap hvor kommunen har mindre eierandel. I andre saker enn ordinære generalforsamlingsaker iht. aksjeloven skal ordføreren innhente mandat fra kommunestyret, jfr pkt 8.

8. Gjennomføring av eiermøter

Råd fra KS: Anbefalingen er en presisering av aksjelovens regler knyttet til generalforsamling, hvor det vektlegges at møtet skal være en effektiv møteplass for aksjonærer og styre. Dette sikres gjennom gode rutiner for innkalling, saksbehandling og fullmakts erklæringer.

Rennebu kommune bør ha et klart skille mellom de politiske funksjonene som utøves i kommunalt valgte organ, og selskapsfunksjonene som utøves i selskapenes styrende organ. I saker til generalforsamlingen hvor det kreves en forutgående politisk avklaring, bør kommunens forvaltningsregler for saksforberedelse og saksutsendelse følges.

9. Eiers krav til profesjonelle styre i kommunal sektor

Råd fra KS: Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammer for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede egenskaper som utfyller hverandre sin kompetanse.

Den samlede kompetansen i styret skal vurderes i forhold til selskapets spesifikke formål. Et styre skal både ha den nødvendige kompetanse til å følge opp eierens forventninger, generell ledelseskompetanse, og kompetanse innen selskapets virksomhetsområder. I forkant forbereder kommunedirektørens styringsrammer etter ønsker fra valgkomitéen.

10. Valgkomité for styreutnevning i aksjeselskap og interkommunale selskaper

Råd fra KS: Ved valg av styre til aksjeselskaper bør det nedsettes en valgkomité som har ansvar for å sikre et styre med komplementær kompetanse og å foreslå styrehonorar.

Funksjonen som valgkomité for styreutnevning skal utøves av formannskapet. Formannskapet fremmer innstilling til kommunestyret. I forkant forbereder kommunedirektøren etter ønske fra valgkomitéen kriterier for styrets komplementære kompetanse.

11. Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

Råd fra KS: For å sikre utviklingen av nødvendig kompetanse i styret, anbefales det å innføre rutiner for evaluering og utvikling av kompetanse.

Styrelederen har hovedansvaret for å sikre at styrearbeidet fungerer godt.

12. Styresammensetning i konsernmodell

Råd fra KS: Styre i morselskap bør ikke sitte som styre i datterselskap.

Ved konsernorganisering bør datterselskap ha andre styremedlemmer enn morselskapet.

13. Oppnevning av vararepresentanter

Råd fra KS: Dersom det oppnevnes vara til styret bør det være en ordning med numerisk vara for å sikre kontinuitet.

Rennebu kommune bør som hovedregel ha ordninger med numerisk valg av vararepresentanter.

14. Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

Etter forvaltningsloven er folkevalgte nå automatisk inhabile dersom de har en sentral posisjon i selskapet som er part i en sak. Regelen omfatter bare selskap som er organisert som selvstendige rettssubjekt.

Råd fra KS: Det anbefales å unngå styresammensetning der medlemmene jevnlig blir vurdert i forhold til habilitetsreglene.

Når det er aktuelt å velge ledende politikere inn i selskapsstyret, skal det foretas en særskilt vurdering av hvilke habilitetsproblemer som kan oppstå.

15. Kjønnrepresentasjon i styrene

Råd fra KS: Det bør tilstrebes lik kjønnrepresentasjon uavhengig av organisasjonsform.

Uavhengig av selskapsform vil Rennebu kommune arbeide for lik kjønnrepresentasjon i styret. Dette gjelder også selskapenes datterselskap.

16. Godtgjøring til styremedlemmer

Råd fra KS: En prinsipiell diskusjon bør foretas i forbindelse med Eiermeldinger. Honoraret bør reflektere styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet.

Den faste godtgjørelsen til styremedlemmer bør reflektere selskapets kompleksitet og omfang, og lønns- og godtgjørelsesnivået i Rennebu kommune.

17. Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

Råd fra KS: Det anbefales at utskilte selskaper bør søke medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon.

For selskap som er organisert som selvstendige rettssubjekt bør styret vurdere behovet for å være medlem i en arbeidsgiverorganisasjon.

18. Utarbeidelse av etiske retningslinjer

Råd fra KS: Eieren bør påse at selskapet utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Rennebu kommune ønsker at etiske prinsipper og samfunnsansvarlig forretningsdrift blir forankret i selskap som kommunen eier eller har eierinteresser i. Styret står ansvarlig for at etiske retningslinjer blir utarbeidet og fulgt opp.

19. Kommunedirektørens rolle i kommunale foretak

Råd fra KS: Kommunedirektøren tilsynsmyndighet over for KF'er bør tydeliggjøres, bl.a. ved at man unngår rolleblanding mellom ledelses- og tilsynsfunksjonene.

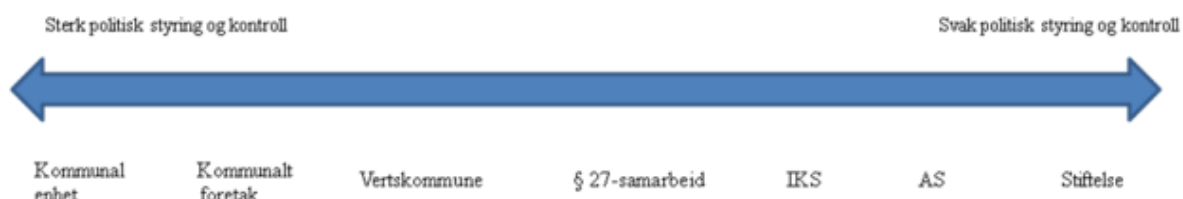
Kommunedirektøren eller hans underordnede skal ikke sitte i styre for selskap der kommunen har eierinteresser. For kommunale foretak skal kommunedirektøren utøve tilsynsfunksjoner på vegne av kommunestyret, og kan på eget initiativ fremme saker for kommunestyret som berører KF'enes virksomhet.

3. Selskapsformer

3.1 Valg av selskapsform

I de tilfeller selskapsdannelse er aktuelt, står kommunen i prinsippet fritt til selv å velge selskapsform. Ved vurderingen av hvilken selskapsform som er mest formålstjenlig, vil flere tema være aktuelle. Som et minimum bør følgende vurderes:

- Muligheten for politisk styring
 - Økonomisk ansvar og risiko for kommunen
 - Selskapets frihet og fleksibilitet
 - Juridisk status (forvaltningslov, offentlighetslov, anskaffelsesregler og moms- og skattelov)
- Muligheten for styring og kontroll kan illustreres slik:

3.2 Kommunale foretak (KF)

Kommunale foretak er en del av kommunen som rettssubjekt, og er underlagt kommunestyret som øverste myndighet. Gjennom vedtektenes formålsbestemmelser fastsetter kommunestyret den virksomheten som foretaket skal drive og den ytre rammen for styrets myndighet. Kommunestyret kan gjennom vedtektene eller andre typer vedtak gi bindende pålegg for foretaket.

Kommunedirektøren har tilsynsmyndighet over for foretakene.

Reglene om kommunale foretak tar særlig sikte på å gi et alternativ for mer selvstendig organisering av kommunale oppgaver. Organisasjonsformen benyttes som regel når både forretningsmessige og samfunnsmessige hensyn skal ivaretas. Det er imidlertid ikke begrensninger i selve loven med hensyn til hvilke oppgaver kommunen kan legge inn i et kommunalt foretak.

Foretaket skal ha vedtekter som angir foretakets formål. I vedtektene kan det fastsettes at styrets vedtak i nærmere angitte saker må være godkjent av kommunestyret selv for å være bindende for kommunen.

Foretaket skal ledes av et styre med alminnelig myndighet til å treffe avgjørelser i foretakets saker. Dersom ikke annet er bestemt, er det kommunestyret selv som velger styremedlemmer. Styret ansetter daglig leder. Etter kommunelovens § 9-3 kan styrets selvstendige myndighet begrenses ved

vedtektsbestemmelser som fastsetter at nærmere angitte saker må være godkjent av kommunestyret for å være bindende for kommunen.

Styret i foretaket ansetter daglig leder. Daglig leder står i et direkte underordnings- og ansvarsforhold til styret, og har ansvaret for foretakets daglige drift.

Et kommunalt foretak er underlagt kommunestyrets budsjettmyndighet. Dette betyr at kommunens budsjett setter rammer for foretakets virksomhet, og styret er bundet av kommunens budsjett. Foretakets forpliktelser er kommunens forpliktelser, og kommunen er kontraktspartner i de avtaler som foretaket inngår.

Kommunestyrets styrings- og kontrollmuligheter er mer omfattende enn i selvstendige selskaper. Forskriften til Kommuneloven gir regler om årsbudsjett og økonomiplan og krav til årsregnskap og årsberetning. Kontrollutvalget skal behandle regnskap og årsberetning før disse går til kommunestyret. Kommunale foretak har en selvstendig stilling i forhold til kommunens administrasjon. Kommunedirektøren har ikke instruksjonsmyndighet overfor daglig leder, men derimot en kontrollfunksjon. Som en del av dette kan kommunedirektøren instruere daglig leder om å utsette iverksettingen av en sak til den har blitt behandlet av kommunestyret. Kommunedirektøren skal i slike saker legge frem sin vurdering og innstilling til kommunestyret.

3.3 Interkommunalt samarbeid (gml. kommunelov)

§ 27 i kommuneloven har regler om samarbeidsavtaler mellom kommuner og/eller fylkeskommuner når samarbeidet er organisert med eget styre. Gjennom vedtektene kan et interkommunalt samarbeid gis ansvar og myndighet slik at det er et eget rettssubjekt, men dette er ikke noe krav. Samarbeidsformen er utformet med tanke på driftsmessig og administrativt samarbeid, og offentlig myndighetsutøvelse kan ikke være omfattet.

Styret for interkommunalt samarbeid må tildeles en viss selvstendig avgjørelsesmyndighet, men den må være begrenset til avgjørelser som angår virksomhetens drift og organisering. Styrets rolle i forhold til samarbeidskommunene må utformes i vedtektene. Et interkommunalt samarbeid er underlagt forvaltningslovens regler om saksbehandling, inhabilitet, taushetsplikt osv.

Kommunestyret gjør selv vedtak om opprettelse av styre. Det interkommunale styret kan bare kunne handle på vegne av deltakerne i samsvar med fullmakter fra kommunestyret.

Vedtektene skal inneholde bestemmelser om formål, hvor vidt deltakerkommunene skal gjøre innskudd, og hvor vidt styret har myndighet til å ta opp lån eller på annen måte pådra deltakerne økonomiske forpliktelser. Bestemmelser om eierstyring kan innarbeides i vedtektene, for eksempel om at enkelte typer saker skal legges frem for deltakerkommunene før styret fatter vedtak i saken.

3.4 Vertskommunesamarbeid (gjeldende kommunelov)

Vertskommuneløsninger er hjemlet i kommunelovens § 20. Modellen er utviklet for samarbeid mellom kommuner på områder av forvaltningsmessig karakter, og har som mål å legge til rette for samarbeid om kommunens lovpålagte kjerneområder. Organiseringen har to varianter:

- Administrativt vertskommunesamarbeid (§ 20-2)
- Vertskommune med en felles folkevalgt nemnd (§ 20-3)

På områder hvor beslutninger er av prinsipiell betydning med stor grad av skjønnsutøvelse skal modellen med felles folkevalgt nemnd benyttes. Denne nemnda har da ansvaret for at oppgavene blir løst innenfor rammen av delegasjon fra deltakerkommunene, som blir regulert gjennom en avtale. Kommunestyrene skal delegere samme type kompetanse til nemnda. Nemnda kan igjen

delegere myndighet til vertskommunens administrasjon til å treffe vedtak i enkeltsaker eller type saker som ikke er av prinsipiell betydning. Folkevalgte organ i vertskommunen har ikke instruksjons- eller omgjørelsesmyndighet på avtalens virkeområde, men en samarbeidskommune kan gi vertskommunen instruks om utøvelsen av den delegerte myndigheten i saker som gjelder alene for samarbeidskommunen eller berørte innbyggere.

Tilsvarende skal den administrative modellen benyttes på områder der det vurderes at løpende beslutninger ikke er av prinsipiell betydning. Her delegeres ansvar for oppgavene direkte fra administrasjonen i deltakerkommunen til administrasjonen i vertskommunen.

I et vertskommunesamarbeid skal det opprettes en samarbeidsavtale. Avtalen skal vedtas av kommunestyret selv. Avtalen skal som minimum inneholde følgende:

- Deltakere og hvilken kommune som er vertskommune.
- Hvilke oppgaver og avgjørelsesmyndighet som legges til vertskommunen.
- Tidspunktet for overføring av oppgaver og avgjørelsesmyndighet.
- Underretning til deltakerne om vedtak som treffes i vertskommunen.
- Det økonomiske oppgjøret mellom deltakerkommunene og vertskommunen.
- Nærmere regler om uttreden og avvikling av samarbeidet.

Det er vertskommunen som er arbeidsgiver for oppgavene som er lagt til vertskommunen både for modellen med og uten nemnd. Et samarbeid vil som oftest medføre at vertskommunen får økt behov for arbeidskraft. Som oftest vil arbeidsmiljølovens bestemmelser om virksomhetsoverdragelse komme til anvendelse, slik at vertskommunen har plikt til å ansette personale fra deltakerkommunene.

3.5 Interkommunale selskaper (IKS)

Kommunesamarbeid kan organiseres etter loven om interkommunale selskaper. Et IKS er et eget rettssubjekt, som både rettslig og økonomisk er skilt fra deltakerkommunene. Selskapet har følgelig sin egen formue og sine egne inntekter, og svarer selv for sine forpliktelser. Det er selskapet selv som inngår og er part i avtaler.

Det er bare kommuner og fylkeskommuner som kan være deltakere i et IKS. Det skal opprettes en selskapsavtale, som blant annet angir selskapets formål, deltakere, den enkelte deltakers eierandel i selskapet, antall styremedlemmer og antall medlemmer i representantskapet.

Selskapet skal ha et representantskap hvor samtlige deltakere er representert med minst en deltaker. Representantskapet oppnevnes av deltakernes kommunestyre, og er selskapets øverste organ. Kommunestyret har instruksjonsmyndighet over for egne representanter.

Representantskapet vedtar selskapets budsjett, men dersom budsjettet forutsetter tilskudd fra deltakerne, er ikke vedtaket endelig før budsjettet er behandlet etter kommunelovens regler. Styret velges av representantskapet. Styret har ansvaret for at selskapet drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, årsbudsjettet og andre rammer som blir fastsatt av representantskapet. Styret ansetter daglig leder, med mindre selskapsavtalen sier at dette skal gjøres av representantskapet. Lederen står i direkte linje under styret, som over seg har representantskapet, der medlemmene er ansvarlig over for de kommunestyrene som har valgt dem. Den enkelte deltakerkommune kan dermed ikke utøve eiermyndighet direkte overfor selskapets styre eller administrasjon.

Hver av deltakerne har et ubegrenset ansvar for en brøkdel av selskapets økonomiske forpliktelser. Gjennom selskapsavtalen kan ansvaret begrenses, men samlet skal deltakernes ansvarsandeler summere seg til selskapets samlede forpliktelser.

3.6 Aksjeselskap (AS)

Et AS er regulert av aksjeloven. Selskapet er et eget rettssubjekt, hvor ingen av deltakerne har personlig ansvar for selskapets forpliktelser, men bare den innskutte kapitalen. Loven er utformet med tanke på virksomhet som har egne inntekter og som driver næringsvirksomhet. Et aksjeselskap som ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser skal tas under konkursbehandling. Et motstykke til ansvarsbegrensningen er at selskapets eiere ikke rår fritt over selskapets inntekter og formue.

Loven setter ingen grenser for hvem som kan være aksjeeiere. Selskapsformen kan derfor være tjenlig når man ønsker å ha ulike grupper av eiere, og når kommunen ønsker å ha et helt avklart begrenset ansvar. De kommunalrettslige reglene om hvilke kommunale oppgaver som kan overlates til andre kan sette grenser for hva slags virksomhet et aksjeselskap med kommunal deltakelse kan utøve.

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, og kan treffe vedtak i alle foretaks saker med mindre loven forbeholder avgjørelsesmyndigheten til andre organer. I generalforsamlinger møter kommunen normalt med en person. Kommunestyret kan før generalforsamlingen avholdes treffe vedtak som binder opp representantens stemmegivning på generalforsamlingen. I selskap hvor kommunen eier samtlige aksjer, kan kommunestyret beslutte at et samlet kommunestyre skal utgjøre generalforsamlingen.

- Kommunestyret eller andre kommunale organ har gjennom aksjeloven ingen, direkte innflytelse, på hvordan et kommunalt aksjeselskap skal forvaltes. Det kan imidlertid vedtektsfestes at visse saker skal behandles av generalforsamlingen. En kommune kan imidlertid øve innflytelse på selskapets drift også på andre måter:
- Dersom selskapet mottar kommunalt tilskudd, kan det settes vilkår for støtten.
- Kommunen kan øve innflytelse gjennom i egenskap av sin rolle som offentlig myndighet ved ulike kommunale tillatelser og reguleringer etter alminnelige offentligrettslige regler.
- Aksjeloven er ikke til hinder for uformell kontakt mellom politisk nivå og selskapet styre.
- Gjennom eierskapsmelding kan kommunen signalisere over for styre og daglig leder hvilke forventninger kommunestyret har til selskapet.

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet, ansetter daglig leder, og er daglig leders overordnede.

3.7 Samvirkeforetak

Samvirkeforetak er en egen organisasjonsform som reguleres av lov om samvirkeforetak. Dette er en foretaksmodell med lange tradisjoner, men som ble nærmere regulert i lov først fra 2008. Denne organisasjonsformen erstattet da bl.a. den tidligere brukte selskap med begrenset ansvar (BA). Samvirkeforetak er relativt godt utredet for kommunal virksomhet. 16 Dette nevnes også eksplisitt som en mulighet i lovforarbeidene. 17 Organisasjonsformen brukes fortsatt i noe begrenset omfang av kommuner, men later til å bli mer populær, blant annet fordi den er noe mer fleksibel en IKS-formen.

Et samvirke er en sammenslutning som har som hovedformål å ivareta medlemmenes økonomiske interesser enten som forbrukere, leverandører eller tilsvarende. Hovedprinsippet er at de som driver eller drar nytte av virksomheten også skal ha styring med den og ta del i eventuelt overskudd. Loven har derfor omfattende regulering av prosedyrer for medlemmenes styring og rett til innflytelse.

Samvirkeloven oppstiller fem krav til et samvirke i § 1:

- Det må foreligge en sammenslutning av aktører, dvs. det må være mer enn ett medlem og de må ha en felles aktivitet (sammenslutningskriteriet).

- Det må være et økonomisk formål, dvs. at medlemmene må motta en ytelse som har økonomisk verdi (formålskriteriet).
- Det må være et krav om omsetning mellom foretak og medlem, dvs. at det må foregå en samhandling som har en økonomisk verdi (omsetningskriteriet). 16 Se bl.a. Selle og Larsen (2014) «Samvirkeforetak for kommuner», KS Advokatene, <http://www.ksbedrift.no/media/1363/utredning-om-samvirkefortak.pdf> 17 Se bl.a. Ot.prp. nr. 21 (2006-2007) "Om lov om samvirkeforetak (samvirkeoven)", kapittel 6.1., s. 70. 13
- Eventuell utdeling av avkastning skal fordeles etter omsetning (fordelingskriteriet)
- Deltakernes ansvar er begrenset til eventuelt innskudd (ansvarsbegrensning) Samvirkeforetak er basert på medlemskap, ikke eierskap. Medlemskapet skal i utgangspunktet være åpent for alle som kan få sine behov dekket gjennom selskapet, og man kan også tre ut gjennom å sende skriftlig melding til foretaket. For å begrense medlemskapet må det foreligge saklig grunn. Eksempel på slik saklig avgrensning kan være at medlemmet må være en kommune innenfor et nærmere bestemt geografisk område. Samvirke er basert på demokratisk styring gjennom årsmøtet, som er selskapets høyeste organ, og tilsvarer i stor grad generalforsamlingen i et aksjeselskap.

4. Eierinteresser

Selskapets navn	Eierandel i selskapet	Balanseført verdi 31.12.2020	Balanseført verdi 31.12.2021
ReMidt Næring AS	3,61 %	kr 3 610	kr 3 610
Kvikne-Rennebu Kraftlag AS	14,3 %	kr 9 000	kr 9 000
TrønderEnergi AS (A-aksjer)	0,06 %	kr 2 362 771	kr 2 362 771
TrønderEnergi AS (C-aksjer)	0,01 %	kr 862 868	kr 862 868
Nasjonalparken Næringshage AS	15,28 %	kr 110 000	kr 110 000
Kommunekraft AS	0,31 %	kr 2 716	kr 2 716
Torget i Rennebu AS	50,0 %	kr 7 500	kr 7 500
Rosenvik AS	1,17 %	kr 15 000	kr 15 000
Meldal lakseklekkeri AL	Ukjent %	kr 40 000	kr 40 000
Kontrollutvalg Fjell IKS	10,63 %	kr 21 257	kr 21 257
Trøndelag Brann og Redning IKS	1,06 %	kr -	kr -
Interkommunalt Arkiv Trøndelag IKS	Ukjent %	kr -	kr -
Midt-Norge 110-sentral IKS	Ukjent %	kr -	kr -
Allskog BA	Ukjent %	kr 4 394	kr 4 394
Plankontoret for Oppdal / Rennebu	20,0 %	kr -	kr -
Revisjon Midt-Norge SA	Medlem %	kr -	kr -
Legevakten i Orkdalsregionen (LiO)	Medlem %	kr -	kr -
Barnevernstjenesten Oppdal / Rennebu	Medlem %	kr -	kr -
NAV Oppdal / Rennebu	10,0 %	kr -	kr -
Gauldalsregionen AL	Ukjent %	kr -	kr -
Biblioteksentralen AL	Ukjent %	kr 600	kr 600
IUA	0,66	Kr -	Kr 0
LVK			
KLP			
USS			
Okor			

IKP råd Trøndelag sørvest, lakseregionen og Trøndelag Sør.			
Sum		kr 3 439 716	kr 3 439 716

4.1 Aksjeselskap

4.1.1 Trønder Energi AS

Vurdering:

Trønder Energi AS, som et regionalt kommunalt eid energiselskap, er en sentral aktør av kraftforsyningen i Sør-Trøndelag. Selskapet har god kompetanse innen energiutvikling.

Eierstrategi:

Rennebu kommune vil opprettholde sin strategiske eierandel i Trønder Energi AS for å kunne følge med i energiutviklingen i Sør-Trøndelag, og for å kunne motta et forutsigbart årlig utbytte.

Vedtektsfestet formål:

Selskapets virksomhet er:

- å produsere, overføre, fordele og omsette energi,
- å bygge og drive anlegg for slik virksomhet,
- å delta i annen delvirksomhet i forbindelse med denne virksomheten, herunder annen forretningsmessig utnytting av anlegg og teknologi,
- å eie og delta i andre selskaper innen rammen av virksomheten.

Eierandel:

Rennebu kommune eier 0,06 % av A-aksjene og 0,01 % av C-aksjene. De øvrige eierne består av 22 andre kommuner i Sør-Trøndelag og Nordmøre Energiverk AS.

Organisering:

Trønder Energi er organisert som et konsern med Trønder Energi AS som morselskap og 13 datterselskap fordelt på fem forretningsområder. Åtte av datterselskapene eies 100% av Trønder Energi. Trønder Energi AS eier dessuten 49 % i Nordmøre Energiverk AS. Generalforsamlingen velger 10 medlemmer til bedriftsforsamlingen, samt en valgkomité på 3 medlemmer. Bedriftsforsamlingen velger 7 medlemmer til styret med en funksjonstid på 2 år.

4.1.2 Kommunekraft AS

Vurdering:

Rennebu kommune bør beholde sin eierandel på 0,31% ut fra en strategisk vurdering.

Eierstrategi:

Kommunekraft AS skal sikre gunstig disponering av aksjeeiernes disponible kraft, herunder konsesjonskraft for eierne, som er kommuner og fylkeskommuner.

Generelle retningslinjer:

Kommunedirektøren delegeres ansvaret for oppfølging av disponeringen av den disponible kraften.

Vedtektsfestet formål:

Selskapets formål er å formidle aksjeeiernes disponible kraft, herunder konsesjonskraft, og drive annen virksomhet i tilknytning til slik formidling.

Organisering:

Selskapet er et Non-Profit aksjeselskap som er eid av 126 kommuner, 8 fylkeskommuner og LVK. Kommuner og fylkeskommuner har 1 aksje hver, mens LVK har 186. Rennebu kommunes eierandel utgjør dermed 0,31%. Selskapet ledes av et styre med 5 medlemmer:

4.1.3 Kvikne-Rennebu kraftlag AS

Vurdering:

Kvikne-Rennebu Kraftlag AS har to ansatte, daglig leder og merkevarebygger. Aksjeeierne er fastboende med folkeregistrert adresse på Kvikne og i Rennebu, og foretak med registrert forretningskommune innenfor samme område. Kraftlagets øverste organ er generalforsamlingen. Selskapet ledes av et styre på 5 medlemmer, og det er generalforsamlingen som velger disse medlemmene. Styret ansetter daglig leder. Kraftlagets virksomhet omfatter i hovedsak elektroinstallasjon, utleie av eiendom, samt bygging og drift av produksjonsanlegg. Kraftlaget setter hvert år av midler som går til støtte til lokale allmennyttige formål.

Vedtektsfestet formål:

Selskapet har ikke som formål å skaffe aksjonærene økonomisk utbytte. Selskapets formål er å bidra til lokale allmennyttige tiltak og bistå lokalsamfunnet i Kvikne og Rennebu med trygge arbeidsplasser. Etter forslag fra styret kan generalforsamlingen likevel beslutte å utdele utbytte som kompenserer aksjonærenes kostnader til formuesskatt på aksjer i selskapet.

Eierandel og organisering:

- Aksjeselskap der eieren/aksjonærene er innbyggere på Kvikne og i Rennebu.
- Eier datterselskapet kraftlaget Rise elektro1 AS.
- Eier Skauma kraftverk.
- Medeier i Jora kraftverk AS og Gisnafallet kraftverk AS.
- Eier bygninger i Post Myrveien på Berkåk.
- Forvalter kapital etter salget av linjenettet.
- Bidrar gjennom allmennyttige tiltak til bolyst.
- Rennebu kommune eier 1,25 % av aksjene

4.1.4 Rosenvik AS

Rosenvik AS er en moderne arbeidsinkluderingsbedrift siden 1962, godt forankret som en betydelig hjørnesteins- og samfunnsbedrift i lokalsamfunnet.

Rosenvik er en av landets omtrent 100 arbeidsinkluderingsbedrifter, og har et bredt tilbud til arbeidssøkere. Dette kan du lese mer om under fanene Arbeidsliv og Kompetanse. Vi har en stab på i overkant av 20 ansatte med høy og relevant kompetanse. I tillegg har vi til enhver tid ca. 100 personer tilknyttet oss gjennom ulike tiltak.

Hovedkontoret vårt er på Orkanger, og vi har en stor avdeling i Meldal.

Eierandel:

Følgende enkeltaksjonærer eier hver mer enn 5 % av de 5133 aksjene:

- Orkland kommune 55,30 %
- Oppdal kommune 31,20 %
- Skaun kommune 7,87 %
- Rennebu kommune 1,17%.

Til sammen eier disse kommunene 95,54 % av aksjene.

Rennebu kommune innehar 1,14 % av aksjene.

4.1.5 Nasjonalparken Næringshage AS

Nasjonalparken Næringshage har som overordnet målsetning å skape et attraktivt utviklings- og kompetansemiljø i Oppdal og Rennebu. Vi legger til rette for, og støtter opp de aktiviteter og prosjekter som springer ut fra bedriftene. Vi samarbeider tett med Oppdal og Rennebu kommune til det beste for hele regionen. Regionale planer fra Trøndelag fylkeskommune og nasjonale satsinger fra Kommunal- og regionaldepartementet, SIVA og Næringsdepartementet er lagt til grunn for virksomheten.

Næringshagen bidrar med utvikling gjennom å:

- legge til rette for bedriftsetableringer.
- legge til rette for videreutvikling og vekst i eksisterende bedrifter.
- legge til rette for økt verdiskaping hos bedriftene som er målbedrifter.
- sette søkelys på økonomisk merverdi for bedriftene tilknyttet næringshagemiljøet.
- lette tilgangen til internasjonale markeder for bedriftene i og tilknyttet miljøet.
- bidra til kobling av relevante nettverk regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Eierandel:

Rennebu eier 15,28 %.

4.1.6 ReMidt Næring AS

Vurdering:

Dette er et interkommunalt samarbeid mellom Rennebu kommune og kommuner i Møre og Trøndelag, der målet er effektiv håndtering av avfall og slam.

Eierstrategi:

Målet for RE Midt Næring as, er at håndtering av avfall og slam interkommunalt løses effektivt og kostnadsbesparende for brukerne og i samsvar med krav og regler i gjeldende lovverk.

Generelle retningslinjer:

RE Midt Næring as, må løpende vurdere håndtering av avfall og slam i samsvar med eierstrategien som innebærer gunstig logistikk-løsning for innsamling, transport, behandling og disponering av slam, næringsavfall og farlig avfall i regionen.

Vedtektsfestet formål:

Planlegge, bygge og drive anlegg for innsamling, transport, behandling og disponering av alt husholdningsavfall i medlemskommunene.

Å utnytte ressursene i avfallet i størst mulig grad, og å tilstrebe en størst mulig utnyttelse på høyest mulig nivå.

Selskapet kan også ta hånd om innsamling, transport, behandling og disponering av slam, næringsavfall og farlig avfall i regionen.

Eierandel:

Rennebu eier 3,61 %. Det er totalt 17 eierkommuner hvor eier andel beregnes ut fra folketallet i kommunen.

Organisering:

Organisert som et IKS. Selskapets representantskap består av 11 medlemmer. Kristiansund kommune har 2, og de øvrige deltakerne 1 medlem hver. Styret består av 5 medlemmer pluss 2 varamedlemmer.

Rennebu har 1 styremedlem.

4.1.7 Torget i Rennebu AS

Vi eier 50 % av aksjene i det nye torget i Rennebu.

Selskapet skal bidra til økt trivsel og å gjenskape Berkåk sin identitet og image som noe mer enn et veikryss og en rekke bensinstasjoner. Distriktssenteret ser at det har vært god prosjektgjennomføring, men er usikker på imageeffekten.

4.2 Samvirkeforetak

4.2.1 Revisjon Midt-Norge SA

Med 43 kommuner og Trøndelag fylkeskommune på eiersiden blir Revisjon Midt-Norge SA Norges største interkommunale revisjonsselskap. Selskapet får bred kompetanse og et tungt fagmiljø.

Om kommunen er velferdsstatens byggekloss, så er kommunal revisjonen en viktig del av fundamentet som velferdsstaten står på. Det å kvalitetssikre bruken av felleskapets midler er et viktig samfunnsoppdrag som gir trygghet for innbyggerne og lokalsamfunnene de betjener.

Revisjon Midt-Norge SA er organisert som et samvirkeforetak. Selskapet ble stiftet den 28. august 2017, da man slo sammen revisjonsselskapene KomRev Trøndelag IKS og Revisjon Midt-Norge IKS. Begge disse selskapene er medlem i KS Bedrift.

Vil sikre gode tjenester

Etableringen av Revisjon Midt-Norge SA vil sikre kommunene fortsatt kostnadseffektive og gode revisjonstjenester i årene som kommer, sier styrelederne i de to sammenslåtte selskapene Elin R. Agdestein (KomRev Trøndelag IKS) og Hans S. U. Wendelbo (Revisjon Midt-Norge IKS). Eierkommunene i det nye selskapet har ansvaret for tjenester og velferdstilbud til en befolkning på 246.000. I tillegg kommer fylkeskommunale tjenester i nye Trøndelag fylkeskommune med 440.000 innbyggere.

Med 40 ansatte får Revisjon Midt-Norge SA bred kompetanse og et tungt fagmiljø å dra veksler på. Kommunereformen – med nye Trøndelag fylkeskommune – har vært en viktig grunn til sammenslåingen.

Tjenestene er mer komplekse

En annen grunn for sammenslåingen er profesjonaliseringen av kommunene. Stadig mer komplekse og spesialiserte tjenester krever både økt kompetanse og økt kapasitet hos revisor.

4.3 Interkommunale Selskap (IKS)

4.3.1 Trøndelag brann og redningstjeneste (TBRT)

Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS, heretter kalt selskapet er et interkommunalt selskap, opprettet i samsvar med lov om interkommunale selskaper.

Denne selskapsavtalen er med virkning fra 01.01.2020.

Deltakerne har følgende eierandeler og ansvar i selskapet:

- Trondheim kommune 85,79%
- Malvik kommune 5,95%
- Oppdal kommune 2,96%
- Rennebu kommune 1,06%
- Indre Fosen kommune 4,26%

4.3.2 Interkommunalt Arkiv Trøndelag IKS

Vurdering:

Arkiveringen er nødvendig for å sikre at Rennebu kommune oppfyller arkivlovens krav og regler.

Eierstrategi:

Interkommunalt Arkiv Trøndelag IKS i samarbeid med Rennebu kommune skal sikre at det vedtektsfestede formålet om arkivering av kommunale dokumenter blir etterlevd.

Generelle retningslinjer:

Leder av sekretariatet i Rennebu kommune er delegert ansvaret for at en god kommunal arkivering blir etterlevd i samsvar med eierstrategien.

Vedtektsfestet formål:

Formålet med selskapet er å legge forholdene til rette for eiernes rasjonelle, funksjonsdyktige og effektive gjennomføring av arkivlovens intensjoner og bestemmelser. Selskapet skal kunne fungere som arkivdepot for eiernes papirbaserte og elektroniske arkiver og sørge for at materialet blir gjort tilgjengelig for offentlig bruk, forskning og andre administrative og kulturelle formål.

Selskapet skal kunne fungere som fylkesarkiv for deltakende fylkeskommuner. Selskapet er koordinator for privatarkiver i Sør-Trøndelag fylke og skal også kunne motta, oppbevare og tilgjengeliggjøre privatarkiver fra eierkommunene.

Eierandel:

Rennebu eier en prosentandel. De andre eierkommunene er 34 andre trønderkommuner og 2 fylkeskommuner.

Organisering:

Organisert som et IKS. Selskapets representantskap består av 1 medlem fra hver av deltakerne. Styret består av 5 medlemmer.

4.3.3 Midt-Norge 110-sentral IKS

Navn på kommuner som er med i samarbeidet (etter kommunesammenslåinger 1/1-20): Agdenes, Bjugn, Frøya, Hemne, Hitra, Holtålen, Klæbu, Leksvik, Malvik, Meldal, Melhus, Midtre Gauldal, Oppdal, Orkdal, Os, Rennebu, Rissa, Roan, Røros, Selbu, Skaun, Snillfjord, Trondheim, Tydal, Ørland, Åfjord.

Organisasjonsform:

Interkommunalt selskap etter lov om interkommunale selskaper (IKS-loven) av 29.01.1999

4.3.4 Kontrollutvalg Fjell IKS

Vurdering:

Egen sekretariatsfunksjon er et krav for å sikre helhetlig håndtering av kontrollutvalgets funksjon for i samsvar med lovverk og forskrifter.

Eierstrategi:

Kontrollutvalg Fjell IKS skal utføre sekretariatsfunksjonen for Rennebu kommune etter gjeldende praksis for kommunale kontrollutvalg i henhold til gjeldende lovverk og forskrifter som fremmer kommunale selskapers formål og kompetanse.

Generelle retningslinjer:

Sekretariatet må gi kontrollutvalget råd om gjeldende praksis for et kommunalt kontrollutvalg sine oppgaver i kommunale selskaper.

Vedtekstfestet formål:

Å utføre sekretariatsfunksjonen for kontrollutvalget i de deltagende kommuner i henhold til gjeldende lovverk og forskrifter. kan gå inn i selskap når dette fremmer selskapets formål og kompetanse, jf. selskapsavtalen § 8.

Eierandel:

Rennebu har en eierandel på 10,63 %. De andre eierkommunene er Alvdal, Folldal, Holtålen, Os, Oppdal, Røros, Tolga og Tynset.

4.4 Interkommunalt Samarbeid (etter gml. kommunelov)

Det vises til den generelle omtalen i kap. 3.3. Interkommunalt samarbeid er et prioritert område for Rennebu kommune. På mange områder er kommunen for liten til å bygge opp og vedlikeholde nødvendig kompetanse på egen hånd. §§27 og 28-organisering av et samarbeid er mest aktuelt på områder som har driftsmessig karakter uten innslag av myndighetsutøvelse, og hvor det vurderes som hensiktsmessig å delegerer myndighet til et eget styre.

4.4.1 Plankontoret for Oppdal og Rennebu

Vurdering:

Samarbeidet om planarbeidet med Rindal, Holtålen, Midtre Gauldal, Rennebu kommune skal fungere godt, og ha god utnyttelse av administrative ressurser som bidrar til å løse felles planoppgaver og andre tjenester til nytte for alle kommunene.

Eierstrategi:

Rindal, Holtålen, Midtre Gauldal, Oppdal og Rennebu kommuner ser nytten av det interkommunale samarbeidet mellom de fem kommunene og ønsker gradvis utvikling av konkrete tjenester etter samme mønster som §27-samarbeidet om plankontoret.

Generelle retningslinjer:

Vektlegg retningslinjer som øker forståelsen av å utvide det interkommunale samarbeidet mellom kommunene Rindal, Holtålen, Midtre Gauldal, Oppdal og Rennebu ved økt samarbeid mellom kommunedirektørene i de fem kommunene.

Vedtekstfestet formål:

Plankontoret har som formål å utvikle og utføre tjenester knyttet til planarbeid og andre tjenester som naturlig faller sammen med dette.

Eierandel:

Alle kommuner eier hver sin andel på 20 prosent.

4.4.2 Legevakten i Orkdalsregionen (LiO)

Navn på kommuner som er med i samarbeidet: Surnadal, Rindal, Hemne, Snillfjord, Hitra, Agdenes, Rennebu, Meldal, Orkdal, Skaun, Frøya

Organisasjonsform: Kommunelovens § 28 a

Vertskommune: Orkdal

4.4.3 Barneverntjenesten Oppdal og Rennebu

Oppdal og Rennebu har ved respektive kommunestyrevedtak i 2009 valgt å etablere en interkommunal barneverntjeneste for Oppdal og Rennebu, benevnt Barneverntjenesten for Oppdal og Rennebu. Denne interkommunale tjenesten trådte i kraft 01.01.10.

Oppdal kommune er vertskommune i denne interkommunale barneverntjenesten, og Oppdal har etter dette ansvar for alle tjenester etter lov om barneverntjenester for de 2 kommunene.

Fosterhjemplanen vil derfor gjelde både for Oppdal og Rennebu så lenge den interkommunale barneverntjenesten opprettholdes. Planen bygger på eksisterende økonomiske og personellmessige rammer slik disse også framgår av gjeldende budsjett og den økonomiske ansvarsfordelingen mellom Oppdal og Rennebu angitt i samarbeidsavtalen mellom kommunene.

4.4.4 NAV Oppdal og Rennebu

Med hjemmel i kommuneloven §28a & 28§b er det inngått et vertskommunesamarbeid mellom Oppdal og Rennebu kommune, om tjenesteyting etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen og lov om sosiale tjenester.

Bakgrunnen for samarbeidet ligger i at kommunene har etablert et felles NAV-kontor.

Administrative kostnader og fellesutgifter

Det vises til egne avtaler mellom Oppdal kommune, Rennebu kommune og NAV Sør-Trøndelag der det har blitt enighet om at Rennebu kommune dekker 10% av kostnadene til drift av NAV enhetene Oppdal og Rennebu.

Kostnader til lisenser er et kommunalt ansvar og er derfor ikke tatt inn i driftsavtalen mellom NAV og kommunene. Som følge av dette må kostnadene til lisens fordeles mellom kommunene ved at Oppdal betaler $\frac{3}{4}$ og Rennebu $\frac{1}{4}$.

4.4.5 Gauldalsregionen

Gauldalsregionen består av kommunene: Holtålen, Melhus, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu og Røros.

Sammensetting av styret og treffpunkter:

Styret skal bestå av en representant fra hver av kommunene i Gauldalsregionen, fortrinnsvis skolefaglig ansvarlig/på kommunedirektør nivå. Styret velger leder for 2 år. Styret bør gjennomføre minst tre årlige møter med tanke på oppdatering, budsjett og økonomi

Fokusområder:

- Styret har en viktig funksjon som bindeledd og nettverk i regionen. Styret skal ha søkelys på kvalitets- og kompetanseutvikling innenfor områdene barnehage og skole, ut fra nasjonale føringer, lover og forskrifter.
- Styret skal planlegge strategisk med tanke på realisering av felles målsettinger og aktiviteter knyttet til nasjonale og regionale føringer.

- Styret deltar i prosesser og utviklingsdager/samlinger og skal ivareta de langsiktige linjene.
- Styret har en overordnet rolle som arbeidsgruppene rapporterer til.

4.5 Andelslag

Et andelslag er en sammenslutning med hovedformål å fremme medlemmenes økonomiske interesser ved at disse deltar i foretakets virksomhet enten som forbrukere, leverandører eller på en annen lignende måte.

Overskuddet i selskapet blir fordelt på medlemmene i forhold til deres bruk av selskapet. Deltakernes ansvar for selskapet er begrenset til innskuddet i selskapet slik som i et aksjeselskap.

4.5.1 Allskog BA

Allskog er en fortsettelse av Skogeierforeningen Nord som ble omdannet til andelslag fra 2006. Andelslaget og dets eiere er tilsluttet Norsk Skogeierforbund.

Den enkelte skogeier er medlem i det lokale skogeierlaget hvor eiendommen ligger. Allskog dekker området fra Sunnmøre og Røros i sør til Kvæningen i Troms i nord. Allskogs formål er å sikre best mulig avkastning på andelseiernes eiendommer. Andelslagets hovedaktivitet er omsetning av tømmer og utmarksprodukter.

4.5.2 Biblioteksentralen AL

Biblioteksentralen AL er en kunnskapsbedrift som har spesialisert seg på å tilby produkter og tjenester til norske bibliotek. Biblioteksentralen eies av kommunene, fylkeskommunene, Kommunenes sentralforbund og Norsk Bibliotekforening.

4.5.3 Meldal lakselekkeri AL

Selskapet ble etablert med tanke på etablering av et lakselekkeri i en av Orklas sideelver. Det er ikke etablert noe lakselekkeri – og det er i dag uaktuelt med en etablering. Det er ingen aktivitet i selskapet. Styreleder opplyser at det kan bli aktuelt å sette ut rogn i ei eller flere av sideelvene til Orkla. Dette avgjøres av statlige myndigheter. I 2018 ble selskapet oppløst, og andelen vil derfor bli ført ut fra balansen i regnskapet til kommunen ila. 2022.

KONTROLLUTVALG FJELL IKS
Os Kommunehus
2550 OS I ØSTERDALEN

Melding om politisk vedtak

Deres ref:	Vår ref 2022/471-5	Saksbehandler May Grethe Solberg	Dato 24.05.2022
------------	-----------------------	-------------------------------------	--------------------

Vedtak Eierskapsmelding for Rennebu kommune

Kommunestyrets behandling av sak 12/2022 i møte den 28.04.2022:

Forslag

**Siv Kristin Remetun
Lånke**

**Tilleggsforslag:
Okor inngår i punkt 4.**

Rolf Arne Bruholt

**Tilleggsforslag:
Helsesamarbeidet inngår i punkt 4.**

Behandling

Enstemmig som innstilling med tilleggsforslag fremmet av Siv Remetun Lånke og Rolf Arne Bruholt.

Vedtak

Kommunestyret tar eierskapsmeldingen for Rennebu kommune datert 07.04.2022 til etterretning.

Kommunestyret tar sikte på at eierskapsmeldinga gjennomgås/eventuelt revideres hver valgperiode.

Kommunestyret ber om at kommunens eierskap blir gjenstand for vurdering i kommunens årsmelding.

Rennebu kommune har eierskap i følgende organisasjoner: USS, LVK, KLP, Midt-Norge IUA, Interkommunalt politisk råd Trøndelag sørvest, lakseregionen og Trøndelag Sør. Eierskapsmeldingen kompletteres med disse.

Okor og helsesamarbeidet inngår i punkt 4.

Du kan klage på vedtaket

Du har rett til å klage på vedtaket, jf. Forvaltningsloven §§ 28 og 29. Fristen for å klage er 3 uker fra du mottar dette brevet. Hvis du ønsker å klage, sender du en skriftlig klage til Rennebu kommune. Sendes på epost til postmottak@rennebu.kommune.no eller post til Rennebu kommune, Myrveien 1, 7391 Rennebu.

Med vennlig hilsen
Rennebu kommune

May Grethe Solberg
Konsulent
482 66 303
may.solberg@rennebu.kommune.no

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Kopi til:

Bent Ove Hyldmo

Vedlegg

1 Eierskapsmelding for Rennebu kommune _ revidert

RENNEBU KOMMUNE
Myrveien 1
7391 RENNEBU

Orgnr 940083672

Tilsynsrapport for RENNEBU KOMMUNE org.nr. 940083672

Vi viser til tilsyn med RENNEBU KOMMUNE TEKNISK DRIFT org.nr. 974777223

Sted:	Berkåsmoen 193, 7391 RENNEBU
Når:	01.09.2022
Til stede fra dere:	Jon Erling Meland (Byggherres representant), Otto Westmann (Koordinator for utførelsesfasen KU) og Kristian Normann (Byggeleder Rambøll)
Til stede fra Arbeidstilsynet:	Pål Martin Søråas (seniorinspektør)

Oppsummering av tilsynet

I tilsynet fant vi ikke brudd på regelverket som det er nødvendig å følge opp med pålegg om retting eller forbedringstiltak.

Arbeidstilsynet skal bidra til økt systematisk arbeid med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i bygge- og anleggsbransjen for slik å forebygge ulykker og helseplager samt bidra til at allmenngjort lønns- og arbeidsvilkår etterleves.

Arbeidstilsynet kontrollerte at byggherren sørger for at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen blir ivaretatt. Tilsynet hadde fokus på byggherrens plikter og kravene til byggherren i byggherreforskriften ved bygging av Nye Berkåsmoen RA.

Arbeidstilsynet sender e-post med invitasjon til å gi tilbakemelding på tilsynet en stund etter at dere mottar denne tilsynsrapporten. Vi håper at de som var til stede under tilsynet vil ta seg tid til å svare på den. Det vil være nyttig for vårt videre forbedringsarbeid og gir oss viktig kunnskap om effekten av våre tilsyn.

Arbeidstilsynet gjennomførte et meldt tilsyn den 01.09.2022. Med bakgrunn i tilsynet var det ønskelig at noe dokumentasjon skulle oversendes i etterkant av tilsynet. Dette framkom av krav om opplysninger gitt i brev av 02.09.2022. Frist for tilbakemelding var satt til 09.09.2022.

Oppfylte pålegg

Virksomheten sendte inn dokumentasjon i saken 09.09.2022.

#1 Krav om opplysninger

I tilbakemeldingen ble det redegjort for hvilke tiltak virksomheten har utført.

Innsendt dokumentasjon er vurdert til å være dekkende for de punkter som framkom av krav om opplysninger av 02.09.2022.

På bakgrunn av tilbakemeldingen er pålegget oppfylt.

Send dokumenter eller kommentarer via eDialog

Bruk eDialog hvis dere skal sende oss dokumentasjon eller for å svare på dette brevet. Husk å oppgi referansenummer 2022/33490. Les mer om eDialog på www.arbeidstilsynet.no/kontakt-oss/post/.

Mer informasjon?

Dere finner informasjon om gangen i et tilsyn og reaksjonene vi kan gi, på arbeidstilsynet.no/om-oss/tilsyn/.

Med hilsen
Arbeidstilsynet

Trond-Henry Skjønsvell
seksjonsleder

Pål Martin Sjøraas
seniorinspektør

Dette brevet er elektronisk signert.

Kopi til:
RENNEBU KOMMUNE TEKNISK DRIFT Att.: Jon Erling Meland, Myrveien 1, 7391 RENNEBU

Eventuelt

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

22/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug**Arkivkode** FE-033, TI-&17**Arkivsaknr** 23/220 - 3

Saken legges frem uten forslag til vedtak.

Hensikten med denne saken er at utvalgets medlemmer kan drøfte og fremme innspill til saker og forhold som kontrollutvalget bør/kan/må ta tak i, eller at et utvalgsmedlem ønsker å få utredet/få informasjon om en sak til et fremtidig kontrollutvalgsmøte. Da kan forslag om å sette opp saken fremmes under «Eventuelt».

Utvalgets medlemmer oppfordres til å si fra om de har noen saker til lederen i starten av møtet.

Godkjenning av møteprotokoll fra dagens møte

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rennebu kommune

Møtedato

02.06.2023

Saknr

23/23

Saksbehandler Ragnhild Aashaug

Arkivkode FE-033, TI-&17

Arkivsaknr 23/220 - 4

Forslag til vedtak

Møteprotokollen fra dagens møte i kontrollutvalget, 02.06.2023, godkjennes.

Saksopplysninger

Møteprotokollen går gjennom i møtet slik at feil og mangler kan rettes opp av sekretariatet. Utvalget oppfordres deretter til å godkjenne møteprotokollen.